

МОЛОДА УКРАЇНА

Ціна окремого числа — 40 центів.

Молода Україна

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ МОЛОДІ

Рік IV.

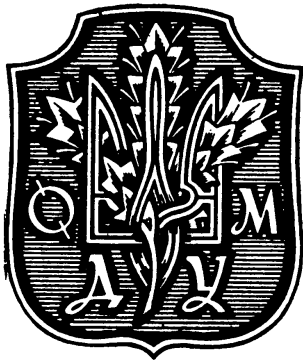
ЖОВТЕНЬ - ЛИСТОПАД 1954

Ч. 19

М. Дмитренко.

Дівчина з Полтавщини.

МОЛОДА УКРАЇНА

Журнал

Об'єднання Демократичної Української Молоді

Редагує: Колегія

Головний редактор Б. Олександрів

Заступники гол. редактора:

М. Дальний (Канада) і О. Смолянський (США)

Адміністратор І. Дубилко

В справах редакційних і адміністраційних писати на адресу:

MOLODA UKRAINA, 191 Lippincott Street, Toronto, Ontario, Canada.

Адреса нью-йоркського відділу редакції:

O. Smolansky, 487 Cleveland St., Brooklyn 8, N. Y., U. S. A.

Европейське бюро редакції:

V. Bender, 11 Avenue Gardens, London W. 3., England

Редакція застерігає собі право скорочувати статті й правити мову. — Статті, підписані авторами, не завжди висловлюють погляди чи становище редакції.

**Представництва
‘Молодої України’ закордоном:**

В Австралії:

Mrs. O. Tkach
146 Suspension St. Sunshine,
Victoria, Australia.

В Бельгії:

H. Szmyhul
Camp 44/5 Bussoit,
(Hainaut) Belgique

У Великобританії:

Andrij Bondarenko
123 High St. Notting Hill Gate
London, W. 11, England

В Аргентині:

“Porohy”
Casilla de Correo 3184
Buenos Aires, Argentina

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Петро ШАЄНКО — Якою має бути українська молодь?

Б. ОЛЕКСАНДРІВ — Молодь і наша дійсність

Д-р М. ШЛЕМКЕВИЧ — На бойовищі правд

Яр СЛАВУТИЧ — Поезії

Іван БАГРЯНИЙ — “ІСПИТ” (уривок з роману “Маруся Богуславка”)

П. КАРПЕНКО-КРИНИЦЯ — Поема про конотопську битву

Ганна ЧЕРІНЬ — “В країні гірських козлів” (репортаж)

Дмитро СОЛОВЕЙ — “Розгром Полтави”

А. ЮРИНЯК — “Справжня Наречена” (комедія)

І. БАГРЯНИЙ — Лист до читача

М. ЗОЩЕНКО — Робітниче вбрання

В. БАСЮК — На шляху до поляризації

Ніна МУДРИК — Клени

В. БЕЛЬСЬКА — Літній вечір

Спорт, хроніка, листи до редакції.

Композитор Григорій КитастиЙ
Автор музики обох одумівських маршів.

Яр СЛАВУТИЧ

ЮНАЦЬКИЙ МАРШ

Наші будні — розгорнена книга,
Наші свята — спортовий майдан.
Перед нами звитьагою диха
Рідний прапор, як небо і лан.

Вчись, юначе! В заграву боїв
Нас покличе велика мета.
Визволяти з неволі батьків —
Одумівська присяга свята.

Нами снять придніпрові долини,
Нами мріють верхів'я Карпат.
Кличе, кличе синів Україна,
І лютує слабючи кат.

Вчись, юначе! В заграву боїв
Нас покличе велика мета.
Визволяти з неволі батьків —
Одумівська присяга свята.

Дух Богдана й Тарасова слава
Нам по вінця напоєнять серця,
І постане соборна держава
З перемог молодого борця.

Вчись, юначе! В заграву боїв
Нас покличе велика мета.
Визволяти з неволі батьків —
Одумівська присяга свята.

Іван БАГРЯНИЙ

МАРШ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Ми об'їхали землю навколо,
Пропливли океани й моря,
Та Тебе не зрікались ніколи,
Україно, ясна як зоря!

(Приспів)

Буде бій,
(чуєш грім?) —
Ми прийдем,
матері!

Ми пройдем через гори й моря.
Ми в боях віддамо все за Тебе,
Україно, ясна як зоря!
Ми ідем:

(чуєш грім?)

Ми прийдем,
матері,
Ми перейдем всі гори й моря.
Ми в боях віддамо все за Тебе,
Україно, ясна як зоря!

Ми народжені в бурях і в горі,
Виростали в страждання імлі,
Гартувалися наші когорти
На усіх перехрестях землі.

(Приспів)

На дорогах чужої погорди,
На тернистих шляхах чужини
Виростали незламні і герді,
І навік Твої вірні сини.

(Приспів)

Через темряву глузу і змови,
Через нетрі чужої хули
Ми, як прапор надії й любови,
Батьківщину в серцях пронесли.

(Приспів)

Нехай ворог лютує до скону,
Він пощезне в кривавій імлі,
Бо піднімуться наші колони
Із усіх — перехресть — землі!

(Приспів)

Не злякають нас кулі і грози,
Нас не спинить ніщо і ніде, —
Хай тремтять чорні сили ворожі —
Молода Україна гряде!

(Приспів)

Не жаліли нас лицарі зради,
Не щадили посланці біди.
Хай же ворог не просить пощади,
Бо і нашій девіз — "Не щади!"

(Приспів)

Ми ідем! і т. д.

ПРОБЛЕМИ

Петро ШАЄНКО

ЯКОЮ МАЄ БУТИ НАША МОЛОДЬ

(З доповіді на Ідеологічному Конгресі ОДУМ-у)

Відповідь на це питання повинна охоплювати два періоди в житті нашої молоді, як і в житті всієї нації: сучасний і майбутній; період боротьби за незалежність української держави в сучасному й період вільного державного життя в майбутньому. Ми мусимо перейти від першого до другого, тому й проблеми обох цих періодів нас зобов'язують. Ставка тільки на один з них неминуче негативно відіб'ється в житті української держави. Базувати виховання молоді тільки в площині сучасного стану, відсовувати в сторону проблеми майбутньої української держави — значить ставити збуджені сили українського народу перед питанням: а що ж далі?

Отже, наша молодь мусить виховуватись так, щоб не тільки забезпечити перемогу в визвольній боротьбі, але й незалежність України назовні та свободу, добробут і розквіт внутрі. Молодь мусить бути виховувана на сталих і суттєвих принципах існування суспільства й держави, що виходять з історичного досвіду, аналізу сучасності й перспектив у майбутнє.

Перш за все наша молодь має бути демократичною, і це найголовніший пункт у її вихованні. Чому демократичною? Тому, що вона просякнута свідомістю демократичних свобод, свідомістю рівності людей перед законом і перед Богом. Цієї свідомості в неї вже ніхто не зітре. Вона може бути приспана хвилево боротьбою за незалежність нації, але в час передишки чи перемоги розцвіте в повній своїй силі.

Факт, що ми маємо три табори в

українському суспільстві — демократичний, націоналістичний і монархічний, нічого не міняє. Кожний з них, принаймі на папері, обіцяє демократичні свободи. Ніхто не наважується їх заперечити, значить, вони мають свою силу. А коли так, то демократичні свободи мають лягти в основу виховання молоді як факт, а не омріяна обіцянка. Ці свободи характеризують добу сучасної цивілізації і включають в собі як свободу одиниць, так і свободу націй.

В цей найтяжчий період для України, період політичної і збройної боротьби за свободу нації, конечні жертви й посвята, конечний глибокий національний патріотизм, який можна назвати **націоналізмом**. Він впливає тут не з міжнаціональної ненависти чи почуття вищості, а з самої боротьби за права й свободу української нації, за права рівного між рівними, свободного між свободними.

В даний час червона Росія є головним ворогом України, а за нею слідує Росія біла, бо як одна, так і друга заперечує право на незалежне існування України. І чим грубіше заперечення цього права, тим яскравіше загоряється в серцях української молоді вогонь визвольного націоналізму. Такий націоналізм не виходить поза рамки демократії. При такому націоналізмі йдеться про свободу української нації назовні й одночасно плекається й гарантується демократичні свободи кожної одиниці всередині нації.

Але українське суспільство має теж інший тип націоналізму, що створився в специфічних умовах,

набрав вузькопартійної закраски й послуговується партійними, а не національними формами боротьби. Цим самим той тип націоналізму втратив всенациональне значення й має місце в українському демократичному суспільстві тільки як партія чи партії. Ставши партією, він перестав бути позитивним, більше того — втратив право на назву націоналізму, бо партійні, внутрішньо-національні проблеми повинні лежати поза межами націоналізму. Намагання розв'язати внутрішньо-національні проблеми націоналізмом викривлює саму суть націоналізму, що й було сталось у деяких країнах Європи.

Яка ж цьому причина? Причина лежить в проблемі мас, і це треба взяти під увагу в вихованні української молоді. Проблема мас позбавляє суспільство стабільності, змушує його вдаватись до крайностей, створює передумову до збудження й використання певними групами найвищих і найнижчих почуттів людини.

Отже, другим пунктом у вихованні української молоді повинно бути намагання виховувати індивідуальності, а не масу, бо плекання мас вже наперед засуджує майбутність української держави.

Цей пункт потребує глибшого вивчення. Перш за все — що таке маси? В більшості, поняття мас формулюють неправильно, достоворуючи до певних ідеологічних цілей, а часто й для дезорієнтації. Ми вже згадували, що наша молодь просякнута свідомістю демократичних свобод, як і молодь кожної європейської нації. Природньо, може виникнути питання: то для чого ж говорити про демократичне виховання молоді, коли це самозрозуміле? Це питання великої ваги, бо своєю основою воно заторкує саме проблему мас.

Назагал людство легко сприйняло першу сторону демократії — демократичні свободи, лишившись у багатьох випадках чужим до другої її сторони — обов'язків супроти суспільства, співвідповідальності за

його долю. І це, можливо, єдине слабе місце демократії, що так фатально відбивається в житті багатьох країн з демократичним устроєм. Демократія — поняття просте, та щоб бути демократом, треба довгої суспільно-політичної школи, що нею може бути, до певної міри, й демократична організація молоді. Щоб бути демократом, не досить визнавати демократичні догми й користуватись правами, а треба визнавати й право на таке ж право іншого. Треба бути свідомим, що демократія не абсолютна свобода, а свобода одиниці в рамках суспільства. Свобода одиниці кінчається там, де починається (чи, де загрожена) свобода іншої одиниці. Демократ мусить визнавати, що культура й цивілізація, добробут і свобода, не є речами природними, а творені самими людьми, і від їхньої постави, від їхньої дії залежить сучасне і майбутнє нації.

З цього ясно, що життєздатність демократії в головній мірі залежить від гармонії в суспільстві, від готовності кожної одиниці бути співвідповідальною за життя й поступ. Хто це розуміє й відповідно до цього діє, той являє собою індивідуальність у відрізненні від людини маси. Отже, маса не є жодною соціально-суспільною групою (хоч таким окресленням часто послуговуються в практиці), а духовою формацією. До маси може належати як селянин, так і професор університету.

Існує три основні причини постановки мас. Перша — це історичний двоподіл суспільства на пануючих і працюючих без їх взаємного порозуміння. Першим належала цивілізація і держава, вони їх творили й боронили. Другі ж стали вбачати в них причину своєї неволі. В новітніх часах зрівняно права всіх одиниць у суспільстві, однак не знайдено можливості збудити свідомість обов'язків й відповідальності супроти суспільства кожної одиниці. Ця свідомість мусить бути або виплекана, або на кожному

кроці суспільного життя мусити відчуватись її необхідність, тобто мусить бути знайдена досконаліша форма суспільного устрою.

Друга причина — буйний розвиток техніки, який у підминивши духову основу поступу матеріальною спроможністю, викреслив тим самим головний стимул буття — жити майбутнім. Життя стає життям з дня на день, на коротку мету, непевним. Людина крутиться в екстремах щоденних подій: певна себе і всесильна однієї хвилини, безвільна і слаба — іншої. Не витримуючи цих екстрем, людина умасовлюється, стає безрадна й шукає провідництва...

І третя причина — це партійна безвідповідальність, яка часто плекає маси для своїх партійних цілей. Використовуючи непоінформованість одиниці в тому чи іншому питанні, спершу її розкладає, а потім забирає з душею.

Єдиним забором проти цих явищ є сильна індивідуальність, вихована на непорушних принципах. Як у часи росту, так і в часи небезпеки, вона знайде розв'язку з аристократичною холоднокрівністю. Коротко кажучи — нам потрібні аристократи духа, ліберали серця й демократи розуму та дії. Необхідність авторитету, державницька традиція, християнська мораль і етика — це ті стабільні принципи, на яких повинна виховуватись сильна своєю індивідуальністю наша молодь...

Треба признати, що сучасний партійний принцип у формуванні демократичного суспільства має багато недоліків. Однак, у наш час це таки найдосконаліший вияв у запевненні політичної свободи одиниці всередині нації. Інших можливостей формування демократичного суспільства ще не знайдено, за винятком хіба комуністичної однопартійної псевдо-демократії. Тому двох, чи багато-партійна система в демократичному суспільстві мусить бути прийнята як факт і загально визнана.

Наша молодь з цих причин мусить виховуватись на толеранції партій і поглядів. Життєвий динамізм здорових партій буде виявом творчого політичного динамізму нації і при певних передумовах вестиме до розквіту. Тільки через демократичне виховання молоді, через свідомість обов'язків і відповідальності, через пошану традицій і авторитетів можна буде усунути слабкість сучасної демократії та зберегти єдність нації і її свободу... Молодь, вихована на таких принципах, вирісши, знайде своє місце в українському політичному житті. І коли ця молодь візьме кермо життя в свої руки, зможемо бути певними за майбутнє нашого народу. Зникне безпідставна і шкідлива теорія про анархізм української вдачі, теорія, яка на допомогу тягне іншу теорію про необхідність диктатури в українському суспільстві.

Також засади християнської моралі й етики мусять лягти в основу виховання нашої молоді. Дивимось на молодь, як на майбутнє суспільство величі і всебічного розквіту. Бачимо молодь майбутнього здоровою фізично й духово, такою, що вміє користуватись арсеналом демократії настільки, наскільки це не загрожує гармонії в суспільстві. Любов, пошана, толерантність, жертва мають бути якостями нашої молоді, а не зло, підозріння, ненависть, що готові затопити наше суспільство сьогодні.

Великі це вимоги. Дехто скаже — вимоги утопійні, бо чому ж західні нації не поставили їх перед своєю молоддю. Вони їх у більшій чи меншій мірі ставили й ставлять, але успіх залежить від віри в майбутнє, віри в свободу духа, насиченого динамічним прогресом життя. Величне завжди творилось для майбутнього. Коли ж втрачається віра в майбутнє, не бачиться в ньому нічого більшого, ніж у сучасному чи минулому, тоді вмирає творчий ентузіазм, настає застій, чим і позначений теперішній стан За-

ходу. Це дає привід декому до говорення про "гнилу демократію", хоч, властиво, сама демократія тут ні при чому.

"Не творити нічого, або не існувати — міряється одною мірою" — підмітив колись Вольтер. Щоб вийти з цього стану, Європа шукає новий імпульс життя, якого ще не знайдено. Фактори, що привели її до величі, відійшли в історію, або стали буденщиною. Перед нашою ж молоддю майбутнє, більше, ніж у минулому, багато більше, ніж у сучасному... Тут приємно згадати Миколу Хвильового, що кликав нашу "молоду молодь" до

Європи, заповідаючи азійський ренесанс... Він кликав молодь до Європи, як до арсеналу культури й цивілізації. Європа втратила давній ентузіазм і дух прогресу. На історичний шлях виходила динамічна українська молодь, в якій він вбачав початок нового ренесансу.

Червона Москва в крові затопила перший цвіт українського відродження, але його коріння ввійшло глибоко в свідомість і підсвідомість нашого народу.

Прийде друга весна й воно розцвіте повним цвітом. Хай же це буде дороговказом у праці ОДУМ-у.

Б. ОЛЕКСАНДРІВ

МОЛОДЬ І НАША ДІЙСНІСТЬ

(З виступу на 4-му З'їзді ОДУМ-у Канади)

Перспективи нашого росту

Шановні Друзі! Мій сьогоднішній виступ на з'їзді буде, властиво, не доповіддю в справжньому розумінні цього слова, а кількома думками, що з'явилися в мене в наслідок кількарічних спостережень та особистої участі в праці ОДУМ-у. Треба сказати зразу: за своє п'ятилітнє існування ОДУМ зробив неабиякий поступ на різних секторах своєї діяльності, розгорнувся й зміцнів організаційно, встиг успішно перетримати навіть своєрідну "урядову" кризу — і це успішне перетривання стало, може, найбільшим доказом того, що ОДУМ, попри деякі, нормальні в праці кожної організації, недоліки, є в основі здоровою, здатною на глибокий самокритичний перегляд, організацією, організацією з перспективами зростання не тільки вширину, але й вгору. А це головне. Творячи ОДУМ, ми мали на увазі перш за все ріст угору. Ми тому й відокремились від існуючих молодечих організацій, що там існував тільки один

вимір — в ширину, в масовість, що там всякою ціною хотіли єдності однакових, а не свідомої, добровільної єдності різних. "Що може бути глупіше глупої рівності?" — питав колись Григорій Сковорода, а американський письменник Фрост, на недавньому святкуванні свого 80-ліття, мов би розгортаючи думку нашого філософа, заявив: "Нічого цікавого немає в людських особистостях, якщо вони подібні одні до одних. Нічого цікавого немає і в народах, якщо вони нічим не відрізняються".

Ми творили ОДУМ з окресленою настановою: творимо організацію передовсім не кількості, а якості. Організацію тієї молоді, яка не хоче знидіти в емігрантській безперспективності, заблудити в емігрантському бездоріжжі. Ми мали на увазі — і донині так розуміємо рацію свого виникнення — організацію молоді духом молоді, тієї молоді, що не хоче безкритично сприймати кимось вирішені для неї категоричні, хоч і не зовсім доведені істини, молоді, яка хоче ду-

мати і боронити своє право на думання, право на допитливість, право на сумнів, на власний, вільно формований у вільних обставинах світогляд.

Молодь, що заініціювала і створила ОДУМ, чи та молодь, що вплилася в нього згодом — це та сама віком молодь, що і в СУМ-і, в Пласті і в інших молодечих організаціях — молодь, що зростала й світоглядом формувалася в громах і пожарищах минулої світової війни. Основну масу нас війна застала за партами неповно-середніх і середніх шкіл. Найстарші з нас досягли на той час 2-го, найбільше 3-го курсу вищої школи. Нашими університетами, як колись у Горького, була сувора школа життя. То ми їхали під вартою в товарових вагонах будувати “нову Європу”, ми носили значки “Ост” і були рабами в швабських фільварках. То нас намагалися згодом репатріювати — ті, чие право на нашу долю ми категорично заперечили — і нас ганьбили “комсомольцями” ті, з ким ми йшли, заперечивши комсомол. Все це нині — дрібниці й хлам минулого, хоч колись могло б і навіть мусіло б бути не так, але ці дрібниці, ця сувора школа дійсності навчила нас приглядатись до оточення (“приглядайсь, приглядатися слід”, — писав у одному зі своїх “остівських” віршів Леонід Полтава), навчила критицизму і розважного підходу до життєвих проблем.

Тоталітарна практика більшовизму, а згодом нацизму, була для нас достатньою, щоб рішуче не прийняти й “домашніх”, українських наслідувань цих систем. Як тільки по війні з’явилась перша можливість вільно висловлювати свої ідеологічні й політичні переконання, ми заявили про свою, може не завжди відверто висловлювану, але постійну опозицію до методів і цілей цих систем. Доказом цього є твори молодшої — хоч практично не такої вже й молодшої — генерації наших письменників, написані під час війни. До них належать тво-

ри Леоніда Полтави, зокрема збірка поезій “За мурами Берліну”, деякі поезії Леоніда Лимана, Ігоря Качуровського, Олексі Веретенченка, Юрія Буряківця та інших.

Назагал неприглядна таборова дійсність, що наступила по війні, мала для декого з нас і свої добрі сторони. Ті, що справді бажали вчитись, не могли сказати, що для цього не було можливостей. Не у всіх були однакові можливості — але в загальному бажачі вчились. Ті, що не відвідувати тих чи інших шкіл, мали досить часу поповнити свої знання самостійно. Під одним оглядом це була навіть винятково зручна доба: часу було стільки, що можна було вчитись, писати твори, займатись справжньою чи уявною громадською працею, робити високу таборову політику і взагалі все те, що спрагла діяльності емігрантська душа бажала. Ми використали цей час по різному — здебільша не так, як слід би. Але всі ми великі спізнілою мудрістю. Якби те привілля часу з’явилося знову, ми напевно й цього разу не використали б його краще — і тому на тих часах я спеціально не спинятимусь.

Нові дні й нова дійсність почалися для нас на американській та для меншої кількості нас на австралійській землях. Потреба молодечої організації типу ОДУМ назрівала ще в Європі, але щойно на американському континенті вона набрала конкретних організаційних форм. Ініціаторами й першими творцями ОДУМ-у були в основному студенти з числа тих, що не марнували часу на марширування в Європі, а вділяли увагу книгам. За порівняно короткий час ОДУМ став признаним чинником в громадсько-політичному житті з перспективами постійного зростання.

Наші проблеми

Яке ж ідеологічне обличчя ОДУМ-у, які завдання намічає він для своєї діяльності? Як слушно зазначив у одному зі своїх виступів проф. М. Шлемкевич, уже одним фактом свого виникнення ОДУМ

сказав “ні” існуючому на еміграції станові речей. Але ОДУМ ще не сказав свого “так”. Одна лише негация не може бути базою для жодної конструктивної організації. ОДУМ знає це, але ОДУМ — не якийсь особливий виняток серед молоді сучасного світу, зокрема молоді нашої батьківщини — Європи. Ми не маємо на увазі молоді в тоталітарних країнах східної Європи — для цієї молоді законом заборонено мати будьякі невирішені проблеми. Але молодь вільної частини Європи, молодь, що має право на власну думку і власні вирішення — ця молодь теж не сказала ще свого “так”. В неї також ще багато проблем не розв’язано — і це нормально, принаймні для нашої скомплікованої, ненормальної дійсності.

Але молодь вільного світу, в тім числі й наша одумівська молодь, все таки в кращому становищі, ніж та молодь, для якої в силу наказу все мусить бути ясно, бо не маючи вирішеними всіх проблем, вона має вирішеною найголовнішу проблему всіх часів — проблему, що називається правом вільно вирішувати проблеми. Це основа основ, звідси треба виходити. Не можемо припускати, що загальна криза духовості, свідками якої ми є, явище безконечного тривання. Будуть часи, коли багато проблем сучасності перестануть бути проблемами, але на зміну їм прийдуть інші. І це природньо, так мусить бути, бо якби в світі все було ясно, ніщо не викликало сумнівів і не творило проблем, то це була б доба ще більшого духового занепаду, ніж та, яку переживаємо.

Дехто вважає, що недавній ідеологічний з’їзд в Ньюарку був спробою ОДУМ-у “устійнити платформу”, виразно визначитися, “скристалізуватися ідеологічно”. Таких, між іншим, інтенцій один допис в останньому числі “Молодої України”, що надійшов з керівних кіл ОДУМ-у в США. Мені здається, що “устійнення платформи” в сенсі

згаданого допису в ОДУМ-і, як організації, що складається з представників різних ідеологічних і світоглядних напрямків, навряд чи можливе, та й навряд чи потрібне. Адже відомо, що до ОДУМ-у в більшості пішли саме ті, які не хотіли обов’язкових “устійнень платформи”, які хотіли об’єднання вільної духом і вільної світоглядно молоді, для якої єдиною безсумнівною платформою була б платформа їхнього справжнього, розумного українства.

Цього, може, замало на якийсь “груповий” світогляд, але цього досить для утримання єдності й взаємного розуміння в такій організації як ОДУМ.

Я хотів би сказати, що вважаю взагалі малоефективними і навіть некорисними спроби мілкого “розполітикування” одумівської молоді, які можна завважити в характері деяких матеріалів, що надходять до “Молодої України”. В останньому числі журналу редколегія, в тому числі й я, як один з редакторів, відвела, на жаль, чимало місця таким матеріалам, і тому це число менш цікаве, ніж, напр., два попередніх. Я вважаю, що добрий нарис, репортаж, новеля, стаття на актуальну, але справді актуальну політичну тему, хроніка культурного життя світу тощо, багато цікавіші, корисніші й більш виховуючі, ніж писання про політику вчорашнього дня, або шукання якихось “проблем” там, де їх, властиво, немає. Не політика в її вузькому понятті нероздільно вирішуватиме наше завтра, не одна політика. Його вирішуватимуть також інші чинники — і, можливо, в більшій мірі, ніж політика. Його вирішуватиме зміст наших душ, наших сердець і розумів. Це прекрасно розумів колись Тичина, якого не стільки тривожили проминальні, хоч не раз і пекучі проблеми щодення, як проблема загрозливого збідніння людського серця. Це він у “Скорбній матері” з пророкою прозрілівістю писав: “Як’ страшно!... — людське

серце дораю обідніло"... І коли Тичина мав рацію, говорячи так у 20-х роках, коли поняття людяности, честі і справедливости стояли ще доволі високо, то з наскільки більшою рацією можна сказати це тепер, у роках 50-х?

Духовий зв'язок з Україною

Багато важливішим для нас, ніж перехорова партійна чи колопартійна еміграційна політика, є не розгубитись, не знидіти морально й національно в обставинах неосвоєної ще нами дійсности, не втратити духового зв'язку з Україною. Без цього зв'язку наша організація буде порожньою фразою, а наше перебування тут — приватним, нікому, крім нас, не цікавим епізодом. Треба з цілковитою серйозністю усвідомлювати загрозливі симптоми збайдуження, духового виявленнє деякої частини нашої молоді, що його можна пояснити з одного боку твердою, позбавленою будьякої молодечої романтики заробітчанською дійсністю, а з другого — загальною мертвеччиною еміграційних буднів, неприглядністю і мілкотю повсякденної еміграційної метушні. Ці загрозливі симптоми помічаємо не тільки серед частини одумівської молоді, але серед нашої молоді взагалі. Час-до-часу чуємо з уст цієї молоді до цинізму раціоналістичні мудрування про те, що література, мистецтво, філософія — те, що у всі віки в усіх скільки-небудь цивілізованих народів становило глибшу суть і окрасу життя — речі не практичного сенсу, що з них хліба не їстимеш — ніби одним хлібом сита людина. Це старечо-практичне думання, ця загрозлива для нашого духового прогресу аподогія однобічного практицизму, втеча в технологію, фармацевтику, механіку тощо — результат нашого відриву від України, від її духово-культурних процесів та невиключення, або дуже мілке, поверхове включення в культурний процес народів, серед яких живемо. Я далекий від наміру знецінювати значен-

ня для майбутньої України добрих технічних спеціалістів, але, наприклад, монтуванням якихнебудь трансформаторів чи крутінням зубів, при всій незаперечній потребі цього, ніколи не замінити праці історика, філософа, письменника чи публіциста. А нам їх серед молоді бракує, що хоч плач. Тільки нашим ворогам вигідно, щоб ми були нацією виключно практичних, ужиткових фахів, щоб ми не мали ні своїх політиків виміру Черчіля, ні своїх науковців рівня Айнштейна, ні своїх письменників масштабу Гемінгвея. Мені можуть сказати, що це надзвичайні винятки навіть серед таких великих, державно вироблених народів, як англійський і американський, що ці люди зростали й виховувалися в умовах, кардинально відмінних від наших, що в умовах еміграції тільки винятково енергійні й здібні одиниці пробиваються в передові верстви того суспільства, серед якого їм довелося перебувати. Все це правда, але правда також і те, що багато видатних в усіх галузях людської діяльності особистостей зростали й формувалися не в кращих від наших умовах. Думаю, що ми досить освічені, щоб стриматися від переліку імен. Може ми не маємо найкращих умов для зростання на передових, всебічно освічених, широкого засягу думання людей, але ми не використовуємо й тих нагод, які маємо. Я знаю, наприклад, що деяка частина нашої молоді, і то молоді начебто передової, не читає не тільки художньої літератури, а навіть газет. "Над чим недосипляєте ночей?" — спитав мене колись один з наших видатних публіцистів, — який письменник чи філософ присв'ячує вам у наших невеселих мандрах?" Я сказав, що сплю добре, бо часу досить і вдень, щоб читати філософів і не-філософів. Це було в Європі. А тут — щоб не стояти на місці, щоб іти в ногу з життям — треба таки недосипляти ночей. І дехто їх справді недосипляє, але здебільша це недосип-

ляння не має нічого спільного ні з філософією, ні з літературою, ні з будь-якими студіями взагалі.

Наш відрив від рідного ґрунту дається взнаки. Ми, можливо, не помічаємо сами, як байдужіємо до того, що зовсім недавно було нашим “бути чи не бути”, що давало зміст і виправдання нашому перебуванню на чужині. Ми, щоправда, відбуваємо всілякі національні свята, чи як тут прийнято їх звати “академії” — але за всім цим уже не чується того, що чулося хоч би в таборах у Європі, не чується щирости, віри, переконання. Ця втома, ця збайдужіла механічність виконання всього, що не стосується до нас особисто — природний для кожної довготривалої еміграції процес, але він небезпечний тим, що виробляє своєрідну еміграційну ментальність, відчужує від того, що діється на рідних землях. Батьківщина поволі перетворюється в абстракцію, в спомин молодости, в чудесну, але далеку фата-моргану. Цей процес відбувається тим скорше, чим доступнішими стають для нас такі реальні, видимі, до намацальности близькі спокуси, як чудесні американські шевролети, форди, каділаки, за сонцесяйним блиском яких ледве-ледве можна добачити, як десь далеко мерехтить Україна. І хай доля пронесе повз нас гіркий келих можливого взаємного нерозуміння між нами і нашими братами й сестрами в Україні, якщо колись ми зійдемося під рідним небом. Тільки відчуття постійного духового зв'язку з Україною, з нашим народом, що всіма засобами бореться з заливаючою його стихією старшобратської благодаті, дасть нам справжню силу пробиватися в передові лінії того суспільства, серед якого живемо, чисту совість і віру в доцільність нашого перебування на чужині. Глухі голоси, що крізь рогатки кордонів і цензур долітають до нас з України, свідчать про те, що наші ровесники на батьківщині, всупереч

офіційним лініям і настановам, без жодного ентузіазму “комсомолять в пустопорожнє”, що минула світова війна, будучи для них, як і для всього нашого народу, великим лихом, була одночасно й школою. Вона показала їм багато речей з жорстокою оголеною реальністю, показала справжню, не розквітчану райдужними барвами пропаганди, вартість того, в що її примушували вірити, що навчали до останнього подиху боронити. Війна принесла їм якщо не розчарування благами більшовизму і старшобратської опіки, то, принаймні, породила сумнів щодо їхньої суті, а сумнів — це початок ревізії, початок перегляду становища. Сумнів, — говорили стародавні греки, — народжує істину. І коли ця істина остаточно скристалізується в свідомості наших братів і сестер в Україні, вона зближить їх з нами, вона обумовить не тільки пасивний, як нині, а в слушний час і дієвий спротив російсько-більшовицькому засиллю на наших землях, вона стане початком кінця тієї дійсности. В цьому напрямку нам треба планувати свою працю, до цього часу готуватись. Бо незабаром напевно прийде час, коли нам треба буде скласти деякий звіт зі своєї “амбасадорської” діяльности у вільному світі, коли перед нами можуть поставити, висловлюючись словами Плужника, питання:

“...що з вас кожен робив тоді,
як творилося наше вчора
на землі, від крові рудій?”

І якщо у відповідь на це ми скажемо, що проводили час у непотрібних дисусіях про те, чия партія або чия парафія краща — то це буде не відповідь, а свідоцтво нашого банкрутства, свідоцтво цілковитого невиправдання того, чого від нас чекала батьківщина. Це потрібно нам мати на увазі, до цього великого і відповідального іспиту потрібно готуватись. В цьому рація нашого існування як організації, і всієї нашої діяльности.

Д-р М. ШЛЕМКЕВИЧ

УКРАЇНСЬКА СИНТЕЗА, ЧИ УКРАЇНСЬКА ГРОМАДЯНСЬКА ВІЙНА?

З цим числом редакція вводить до журналу окремий відділ, присвячений обговоренню важливіших нових книжок і брошур українських авторів. Звертаємо увагу читачів зокрема на публіцистичні твори М. Шлемкевича, Ю. Шереха, В. І. Гришка, Ю. Дивнича та Р. Лісового, поскільки саме ці автори мають найбільший вплив на формування світогляду одумівців.

Обговорення починаємо з цікавої книжки д-ра М. Шлемкевича — "Українська синтеза, чи українська громадянська війна". Внизу Шановний Автор подає докладну відповідь на поставлені йому редакцією питання щодо окремих тез цієї книжки. Читачі, які досі не читали книжки М. Шлемкевича, можуть набути її (як і більшість книжок згаданих авторів) в адміністрації "Молодої України". Після прочитання окремих книжок читачі можуть надсилати до редакції свої запитання чи побажання, а редакція намагатиметься дістати авторитетну відповідь Авторів.

НА БОЙОВИЩІ ПРАВД

1. Чи історичне чергування правди-віри, правди-істини й правди-справедливості, а також чергування похідних цих правд — правди-догми, правди-аксіоми й правди-інтуїції не обумовлене тим, що людство досі не пізнало одної справжньої правди, вірної для всіх часів і всіх сфер пізнання?

2. Поскільки в наш час все ще живуть всі три основні ідеї-правди, а саме — правда-віра, правда-істина й правда-справедливість, — котрій з них повинні ієрархічно підпорядкуватись дві інші ідеї-правди? Чи можлива сьогодні синтеза цих трьох ідей і чи кимсь вона вже здійснена?

В цих питаннях є вже згори прийнята теза, а саме, що є "одна справжня правда" і треба її тільки знайти. Коли досі люди блукають, то тільки тому, що вони ще не дійшли до тієї "одної справжньої правди" і не покорилися їй.

Розгляньмо ці настанови. Тут не місце входити в душу проблем із теорії пізнання. Покищо вдовольнімося популярним окресленням правди. Правда, передовсім в науці, це докладне означення дійсності якимись знаками-символами, отже ясними і виразними поняттями, або наглядними уявленнями.

Ті знаки-поняття часто міняються залежно від вигоди, доцільності. Про це була згадка в книжечці, що її обговорюємо, в зв'язку з астрономічними теоріями (ст. 6-7). Але питаємо тепер: як же з самою дійсністю, з тією дійсністю, що її має описати, що їй має дати вираз та одна правда. Чи та дійсність одна? Чи вона готова, завершена?

Рационалісти всіх сортів — ідеалістичні і матеріалістичні — скажуть, що так. Для Платона справжня дійсність ідей — готова і незмінна. Для матеріаліста подібно: — є рух матеріальних первнів і їх причиново пов'язані комбінації. Тоді тій одній, завершений, готовій дійсності справді повинна відповідати "одна справжня правда".

Але це не єдино можливий образ світу. В нашому сторіччі він далеко не панівний. Світ не завершений. У ньому твориться щось нове, неповторне. Це світ творчої еволюції, життєвого пориву, свободної волі, — скаже французький філософ Анрі Бергсон.

"...Для раціоналізму дійсність споконвіку готова й закінчена, тоді як для прагматизму вона ще твориться і її вигляд — це частинно справа майбутнього. Так світ спочиває в абсолютній певності; тут все ще йде своїм пригодам назустріч", — скаже американський філософ Вільям Джемс. Коротко: світ многогранний і світ ще в неокресленому розвитку. Тому вірний образ такого незакінченого світу дає не один світогляд, але дають різні типи світогляду, які віддзеркалюють різні, іноді супротивні, розиткові тенденції дійсності. Той же Джемс каже, що саме людська душа, її переживання — це правдоподібно ті майдани, де ворухиться і наростає те нове в світі.

Такі погляди поширені і в Німеччині. Ще історик гегелівської школи, Кунно Фішер, вказував на те, що тільки сукупність протилежних систем дає образ дійсності, роздertoї діалектикою тез і антитез. А на порозі нашого сторіччя Вільгельм Дільтей і його школа, задивлені саме в різноманітність світоглядних типів, резигнують із намагань дійти до одного тільки світогляду, про який мріяла давня метафізика.

Тож коли немає однієї, готової дійсності, але — навпаки — коли дійсність — це ріст у різних напрямках, це склуження різних тенденцій розвитку, — тоді немає однієї справжньої правди, а є бойовище правд. Доклад-

ніше розглянута ця проблема в моїй книжці п.з. "Філософія", виданій в тридцятих роках у Львові.

Після цієї прогулянки повернімося до наших питань. Є різні світоглядів типи. Для одного рішальною є релігійна догма, а наукові правди й правди життя повинні стосуватися до неї. Для іншого — навпаки — все порядкується науковим пізнанням. Для патосу реформатора (типу Сократа, чи Сковороди) найважливіша справедливість у житті. Характер добі дає панівний тип, але всі вони живі і правдиві. Чергується тільки перевага то одного, то другого з них. В середні віки панівним був тип, духовність якого порадкувала довкола ядра релігійного вчення. Репрезентацію духа 17-18, а частинно і 19-го сторіччя перейняв розумовий тип із науковою правдою-істиною як осередком світогляду. Але вже в нашому сторіччі на перше місце вибивається тип життєвого реформатора, для якого правда-справедливість є перш за все.

В цьому є вже відповідь і на друге питання. Для першого типу все повинно регулюватися релігійною вірою; для другого — науковим пізнанням; для третього вимогами суспільної справедливості. Між цими настановами йде суперництво. Звідси боротьба етичних ідеалів, що відповідає і перехреснується з боротьбою світоглядів типів.

Вкінці — чи можлива синтеза? Відповідь уже була. Синтеза здійснюється в кожному з названих типів тільки під проводом то віри, то науки, то моралі. Зовсім чистих типів в житті не зустрічаємо.

Всі ці думки мають у собі щось, що може болюче вражати і тривожити. Здається, наче тверда земля під нами починає хитатися. Але є й добрі сторони цих думок. Дуже багато жорстокостей в історії робилося в ім'я "одної справжньої правди". Кожен, хто думав інакше, для фанатика однієї правди був ворог, грішник, знаважник правди, якого треба знищити. Коли ж є різні світогляди, і всі вони можуть бути правдиві, бо кожен з них передає одну сторінку многогранного буття, — тоді в боротьбі треба зберігати лицарські закони і в противникові шанувати його чесність і його правду. Тут глибокі джерела достойної, мужньої, а не слабодухої тільки терпимості-толеранції. І тут побуд до активності, бо на бойовищі правд від нас також залежить, як виглядатиме майбутній світ. Бути лицарем своєї правди і полицарському змагатися за неї — це моральний наказ, висновок з такого погляду.

СИНТЕЗА ІДЕЙ, А НЕ ФОРМ

3. Підставою української державності може бути тільки повна синтеза між трьома формотворчими державницькими ідеями: монархією, демократичною і

отамансько-провідницькою. Чи можливо провести синтезу з монархією ідеєю, — яка забезпечує тяглість влади — інакше, як тільки побудовою держави з монархом на чолі? Чи безвиглядність такої повної синтези в українській дійсності не повинна подиктувати нам стремити до реальнішої творчої синтези тільки між двома ідеями — демократичною й отамансько-провідницькою, як це здійснено в США?

Спробуймо докладно відрізнити державні форми з одного боку і державотворчі ідеї, що втілені в тих формах — з другого. Була мова про демократію, а в ній знайшла вираз ідея розумності, себто співзвучності державного ладу з звичаєвим ладом народу, та згідності його з пересічною розумною волею громадян (ст. 50). Була мова про провідницьку форму, що висловлює тенденцію до сильної виконної влади (ст. 52-53). І була мова про монархічну форму, душею якої є ідея тяглості, постійності влади (ст. 54-55). Отже, йдеться про синтезу трьох ідей а не трьох форм. Синтеза цих ідей конечна; синтеза форм — це історичний випадок, нпр. в Англії. Отже, йдеться про синтезу розумності, сили й тяглості державного ладу, а не про синтезу самих форм монархії, провідництва й демократії.

В американській системі пов'язані всі ці ідеї, а не тільки провідницька й демократична. Деякі історики хочуть бачити в сильній владі президента спомин абсолютної влади англійського короля, спомин, що його принесли з собою перші поселенці. Але залишимо ці припущення збоку. Тяглість державної влади в США забезпечена установою віцепрезидентури (в монархії — регент на випадок) і вибором нового президента на пів року перед уступленням попереднього (в монархії — наслідник престолу). Тяглість законодавчої влади забезпечена тим, що сенат і палата репрезентантів оновлюються частинно щодва роки. Новий президент співпрацює у великій частині з старим конгресом. Опрім цього діють довгими роками вироблені урядничі й штабові апаратури, при чому при зміні панівної партії міняються тільки їх верхи. Інакше було в українській 2-ій державі, в спробах синтези провідницької й демократичної ідеї. В них бракувало елементів тяглості, і тому смерть гетьмана була скоком у державний хаос.

Сьогодні за синтезу цих конечних ідей відповідає панівна сила, отже демократія, яку — широко чи нешироко — визнають всі політичні течії. Але прагнути синтези є справою всіх. Почесним обов'язком українських монархічних кіл не повинно бути підривання тяглості останньої української державності УНРеспубліки й тим самим підси-

лювання анархії. Навпаки, ті кола повинні стати речниками тягости, постійности, консерватизму. Знову ж відповідальні кола УНРади повинні зрозуміти потребу елементів консерватизму і вводити їх в свою систему. Це — як нераз підкреслював Липинський — могло б поєднати поважні, некон'юктурні, українські консервативні кола з українською республікою.

НОВИЙ ДУХ

4. Чи добуває Автор в ідеології, програмі й практичних потягненнях якоїсь української політичної партії початок згаданої потрійної, чи хоч подвійної синтези? Якщо ні — чи може вказати на писання українських ідеологів, у яких ідея синтези знайшла б повний, або частковий вияв?

Питання переносить нас із площин загальних теоретичних роздумів — у площину конкретних ідеологічно-партійних зударів. Усе ж таки пробуватимемо триматися якнайдалі від безпосереднього встривання в ці розгри.

В космогонії стародавнього філософа Емпедокла світовий процес відбувається під орудою двох сил. Одна — це ненависть (нейкос). В період, коли вона переважає, стихії розходяться одна від одної, відокремлюються, аж поки всі вони не розділяться зовсім. Це стан, де вже нічого не діється. Тоді настає період любови (філія). Стихії починають мішатися, зв'язуватися. Постають нові життєві форми, новий світ, аж поки стихії під зверхньою силою любови не зіллються в єдність. Тоді знову нічого не діється. Отже, історія — це доба переходу від повної влади ненависти до влади любови, і навпаки.

Хай цей величавий міт допоможе нам описати наш стан. Недавня історія йшла під гаслами "розділу стихій": — національних, соціальних. В моді були ясні, навіть прибільшені антитези, суперечності. Їх підкреслювали. Розмову про замирення вважали затемнюванням клясової, чи національної свідомости. Перша війна привела не тільки до розбиття російської тюрми народів, але й до руїни розумних з'єднань малих народів у більші господарсько-політичні цілості. Австро-угорська монархія, яка вимагала поважних реформ, впала, а кожен народ окопався в межах своєї повної, колючими дровами ненависти до сусідів найженої, самостійности.

Українська революція з її соціальними й національними напруженнями належить до цієї доби, а український націоналізм 20-их і 30-их років довів патос антитези до крайности. Його чільний ідеолог, Дмитро Донцов, оспівував ненависть і війну — як головні творчі сили.

І в світі, і в українському житті дозріває зворот. Нпр. Європа усвідомлює

собі конанність вільного об'єднання вільних народів. У нас, в нашому суспільстві, ніхто не зважається голосно виводити далі ненависницькі пісні. Навпаки, ідеї соборности, консолідації, внутрішнього замирення стали панівними гаслами. Одні в ім'я цих гасел борються з рештками давнього духового світу. Інші, що ще стирчать у минулому, бодай прикривають тими гаслами, наче фіговими листками, засоромлену нагість ненависницьких рудиментів.

Отож, живемо в перехідній добі, і то на її початку. Зразу наше мислення й життя мусить перебороти й перемогти в собі ті поділи-суперечності, антитези, що їх накинули нам вороги. Це в більшій або меншій мірі — більш щиро, чи менш щиро — усвідомили собі та ставлять за ціль різні наші партії. Однак, сила ненависти не піддається. І тому внутрі окремих партій часто доходить до заворотів назад, до розколів по лінії схід-захід, стара-нова еміграція... Навіть з'являються анахронізми, що в своїх програмах і в своїй роботі стверджують провінційні та віровизнаневі — ворогом виплекані — ненависницькі комплекси.

Це перший етап! Глибша справа — це знайти замирення і синтезу наших власних ідей. І це тема книжки, що про неї мова. Тут мусимо одверто признати: ні одна з діючих і оформлених уже партій не поставила собі ціллю такої синтези. Це покищо справа ідеальної сфери. Але пам'ятаймо: те, що сьогодні відбувається в духові, те завтра буде здійснюватися в житті. Звідси така важливість цих ідейних процесів.

Колись названий уже ідеолог періоду ненависти й антитез, як мотто свого твору, поставив слова Фіхте про те, що тільки зовсім новий дух може нам допомогти. Ці слова можна поставити тепер на початку переходу від періоду непримиренної боротьби наших глибоких ідей до періоду їх синтези, якого завершенням мала б бути зріла українська культура й упорядкована держава. Тільки новий дух нам допоможе. В різних партіях є люди, що в них усвідомлюється нова доба. Але може не їм, носіям давніших антитез, тільки може аж новому, молодшому поколінню, суджено довести до остаточної перемоги нового духа.

Закликаємо одумівську молодь та старше громадянство, якому не байдужа доля справді вільного демократичного слова, підтримувати й сприяти розвиткові єдиного журналу української демократичної молоді "Молода Україна", у формі поширення його серед ширших читачьких кіл, приєднання нових передплатників та зміцнення його фінансової бази.

Яр Славутич нар. 11 січня 1918 р. в с. Благодатне на Херсонщині в шляхетській родині. 1940 р. закінчив Запорізький Педагогічний Інститут. Короткий час учителював у десятиріччі. У 1946 р. був співредактором журналу "Заграва", в 1947-49 рр. — секретарем МУР-у і півроку редакційним секретарем "Арки". — Після приїзду до Америки в 1949 р. стоїчно відпрацював у незмінній книжковій палітурні три і пів роки, вечорами викладаючи мову й літературу на Філядельфійських курсах українознавства. В січні 1953 р. відновив припинені в Авгсбурзі славістичні студії, і через півроку одержав нагороду "Джордж Л. Гаррісон Фелловшип" (на два роки) від Пенсильванського університету, де 1954 р. здобув науковий ступінь "мастер оф артс" зі славістики, а тепер працює над докторською дисертацією. — Друкуватися почав 1938 р. Поезії видано збірками: "Співає колос" (Авгсбург, 1945), "Гомін віків" (Авгсбург, 1946), "Правдоносці" (Мюнхен, 1948), "Спрага" (1950), "Донька без імени", поема, відзначена нагородою (Буенос Айрес, 1952). Вибрані поезії перекладено на мови німецьку, англійську, еспанську, білоруську, і російську. Критичний огляд "Модерна українська поезія" (Філядельфія, 1950). — Приготував до друку книжку лірики "Оаза", збірку історіософічних поезій "Маєстат", книгу "Розстріляна муза" (сильвети засланих і розстріляних українських поетів), ан-

ЛІТЕРАТУРА

Яр Славутич

(3 невиданих збірок)
З КНИГИ "МАЄСТАТ"
КИЇВ

Незборний, на горах суворих
Твердинею віри стоїть,
Під стягом Софії на порох
Розбивши навали століть.

Як райдуга, в даль неозору
Довкола на тисячу верст
Могута дзвінка Святогора
Несе Володимирів хрест.

І вгору, як шабля, злітає
Богдана важка булава,
Бо славу князів обкрадає
Зухвала молодша Москва.

І гнівний від крові ординців,
Від сяйва снаги золотий,
Він кличе на прю піхотинців.
Зове гармашів до мети;

Він чорними ранами Лаври,
Де зяє поганьблений храм,
Гримить у козацькі літаври,
Когорти збирає до брам.

О, городе, красно похмурий!
Я вірю в омріяну мить.
Я чую, як прапор Петлюри
В серцях легіонів шумить.

Я бачу, як темрява тане
Над щастям повернень і стріч,
Як вулиць вітальні каштани
Палають мільйонами свіч.

Як правого змагу держава —
Відроджена — владно встає,
І прадідна, київська слава
Буття окриляє моє.

1953.

гломовну книгу про українську літературу "The Muse in Prison". Переклав вибрані поезії Шекспіра, Мільтона, Байрона, Шеллі, Джона Кітса, Оскара Вайльда, Емілії Діккінсон, Т. С. Еліота, А. Мекліша, Езри Павнда, Ю. Словацького, Х. Ботева, Я. Верхліцького та інш., а також склав антологію білоруської поезії із власних перекладів, зроблених у 1941-1948 рр. — Кільканадцять творів покладено на музику (Г. Китастий, М. Фоменко, Г. Лапшинський, Я. Барнич). — Незакінчена мемуарна повість.

Я шукаю тебе віддавна.
Під яким же гербом старим
Ти сховалась, народоправна,
І велична, як древній Рим?

Де полків тяжкостопі лави,
Корогов золотава мла,
Що прямими шляхами слави
Повновладно, як день, гула?

Де снажна білина палаців,
Гордих арок вельможний лет?...
Наче скарга, з колишніх пляців —
Тільки зелень мутних монет.

Та степи — як німе прокляття!
Неповторна південна даль
Розпалахує снів багаття,
Щоб на душу текла Звиздаль,

І полюнить жахним простором
Навіть сонце в тяжкій плавбі,
Що єдине ласкавим зором
Співчуває мойй тужбі.

1952.

З КНИГИ "ОАЗА"

Палючі пили пустелі
Пошли до кінця життя,
Щоб далей вали веселі
Вергали вогонь виття,

Щоб вихори в наглім свисті
Карали за всі гріхи,
Щоб я на горби урвисті
Верстав без мети шляхи. —

Лиш дай у тяжкому сконі
Узріти євшан степів,
На древнім отчиннім лоні
Почути дніпровий спів.

І, впавши на рідну землю,
Її цілувати вщерть...
Тоді без жалю приємлю,
Немов нагороду, смерть.

1951.

Дюнами шлях мій — без краю.
Дихає далеч огнем.
Яро і спрагло згораю
Над переможеним днем.

Скорбного неба Сагара
Зорі запалює знов. —
Сонця погашена кара
Душу не звільнить з оков.

О, прохолодний розмаю,
Де Твоя звага стара?!
Жданого Ніла немає,
Довго не буде Дніпра.

Тільки крутіє дорога,
Дихає далеч огнем.
І не згасає знемога
Над переможеним днем.

1950.

Де ви, де ви, ставні тополі,
Кольорові струмки зела?
Обвітайте ненатлі бої
З вогняного мого чола.

Де ви, де ви, дзвінкі джерела,
Проходоли блакить свята?
Снаговито, як рідні села,
Напувайте мої уста.

Хай із вашим сяйним приходом
Згасне згага, — і мандрів шлях
Буде слати холодним водам
Привітання в ясних гаях.

Об'явіться, як мерехт марив!
Киньте тінь димляним холмам,
Щоб я спрагу мою охмарив
І ступив у жаданий храм.

1951.

Хай би гнів я в сирій землі
І наситив коріння клена,
Щоб шуміла в блакитній млі
Снаговита листва зелена.

Знала б неба сувора твердь,
Що не кинув землі своєї,
А зостався, прийнявши смерть,
Всі недолі ділити з нею.

Точить серце тужби іржа.
Снить уява смарагди маю...
Отні клени! Моя душа
Понад вами щодня витає.

1951.

Ти мені — як примарна оаза
На пісках африканських пустель.
Повертаюся, повний екстази,
До твоїх біловидих осель.

До садів, що таять прохолоду,
До землі, що лежить — як свята —
Я керую обладу відходу
І запалені болем уста.

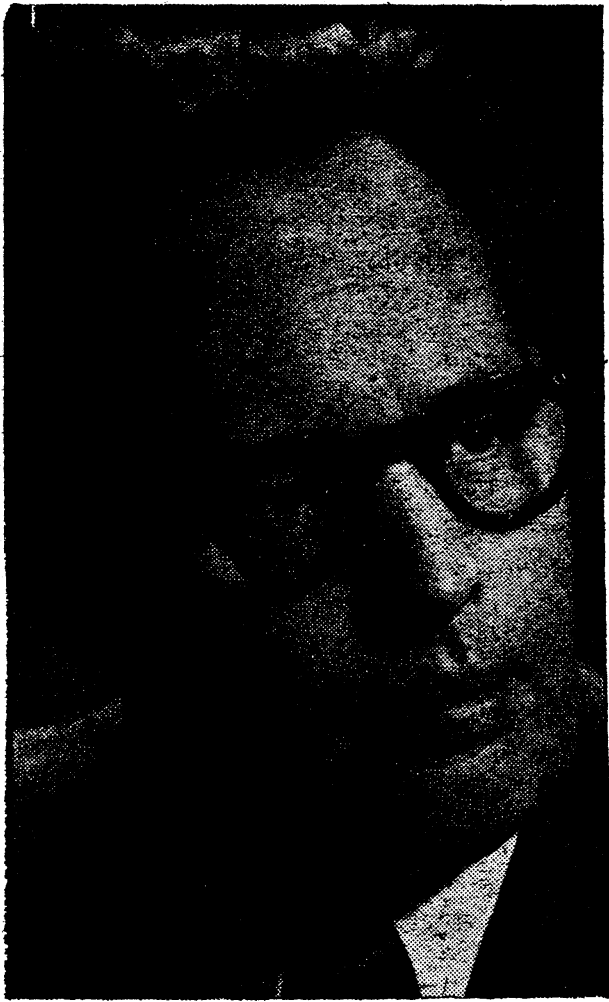
Мої руки тріпочуть, як віти,
Душ тягар я голготно несу...
Лиш твої перелогі б узріти
І твою надблїйну красу.

Обітована! Крапле баклаги,
Появися у блисках роси,
Погаси мою буряну спрагу
І вергання пісків погаси.

1950.

Мій дух витає в дальній оболоні
Поміж ланів, де в теплому полоні
Могили сонцем золотять верхи,
Де сталлю плуга зорані шляхи
Ховають подвиги старих походів.
Невтомний дух мій завжди віднаходив
Карби прадавні й посягав туди,
Де в наглий вал захланної орди
Шугала шабля, пристрасно-весела,
Де коні рвали ковані зумбелі
І за гетьманську красну корогов
Полки найкращу проливали кров.

1952.

Іван БАГРЯНИЙ

ІСПИТ

Розділ з роману

“БУЙНИЙ ВІТЕР”

з I-го тому

“МАРУСЯ БОГУСЛАВКА”

Ата лежала в гамаку під старезними яблунями й читала “Беси” Достоевського. Вона так заглибилась в читання, що не помічала нічого — ані того, що сонечко вже хилиться на захід, ані того, що хтось підійшов тихенко й став оддалік за дуплястою яблунею й дивиться на неї з-за китиці сивого яблуневого листу. Підперла ліктями розкуйовджену голову, звела круто брови й “ковтала” цю грубезну книгу сторінка за сторінкою. Це вже були останні сторінки. Вона добігала до краю, як той розпалений і задиханий змагун з бігу марафонського до фінішу. Вона так завжди читала книги — навально, в марафонський спосіб. Сонце крізь віти обсіпало її сонячними зайчиками і робило її плямистою, як пантера. Зайчики бігали й по сторінках книги, й сліпили очі, робили все рухливим — так ніби це пантера впіймала білого птаха й бавиться з ним...

Ата зупинилась втомленим зором на однім місці, мабуть на останній крапці, і так завмерла. Дивилась нерухомо. Потім відірвала зір від сліпучого паперу, зідхнула й наставилася очима в синю глибину за-недбаного саду — туди, де буйно перлась до неба кропива й малина, пересновані сірбним павутинням. Дивилась туди, не моргаючи й напевно нічого не бачучи, так була заглиблена в думи. Химерна усмішка блукала по її обличчю. Потім Ата згорнула книгу, перевернулася горілиць і, підклавши під голову руки, а під руки “Беси”, наставилася очима в синє небо. В небі пливли бліді пірясті хмаринки високо-високо, Ата дивилася на них крізь гілки і все посміхалася. Ворушила губами. За гіллям збоку, десь в сонячному сяйві стояла височенна й буйна осика, сягала вершиною аж до самих тих блідих хмаринок і трепетала.

Постать з-за дуплястої яблуні

вийшла й стала тихенько наближатися. Це був Павло Гук. Він тримав у одній руці пишну червону півонію, а в другій свого шкіряного портфеля. Рука з півонією була простягнута наперед і він так ішов, ніби ніс викуп за своє нахабство (з'явитися непроханим і збаламутити дівчині спокій, це ж нахабство!) Ата зачула шерех, здригнула, але не обернулася, лише повела оком. Побачила гостя, — розсердилася. Але вгледіла розкішну півонію в руці й розгублену міну на закохано-розпроміненому Павловому обличчі й засміялася.

— А-а-а... Це ви, мій Ромео!?

— Уявіть собі, Ата-тюрк, що це дійсно я.

— Боже, і з портфелем! А-а-а... Та це ж ви, пак, прийшли втягати мене до комсомолу!

— Т-так...

— О! Як це мило з вашого боку! Будь ласка... — Ата закрила книгу, звелась і простягла гостеві руку, — привіталась і водночас забрала півонію. — Сідайте, — показала на ослінчик збоку. — А де ж ваша гітара?

— Яка гітара?

— Або принаймні балабайка. Серенади співати. І плащ?...

Павло буйно почервонів, скривився, але відповів ніби спокійно, підкреслено серйозно.

— Ні, я справді прийшов втягати вас до комсомолу.

— Та-ак? Та ні! О, Павлику! Який же ви й послідовний! Ну, що ж, добре, хочу бачити, як би це мало виглядати... Та сідайте, сідайте. Так. А тепер берімося до роботи... Налигач маєте? -

— Не дотепно, Ато, — образився Павло, все не можучи дати ради з юнацьким замішанням. — Не дотепно... Сів на ослін і поклав за ним геть у траву портфеля. — Не дотепно... — І наставився на Ату розгубленим і ніби "сердитим" поглядом. — Хіба аж так погано стоїть справа, що треба налигача? Ви це серйозно?

— Цілком. — Ата опустила ноги

на землю, зручно вмостилася на краечку гамака, поклала книгу на коліна, взяла півонію до обличчя й приготувалася до, здається, серйозної розмови, ушніпилася в Павла цікавими, мерехтливими, очима. В тих очах бігав лукавий і злий, і дерзкий бісик, бігав виклик, ховаючись за мрійливими, меланхолійними хмарками, віддзеркаленими з синього неба.

Павло сопів і, здається, не знав з чого почати. Боже, він хотів би зовсім не про те з цією дівчиною говорити! З цією одчайдушною, з цією божевільною, з цією неможливою дівчиною, що притьмарила йому розум і тримає в руці його серце! Павло хвилюється й не знає з чого почати.

Чекаючи, що буде далі, Ата перевела очі на височенну осіку, що стояла осторонь в сонячному сяйві й сягала вершиною здається до самісіньких білих пір'ястих хмаринок, що пливли в блакитній високості. Осика трепетала безліччю листочків, а Ата, піднявши лице, дивилась на них і ворушила губами, ніби хотіла повторити їхній лепет.

— Ви що, молитесь Богу? — зіронізував Павло нарешті.

— Ні, я складаю вірші, — теж лукава іронія.

— Ого? І що ж, виходить?

— Авже ж виходить.

— Гм... Цікаво... — та ж іронія.

— І що ж саме виходить?

— А ось, будь ласка... — Ата заплющила очі, як то, вона бачила, робить один знаменитий поет, подумала й продеклямувала:

Гей, на нашій осіці

Три мільйони листочків!

Аж три мільйони! Аж три мільйони!

Вони організовують мітинги

І сваряться за промінчик сонячний.

О!

І розплющила очі. Це була явна пародія на вірші сучасних поетів. А може й не пародія. На всяк випадок Павло, як не спеціаліст у віршах, зробив глибокодумну міну

й похитав головою заперечливо.

Ата:

— Що? Погано?

— Ні. По моєму . . . вірш кращий, ніж у Тичини, а Маяковському взагалі далеко до такого вірша. Тільки я не вірю, щоб на цій осипі було три мільйони листочків. От що.

— А-а... Дійсно... Так не вірите?

— Ні.

— Провірте.

— Справді! Мені це навіть і на думку не спало, — засміявся. — Якби я був літературний критик, то конче скористався б з вашої поради, щоб не бути "голословним".

— А вам личило б бути отаким яким-небудь Добринею-Романовим. Ха-ха! Але до діла! Так де ж ваш налигач?

— Ви це серйозно про налигач?

— Цілком.

— Е-е... Налигача то я й не взяв. Але чого так, що аж налигача треба?

— Бо, мабуть, буде занадто багато перепон.

— Ви будете собі ставити перепони?

— Не я, а дійсність їх понаставляла й мені буде тяжко без вашої допомоги їх поперелазити. Боюсь, що й налигач не допоможе.

— Щось ви мудруєте, туманно говорите... Як той піп притчами. Ну, добре, що ж. то за перепони?

— Ви так хочете все зразу! Не можна ж так. Треба за порядком... Я й сама не знаю, як їх отак одразу назвати, яким словом. Ну, от, скажемо, що всі ті перепони в мене в душі. Ну, от душа моя, мабуть, не підходить до того стандарту, який існує при прийнятті до комсомолу... Ах, лихо з вами, ну як це вам пояснити?

— І чого ж та душа не підходить?

— Та хоч би й того, що в ній той увесь світ, який у ваших душах стоїть твердо на ногах, у моїй душі стоїть дороги ногами... Не вкладається інакше туди, лише як догори ногами...

— Гм... Оригінально, але... Рисуетесь ви, от що. Мовляв, от яка я, дивіться — в моїй душі все стоїть догори ногами.

Ата закусил губу й зідхнула, трохи зніяковіла.

— Що ж тут приємного, як усе шкереберть?... — Очі її посмутніли, примеркли, ховаючи дерзкі, злі вогники. — Нема чим оригіналізувати. Я б хотіла, щоб в моїй душі був мир і щоб у ній не було того страшного, болючого, дикого кипіння, того хаосу почуттів, сумнівів, зневіри, розпачу, мук... Я б хотіла, щоб у моїй душі було все так, як у вашій — жадної "опозиції" й жадного "ухилу", все розставлене на полицки, все суворо визначено статутом комсомолу чи партії, ніяких вагань і сумнівів, — є приписи й визначення згори на все, є рубрики, скриньки, полицки — у них вміщене все життя, і навіть увесь світ, все просто, ясно, зрозуміло, нормально: отак "капіталісти", так "імперіялісти", так "пролетаріят", так "партія"... Все чітко й ясно. Душу вашу не гризе ніякий черв невіри й сумнівів, ніякі болі душевні не баламутять вашого спокою...

— Ви думаєте?

— Що?!... Гм... Я певна. Але я не можу бути такою. Те, що у вас стоїть на ногах у душі, у мене стоїть геть шкереберть.

— Дурниці. Рисуетесь. Ви така, як і всі, як і я.

— Тепер я скажу — ви думаєте?

— Авжеж..

Зідхнула.

— Ну, так, звичайно, я така, як і всі... Але все таки в душі в мене (за приписами діямату ніякої душі немає, знаю, але . . . про приписи діямату ми поговоримо колись іншим разом) — але в душі в мене щось зовсім не те, що потрібне за статутом для нововступаючого до комсомолу.

— А ви статут читали? (скептичне запитання).

— Звичайно читала...

— Та що ви?! — аж скинувся Павло широко. — Ну й як?

— Та от так, як і кажу... Замість прояснення, — кипіння й зударів протиріч в моїй душі лише посилюються. Рештки того, що ще як-так трималося в моїй душі нормально, стали цапки...

— Киньте, Ата! До чого ці всі тайномовки, загадкові словечка. Не вдавайте з себе оригінальну дівчину, бо ви й так оригінальна, дійсно оригінальна, але не якимсь там "кипінням і муками", а своєю красою, своїм розумом, енергією, на решті виключним талантом сценічним...

Ата ехидно, з убивчим сарказмом:

— І, значить, я цілком придатна до комсомолу?

— Іменно! Цілком. Ви на голову вище багатьох інших дівчат... Ви будете красою й гордістю цілої області, де! цілої республіки!

— Дякую.

Ата помовчала кілька хвилин сердито й зосереджено розправляючи пальцями заломивши книзі.

— Гаразд... Тоді давайте поговоримо широко, товаришу Павле!

— Он як! То хіба ми досі говорили не широко?

— Ні, ми говорили . . . широко, але як равлики, як . . . як без'язикі. А тепер поговоримо по справжньому широко. Чому б нам не поговорити широко?

— Справді. Ну, давайте... Але я з вами все говорю широко.

— Я також. Ви знаєте. А тепер давайте ще ширіше. Ще!... І от, скажу я вам зараз широко-найширіше, мене не беруть заvidia, що у вас у душі все так спокійно, ясно, просто, як у салдатській казармі, а бере мене жаль. .

— Як, як?

— Жаль.

— Дякую...

— Не кепкуйте. Почекайте... Жаль! За вас жаль! І здивування. Страшенне здивування. Як це так, коли існують такі колосальні й безглузді суперечності, або, як то було модно говорити, "ножиці" між

життям і вами, тобто між практикою й теорією, а ще точніше, між життям і пропагандою, — як це так у вас у душі мир і спокій?!... Та ж ви жива людина! Ви жива людина, друже мій! Та невжеж у вас немає розуму, душі і серця? Та невжеж у вас, нарешті, немає відваги, мужності?

Павло насупився, почервонів, але настроївся слухати терпляче, міцно стиснув уста, не перебивав. Нехай говорить. Проте видно було, що те, що говорила Ата, не було для нього несподіванкою, десь, у якомусь куточку душі його, лежали саме такі думки, звалені на купу й присипані порохом живосильного забуття, заборонені думки, а тому саме й обернені на попіл, убиті при самім народженні. Власне, не думки, а лише паростки думок, живосилом припорошені... І тому він почервонів, як спійманий знецька. А Ата говорила:

— Як же може бути мир і спокій у вашій душі, коли порядній людині тут треба криком кричати, соромитись самого себе, якось дати з тим раду — тобто узгіднити дійсність з теорією, зовнішній світ та свої діла з своєю совістю, або... Або збунтуватися й відпекатися від усього, піти геть, піти в монастир, як то, кажуть, колись було, піти геть у скит, а як немає, то, самому зробити такий скит ("Та чого ж, скитів не бракує" — промовив Павло тихо, уїдливо, про себе, але Ата не чула, вона взагалі нічого не чула від хвилювання, вела далі) — зробити таку нору й заритися від всієї брехні, а головне — від того всього нещастя й ганьби, що вродила на місці великих поривів людських, від того "чортополоху", що виріс на святій крові батьків і дідів наших... Говорю фігурально про батьків і дідів наших...

— Гм... Ви говорите про забріханість, в чому ви бачите забріханість?

— Ой, Боже! Як ви не розумієте, чи присинебожується! Та ж усе ясно й без слів.

— А все ж таки?

— Та візьмем хоч би й вашу програму, ваше комсомольське вірую, воно ж "вірую" й партії. Що там написано? Там написано про комунізм. Там написано про вселюдське щастя, справедливість, рівність, свободу, соціалізм. Може я дурна, але я розумію так, що ви пропагуєте віддати себе в жертву за це ваше вірую, ви вимагаєте від усіх, а насамперед від молоді, жертв, жертв, жертв... Це добре, ніби. Перші християни теж ішли на жертви. Тільки ж... Тільки я не бачу послідовності. Я бачу велику брехню. Десятки літ ви вимагаєте жертв (не ви персонально, а хтось там, а ви самі жертва!) А тим часом навіть не помічаєте (а чи помічаєте, лише мовчите), що мету пропагандивно шляхетну давно перемінено на мету ганебну. Еге ж, милий мій друже... Я говорю, мабуть, дурниці, але ви терпите, коли прийшли втягати мене до комсомолу. Через ці дурниці ми мусимо перелізти.

— Ну, ну. Далі. Ліземо... — промовив Павло ніби апатично, а насправді не в силі заховати здивування — чи то зі змісту говореного, а чи з зухвальства, з яким ця божевільна дівчина викладала йому, секретареві комсомолу, такі дикі, еретичні речі.

— Мету шляхетну перемінено на ганебну. Я говорила про батьків і дідів наших... Ви пригадуєте?

— Авже ж. Це було тількищо.

— Ні, це було не тільки що. Це було чверть віку тому, коли нас іще на світі не було, ані мене, ані навіть вас. І от вони боролися і вмирили за вселюдські ідеали, а потім виявилось... О Боже! Виявилось, що на тій святій вогні, на тій наївній вірі й на тій крові зробили... спекулянти, так скажемо... Заробили, і добре заробили!.. Про це все сказано було добре, здається, в Хвильового, ніби... Чого ви морщитесь і озираєтесь? Зрештою, не важно в кого сказано, аби правда... Там було говорено про... е-е-е... про нового Івана

Калиту, збирача нової імперії... Ви пригадуєте?

Павло, насуплено:

— Ні.

— Та що ви? Неправда. Як же ви прийшли втягати мене до комсомолу, а не знаєте про ці речі? Ні, ви знаєте. Ви пригадуєте. Ви краще від мене ці речі знаєте, вже хоч би тому, що ви там усі боретесь з всілякою такою ерессю. Ану ж дивіться мені в очі! Сміливо! В мої очі! Так велить вам ваш Ата-тюрк! Добре... Ви пригадуєте. По очах бачу.

Павло не витримує погляду мерехтливих дівочих очей і посміхається.

— Ну, от, бачите. Ви пригадуєте.

— Киньте, Ато.

— Що ви! То це ви вже й злякалися? Е, як же це! Ми ж перелазимо бар'єр до комсомолу. Трішки відваги лишень...

Павло посірів.

— Гаразд. Далі що?

— А далі той же Калита... Про Калиту це я таки, здається, здерла з Хвильового, але то не важно з кого, аби правильно... Та й ні з кого більше ж... У нас немає більш еретиків, у нас нема пророків!... Ну, так от Калита той святі жертви, кров і сльози, забрав у свою брудну торбу. І то в інтересах тієї торби підношено й зараз підноситься кличі про вселюдські ідеали, бач — поставлено знак рівності: вселюдські ідеали, це те саме, що ідеали брудної торби... Інших вселюдських ідеалів немає, спробуйте це заперечити й ви переконаєтесь, що

Враховуючи теперішню ситуацію, ми, українська демократична молодь, в ім'я великої ідеї свободи і незалежності української нації, кличемо всіх залишити дрібні й малі справи та всі духові й матеріальні спроможності зобілізувати на боротьбу проти головного ворога — російського імперіялізму і комунізму.

Ми закликаємо всю українську молодь на еміграції приєднатися до всеукраїнської національної боротьби, яку репрезентує Українська Національна Рада. З резолюцій 4-го З'їзду ОДУМ-у Канади.

ви “помиляєтесь” і що ви “ворог людства”... Хіба ні, Павлику?

Павло озирнувся навколо. Ата це помітила.

— Не бійтесь! В крайньому разі той, що підслухує, ствердить, що це не ви, а я говорила. Але тут нас ніхто не чує, ніхто, можете бути спокійні. Та й місія ваша цілком похвальна — ви ж втягаєте мене до комсомолу, то ж дискусія при тім річ нормальна.

— “Божевільна”, — видихнув Павло ледве чутно, а вголос:

— Я не тому озираюсь, а, скажу вам по щирості (посміхнувся), чомусь моїй голові стає ніби муляко на плечах біля вас.

— Чого б то?

— Так, — ухилився Павло й наставився на Ату очима запитливо й так само запитливо підвів брови, чекав. Ата помовчала, дивилась кудись невидючим зором, розхвилювана, гнівна. А тоді вела далі тихим, але терпким голосом:

— Вам це не болить, а мені все це страшенно болить... Страшенно болить... І ще одна кричуща нісенітниця! Всі її бачуть, але всі удають, що не бачуть і аж із шкіри лізуть, щоб довести, що цієї нісенітниці немає, що все в порядку. Безглуздя це таке: від вас вимагають щоденно й щоночно жертв в ім'я “вселюдських ідеалів”, а тим часом виявилось вже давно, що світ, що всі народи світу, тих жертв наших дітей, тієї нашої крові за “вселюдські ідеали” і не потребував, і не потребує. А ми ту кров і піт ллемо, ллемо, ллемо!... Для чого? І чому ніхто не закричить (от хоч би й ви, Павлику!), що то жахливий злочин, ошукацтво, брехня, колосальна, ще не бачена в світі підлота. Чому ніхто не закричить (от хоч би й ви, Павлику!), мовляв, що ж це за математика?!: — для того, щоб ошчасливити десь і колись якесь там “майбутнє людство”, треба принести в жертву інтереси кількох сучасних поколінь нашого народу, і взагалі всіх народів Союзу, — інтереси маленьких безне-

винних дітей, інтереси великих мільйонів і наші з вами! Для того, щоб колись щасливо жили пара мільйонів дітей, скажемо, якихось там американських пролетарів, у дужках (які, до речі, пролетарі американські, їздять сьогодні автомобілями власними і не знають навіть, що за їхнє майбутнє, за майбутнє їхніх дітей так дбають десь у заморській країні, в країні старців, і ми з вами не досипляємо й не доїдаємо!) — отже, щоб пара мільйонів майбутніх дітей **десятки мільйонів** дітей нашого народу, і ми з вами, мучились в злиднях, терпіли голод і холод, і ходили босі й голі, наживали туберкульозу й передчасно вмирали. Де тут логіка? Боже мій! І хто тут ошуканець, милий мій Павлику?!

Павло мовчить нахмурений, а божевільна дівчина веде далі:

— А небійсь той Калита, що веде таку пропаганду і що так настирливо вимагає від нас все нових і нових жертв, живе сам в розкошах, не чекає майбутнього “раю” земного... будованого на такій народній біді, що “ридати хочеться”... — Ата спіткнулась, нахмурилась: — Ви іронізуєте... Ви скажете, що це все ніби газетна передовиця. Ну, що ж, така епоха — епоха газетних передовиць. Але все ж таки в цій епосі таких газетних передовиць не буває. Чи бувають?

— Павло мовчить. Ата, почекавши, зітхає й веде далі: — Ридати хочеться... Ви гляньте на наших дітей голопузих, золотушних, брудних, животатих, а особливо отих безпритульних! Вони веселі й не помічають свого лиха, вони думають, що так і мусить бути, бач, їх навіть переконали, що іменно їхнє життя є найщасливіше, бо в усьому іншому “капіталістичному” й “реакційному” світі діти жахливо бідують... Уявляєте, як ще можна бідувати! А діти виходять від порівняння — якщо вони живуть найщасливіше, гарно, то як же буде виглядати “бідують”? Виходить жах. І тому вони вважають себе щасли-

вами . . . до пори до часу . . . вони сміються й ростуть оптимістами. Як і ми виростили. А тим часом... Господи! Чи ж мені про це говорити й чи до вас! Я чула, та й навіть у офіційних наших журналах читала, там де цензор прогавив (а всього не вбережеш, шило вилазить!), як живуть діти в світі. От, скажемо, в Японії. Або в Німеччині! Або в Фінляндії, де побували наші хлопці недавно, та й в Польщі навіть, де теж побували наші люди недавно. А вже про ту Америку й говорити нема чого... І ридати хочеться... І хто ж тут барбос, скажіть мені, друже мій, друже мій... Е-е-е...

Ата махнула рукою й замовкла. Досить. Як для іспиту на придатність до комсомолу, то цілком досить. Схвильована тамувала себе, тамувала серце й дивилася просто в обличчя Павлові. Чекала. Вона виговорила принаймні головне, що її мучило. І то виговорила не кому небудь, а йому, "самому" Гукові. Знаменитому Гукові. От. Нехай знає. Їй чомусь на тому залежало. І тепер зімкнула уста й чекала... Згодом ще прошепотіла, щоб якось округлити, якось завершити свою довжелезну й гарячу, й тому досить хаотичну тираду:

— Ось такі думки рояться в моїй голові і ось такі муки роздирають моє міщанське, некомсомольське, дурне серце. Що?

Павло мовчить. Стоїть насуплений, міниться на обличчі — червоніє, блідне, знову червоніє... Мовчить. Ата почекала відповіді й, не дочекавшись, почала собі гойдатися в гамакові. Дивилася на Павла з-під лоба й тоненька-тоненька усмішка кривила їй кутки уст. Але далі усмішка та почала бліднути, почала сповзати... Душу вже проймав холодок остраху, підіймаючись десь з глибин опритомлюваної свідомості.

По довгій-довгій мовчанці Ата перестала гойдатися, зупинилась, подивилась надзвичайно пильно Павлові в лице, та:

— Ну, що... Тяжко мене втягати

до комсомолу? — тихо так, вже зовсім без задержуватості.

— Тяжко, Ато... Але мене дивує, хто ж це вам такі думки втовкмачує в голову, от що.

— Ніхто мені не втовкмачує! — спалахнула Ата. — Я не дитина, якій "втовкмачують". Сама думаю... От дивлюся на все й думаю... Вишукую, читаю й думаю... Голова розсідається, а я думаю!... І не можна не думати... А ви не думаете?

— Гм... Д-думаю...

— Ну й що?

— Ну й (Павло замислено повів рукою по сонячній плямі на лавці, ніби хотів її зітерти, а потім по чолі) — ну і . . . голова розсідається...

— Та що ви?

— Серйозно.

— Е, киньте! Не вийде. От ви дійсно тепер рисуєтесь. Щоб мені подобатись... Але я кривляк не люблю, фе!

— Чому ж кривляк? В кожного свої причини, щоб голова розсідалась...

— А-а-а...

Зайшла незручна мовчанка. Ата почувалась трохи ніяково, відчувши враз, що перед нею людина не тільки замкнена, але й сильної вдачі, та ще й така, що, мабуть, має що замикаєти. І що справді має над чим розсаджуватись головою. Ну що вона зрештою про нього знає? Що ж вона знає про його душу, про його думи, про його болі? Нічого. Равлик. Ще й герметично закритий. І навіть не равлик, а ціла черепаха... Роздумуючи над цим, Ата протягла мляво:

— Якщо пам'ять мені не зраджує, хтось обіцяв бути щирим і одвертим зі мною. Це правда?

— Правда.

— То доведіть. От скажіть мені щиро, що ви думаєте з приводу моєї . . . моєї сповіді, так скажемо? А? Але щиро!

Павло помовчав. Лець посміхнувся. Подивився пильно Аті в очі й нічого не сказав. Чомусь перед внутрішнім його зором зринув то-

вариш Сазонов... Товариш Сазонов з товаришем Зайдешнером... Розмова колишня... Обіжник з Центру... Посміхнувся й нічого не відповів на Атинє запитання. Він волів більше слухати. Ата дивилась все з тим же запитанням і під її тим поглядом Павло покрутив головою в плечах, так ніби їй було там справді муляко й незручно. А потім, щоб перевести розмову на інше, запитав:

— Ви згадували про “діямат”... Ви вчили його?

— Так.

— Де (іронія)?

— Не іронізуйте. Уявіть собі, я вчила “діямат”. Та ще й на відмінно.

— Так?! І де б то?

— Уявіть собі, що я закінчила театральний технікум.

— А-а... Я й забув.

— Не забувайте ж.

— Т-та-ак...

Незручна мовчанка. Око впало на грубу книгу в Ати на колінах і Павло простягнув руку: — Можна?

— Будь ласка.

Взяв книгу до рук. Одгорнув зашмаровану палатку — “Беси” Достоевського.

— О-о! Що це?

— Книга.

— Я бачу, Ато, що це книга. Навіть знаю, що це за книга. Більше того, я навіть знаю, що це заборонена книга. Де ви її взяли?

— Купила. Позавчора. На базарі. В барахольника. В тім ряду, де продається різний мотлох. Я часто там купую. різні цікаві речі. Навіть . . . уявіть собі . . . комплект “Вапліте” купила!... Ах, як добре, що наша цензура випустила з виду барахолку й не накладає на різне сміття своєї лапи! Ажи?

— Слухайте, Ато! Божевільна Ато! — відкарбував раптом Павло тихо, але з якоюсь лютою ноткою.

— Чи ви, нарешті, знаєте, де є межа?!

— Чого? — наївне запитання.

Мовчанка. Павло опановує себе. Прикушує губу й зітхає. Дивиться пильно на Ату, занадто пильно, та,

карбуючи тихо кожне слово:

— Ви — ніколи — не вимагайте — прямої — відповіді — на ваші — зрадливі — й ехидні — запитання! От. Я знаю одного чоловіка, який теж ставить зрадливі запитання. І хоч між вами й ним колосальна різниця, про те це іменно його мені нагадує.

Аті йде холодок по серцю і в той же час їй робиться весело — вона здогадується, які саме думки й які підозріння перебігли в його голові, і вже їй здається, що замість відважної й широї розмови насправді відбувається фарса — ніби одне одного ловить. Смішно. Яка іронія! Це можливе тільки в цю епоху — епоху раблків і зради. Вона це думає, а каже інше, на тему “зрадливих запитань” та “нагадування когось”:

— І вам це неприємно?

— М-м... Майже.

— Гм... Я знаю, кого ви маєте на увазі.

— Ой?

— Сазонова.

Павло аж скинувся:

— Що?! Як це ви вгадали?

— Не велика мудрість. Хто може викликати неприємність і страх навіть . . . навіть у вас? За людськими душами тут полює лише одна особа (якщо не рахувати мене! — іронія); та особа, якій на людських душах залежить. І це — товариш Сазонов.

Павло пильно вдивляється Аті в обличчя. Ата весело розсміялася:

— Від того, що ви зараз подумали, можна б зариснути. Еге ж... Але киньмо про дурниці. Ви тримаєте “Беси”. Ви читали їх?

— Колись.

— І?

— І читав.

— І?

— Господи! Чого ви від мене хочете? Щоб я оцінив цю книгу?

— Так. Цікаво.

— Контрреволюційна книга.

— Чому?

— От причепа... Тому... (зовсім роздратовано). Та тому, що це апо-

(Закінчення на стор. 38-й)

Петро КАРПЕНКО-КРИНИЦЯ

ПОЕМА ПРО КОНОТОПСЬКУ БИТВУ

Темно. Зовсім темно. І з глибини цієї темні повільно плывуть чіткі слова:

Коли матінка ніч яворами шепоче
І засне Конотоп і дороги заснуть —
Починає калина цвісти серед ночі
І тужить починає, хоч туги й не чуть.
І тоді, із розкритої в полі могили,
Сивий-сивий виходить козак. Він бреде
Серед піль, як відлуння боїв, що гриміли,
Розпанахавши небо, від заграв руде.
Він заснути не може, бо тужить калина..
І козак повідає на кобзі своїй,
Як розбила московську орду Україна
У бою конотопським, у січі тяжкій.

І тепер десь далеко народжується пісня "Ой, січ-мати". Вона повільно наближається, сильнішає, і гине темінь у яркому сполюху світла. Виокреслюється постать кобзаря, що продовжує співати на повний голос. Він схиляється, зажурений, і під бандуру звучить його журлива мелодія. Та от гаснуть її останні звуки, останні акорди німіють, і сідає кобзар.

Ой, стомивсь я, мій нащадку, ідучи до тебе
З дадь-дороги нелегкої — з під ясного неба,
З днів козацької держави, прехоробрих днів —
Я в них виріс і в походи бойові ходив.
Лиш на старість підкосила мене куля клята..
Це було під Конотопом, мій нащадку-брате.

І забриніли струни бандури:

Не чорні тучі громом рокотали,
Не зовки-сіроманці вили-ясували —
Московські полки з воеводою Трубеньким Конотоп облягали,
Упитися кров'ю козацькою бажали,
І до полковника Гуляницького так промовляли:
"Гей, ти, подковнику ніженський і чернігівський,
Нас тут, що зорік у небі,
Що у полі пшеничному стебел
А у тебе —
Чотири тисячі війська у тебе:
Здавайся!
Здавайся!"
То полковник Григорій Гуляницький з козацтвом зачуває
І діло своє безпомилкове знає:
Гармати й пищаді заряджає,
Московську пся-мість вогнем поливає,
Ворога словами не втішає:
"Ми сіли на смертний загин
І згинемо всі, як один,
Але міста не віддамо,
Ні!"
І знову щосили
Бубни забили.
Рушниці гриміли
І стрільна гатили
По Конотопу..

Безвіддя палило хоробрих і мучив голод, і кулі прошивали серця багатьом.
І не одній матері у далеких оселях було сумно-пресумно. Неодна може дівчина,
нічого не знаючи про свого коханого, прочувала тривогу навіщо розлуки.

Ти не повернешся до мене вже ніколи,
Але любов твоя не згасне у мені,
Як не згасає сонце вранішнє над полем,
Коли розквітнуть перші квіти навесні.

Я буду голос твій у шумі листя чути,
 Твоє дихання — в теплім вітрі із дібров.
 Надійде вечір і не дасть мені забути
 Про нашу дружбу, про схвильовану любов.
 Прийму життя душею стримано-ясною,
 Бо смутки всі для мене будуть замалі.
 І я повірю, що ми поруч із тобою
 Живем і ходим, нерозлучні, по землі.
 Ти не повернешся до мене вже ніколи,
 Але любов твоя не згасне у мені,
 Як не згасає сонце вранішнє над полем,
 Коли розквітнуть перші квіти навесні.

А бубни били
 Що сили.
 Гармати гриміли
 І стрільна гатили
 По Конотопу..

Повних 70 днів і безсонних ночей, від кінця квітня до початку липня 1659 року, 4 тисячі обложених козаків билися проти 40 тисяч війська воеводи Трубецького, але міста не віддали. 70 днів і безсонних ночей над фортецею стояв дим і реготало полум'я. Проріджене козацтво хоробре з полковником Григорієм Гуляницьким долала знемога. І дійшла про це вістка до самого гетьмана Івана Виговського. Його полки заспівали похідну пісню: "Ой, на горі, там жінці жнуть, а попід горою, ярм-долиною, козаки йдуть".

Ой, то не соколи схід сонця злітались вітати,
 Не орли у високому небі ширяти,
 То військо гетьмана Виговського, козака лейстрового,
 поспішало Конотоп рятувати,
 Свою віру православну і волю захищати,
 Московську кінноту рубати,
 Кулею пригощати.

І бризнули звуки козацького маршу "Гей, нумо, хлопці, до зброї". Засяло обличчя кобзареве і пальці швидко-прешвидко забігали по струнах бандури.

Як ударили козаки та й із заходу — шаблями
 півнеба вечірнього освітили,
 З півдня напасника били-гонили,
 І сходу наспіли —
 Голови кришили,
 Ворожим тілом землю українську скородили.
 І захитались ряди воеводи Трубецького —
 Відступили...
 Тільки недовго козацтво спочивало,
 Утіху мало:
 Над річкою Соснівкою поле заgrimотало,
 Під полками кінними застогнало —
 Військо Пожарського і Львова та ще й Трубецького,
 Мов сарана, курені наші облягало.
 То теє гетьман Іван Виговський зачуває,
 Сотників і полковників, отаманів славних покликає
 І так промовляє:
 "Гей, ви, сотники і полковники і все браття січовее,
 Чи не ми турка-татарина воювали,
 Трапезунд і Кафу брали,
 До стін Цареграду приходжали;
 Ляха-езуїта
 Серед зими-літа
 Упень вирізали?
 Гей, козаки-молодці, добре дбайте,
 Віру свою православну і волю захищайте,
 Московську кінноту дотла розметайте.
 Хай Бог благословить —
 Починайте!"

І стало темно серед ясного дня: полки московської кінноти змірялись із силою піхотинського війська козаків. 8 липня 1659 року над річкою Соснівкою лягло 30 тисяч ворожих трупів. Сила-сиденна бранців з воеводами Пожарським і Львовом ячала в козацькій полоні. Тільки невелика частина із князем Трубець-

ким, одиравшись гармат своїх, прапорів, корогов і бубнів, поспішила втікти у напрямку Путивля. Її переслідувало аж до кордонів України військо гетьмана Івана Виговського. Московщина заніміла в тривозі, бо чутка швидше прудкого вітру пронеслася, що козаки ідуть на царську столицю.

Це знаєш ти, нащадку мій. Я в той час уже лежав пробитий смертельною кулею, з поверненням до тебе обличчям, на полі славетної річі.

Становиться темно. І лунає, повільно віддаляючись і затихаючи, кобзарева пісня "Ой, січ-мати".

Ганна ЧЕРІНЬ

В КРАЇНІ ГІРСЬКИХ КОЗЛІВ

Корабель та екіпаж

Жовтогаряча земля Докії Гуменної ("Молода Україна" ч. 16) — справжня екзотика, що силою асоціацій спокушає на репортаж — про іншу подорож і іншу землю. Ми також мали свій "корабель" — напіввантажне авто, відносно мінущини якого жодних інформацій власник дати не міг, бо те авто до нього, видно, мало не один десяток власників. Перебираючи різні можливості, ми зупинились на припущенні, що це було розвізне авто якоїсь пекарні, або ж армії Спасіння. Екіпаж наш складався з трьох дітей, двох жінок і єдного чоловіка, а хто вже був у нас капітаном, важко визначити. Авто було дуже люте, — гарчало, фуркало і гицало, як негодований звір, з радіатора хмарою зривалась пара, разів із п'ять заїжджало в придорожні майстерні на ремонт, і я не втрималась від зауваження:

— Ви б його краще продали та купили новий Каділак: дешевше вийде.

Краще б я цього не говорила. Гордий власник солідного авта відчув персональну образу і подібрішав тільки після кухля пива.

— Ось гляньте, — почав він, як ми переїхали кордон штату Міссурі, — бачите, що робить воля до незалежності!

Я озирнулась навкруги. Ніяких наслідків незалежності не було видно. Перед нами слалась рівна, сіра дорога, а по обох її боках — са-

мотні, понурі, без жодних претензій на будьякий стиль будинки, без квітників і часто навіть необгороджені.

— Отут, — продовжував мій супутник, — живуть люди так, як ще за часів першої колонізації: просто, первісно і незалежно. Кожний має собі свій городець, пару худобини, шматок пасовиска і живе на всім своїм, не цікавлячись останніми новинами люксових витребеньок. Тут ще не вмер дух справжньої незалежної Америки, а ще краще зберігся він в нашій прекрасній Арканзасі.

Далі на південь дорога почала стрибати вгору і вниз, вигиналася змією, робила чимдалі химерніші зигзаги. Коли це дійшло до того, що наш возій почав крутити кермо вправо та вліво з швидкістю циркового жонглера, ми мало не наїхали на велику таблицю з написом "Арканзас".

Вгорі і внизу

Колись Арканзас був безлюдний і незаселений. Горді гори, немов неприступні красуні, стояли неможлими і осяяні. Одного чудового дня хтось приніс звістку, що в тих горах б'ють джерела цілющої води, що лікує недужих і відмолоджує людей. За одну ніч, немов гриби після дощу, повиростали на прогалинах між горами намети, і так почалось життя на Юрика Спрінгс, що взяло своє ім'я з грецького сло-

ва "Еврика" (в англійській вимові — Ерика). Не тільки недужі, обтяжені різного виду й походження паралічами, астмами та серцевими хворобами, а й здорові люди, як риба до ополонки, спливались до цілющих джерел. Спочатку всі були рівні, бо за гроші не можна було купити ні кращого повітря, ні більшої кількості сонячного проміння, але згодом накреслилось своєрідне соціальне розшарування: багаті купували "кращі" ділянки, нижче, де легше було дістати воду, бідніші ж селились вище, на самих горах, і згори дивилися на тих, що жили в долинах. Вони мали собі корову чи пару кіз, кілька курей, пасовисько, немудрий горід і доброго сторожового пса за настуха — і не потребували допомоги багатого сусіди. Той же — навпаки, часом мусів скинути з шапкою свою пиху і дряпатись на гору до Джана та просити його нарубати дров або вкосити сіна. Якщо багатий сусід Джанові не подобався, Джан міг собі навіть пройти повз нього і не привітатися.

Гірська вдача

Коли я в розмові з своїми співробітниками з університетської книгарні згадала, що їду до Арканзасу, замість сподіваного схвалення й захоплення вони висловили розчарування:

— Ви туди їдете? Тьху!

— Чому тьху? Що таке?!

— До гірських козлів!

— Ну і що?

— Вони босі ходять. Не беріть з собою черевиків.

— Ну і добре, я теж боса хожу.

— Але ж ви навмисне, а вони насправді.

— А ще що?

— Вони в дванадцять років одружуються... вони...

— Оце вже й здивували! Якщо це так обурює вас, то візьміть сьогоднішнє, вчорашнє або завтрашнє число "Сан-Тайм"-у та й прочитайте щонебудь оригінальніше.

— Ну, їдьте собі, як знаєте. Ми вам сказали, що слід.

Одну пару черевиків я таки з валізи вийняла, а до решти інформації поставилась скептично. Все ж у мене склалося враження, що люди в горах мусять бути дикі, з похмурими гостроокими лицами без стандартної американської усмішки, з суворою вдачею і небезпечним темпераментом.

Наш "капітан" від самого кордону почав вітатися з зустрічними (було їх, правда, не так багато, бо людей тут рідше). Відразу помітно місцеву форму вітань — піднімають два пальці правої руки, а якщо спиняються поговорити, перше речення завжди буде: "Ну, що ви скажете?"

До розмов всі дуже охочі. Кожен живе на своїй ділянці і позбавлений можливості через коридор сваритися з сусідами, отож, якщо чиєсь авто спиниться перед фермою, для любої розмови покидається й робота.

Теми розмови: як і в аристократичних сальонах, це, здебільшого — про погоду, тільки, на відміну, ці розмови провадяться тут не для заповнення часу, а являються, так би мовити, питанням про життя чи смерть якщо не фермера, то, принаймні, ферми. Приклад: протягом чотирьох років минулої війни літо було тепле, дощове і врожайне. Селяни попродали сіно для армії по добрій ціні і покупували собі холодильники, авта (вибирали або міцні напів-вантажні, або найкращі розкішні особові), електричні плити, модні завіси і навіть телевізори. Отже, про погоду, а надто про дощ, в Арканзасі точаться постійні розмови. Так і в день нашого приїзду від першого ж зустрічного ми дізналися, що трава сохне, а дощу нема. Ми ж, що як і всі відпустники, благали в Бога соняшної погоди на час своїх вакацій, відчули себе ніяково. І в першу ж нашу ніч в Арканзасі на дірявий дах халупи (стилю баракко) полився найчудовіший дощовий прелюд. І один з найкращих місцевих та всеамериканських поетів, Глен Дресбах, сказав мені

найкращий із компліментів, який я будьколи одержувала:

— Ми сохли і в'яли, аж поки дівчина з далекої України приїхала сюди і привезла нам дощ.

На час нашої відпустки справа влаштувалась ідеально. Щоночі йшов дощ, і на підлозі напливали маленькі і чималі озерця, а вдень реготало переможне весняне сонце. Який Бог вимочить, такий і висушить.

Крім погоди говорять про те, що й наші селяни на Україні — як хліб, як скотина, як хата й родина. Люблять прості, немудрі жарти, які для мешканців великого міста здавались би просто дурними.

Один чоловік, наприклад, працював у якоїсь вдовиці, — а йдучи додому, загубив десь гаманець. І це протягом цілого року було темою для невпинних жартів, і навіть тепер наш "капітан", зустрівши його, згадав:

— Ну, як, ти ще ходиш до вдовиці гаманця шукати?

Треба згадати і про темніші сторони гірської натури. Вони, в основному, роботять. Щоб виростити звичайний городець, їм доводиться працювати не легше, ніж німцям на своїм безпліднім піску, хоч замість уславлених природніх добрив вони вживають більше хемічних. Отож, день проходить в копанні, косінні, полінні, вибиранні каміння з ґрунту, возінні дров чи колод на продаж, і людина працює, як віл. Але раптом одного чудового дня чоловік махає рукою і спокійнісінько каже:

— А хай йому хрін з тією роботою. Піду ловити рибу.

Рибалючи або полюючи на зайців, людина несвідомо задовольняє свої естетичні потреби, насолоджується природою, якої під час щоденної праці тут просто не помічають, і відпочиває тілом і душею.

Гірські стежки вузькі. І всім відома байка про двох козлів, що не хотіли вступити один одному з дороги. Так буває й тут, і за дівчину, за землю, або й за якусь дрібницю

можуть виникати серйозні сварки. Одного разу кілька молодих селян ішли містом і думали — чим би його розважитися.

— От давайте, — мовив один, — наб'ємо морду першому, хто стрітеться.

— Це виглядає добре. Давайте. Так воно й сталося.

Круто доводиться тим, кого "гірські козли" не люблять. Але поки їм не роблять нічого злого, вони до новоприбулих ставляться, як до рідних. Зберуться — і безкоштовно допоможуть побудувати хату, поносять перші необхідні речі, жінки несуть навіть законсервовані фрукти.

— Поки ви посадите персики та вони вам виростуть, їжте наші.

Місто

Назва "Юрика спрінгс" має два значення: одне — місто, друге — село, розкинене широко по горбах. Між собою вони ніяк не схожі і все ж формують цілість, одиницю без ніякого внутрішнього антагонізму. Місто складається з вищих шарів

Юрика Спрінгс, Арканзас.

Авторка репортажу з донькою.

американського суспільства, позначається високим освітнім рівнем, аристократичними манерами й інтелігентністю. Це здебільшого багаті, або принаймні заможні, громадяни у відставці, що пройшовши всі етапи суспільної кар'єри, закінчили її на мирних горбах цілющого Арканзасу. Вражає в місті малий процент молоді, деякий застій і безперспективність, але надолужує все праця в церковній громаді, бажання передати частку своєї культури і знань місцевому населенню, допомагаючи їм. Горожани не цураються селян і їх необтесаної, діалектної мови, радо з ними при зустрічі розмовляють (бо й горожанам буває нудно), влаштовують вечори і концерти з дивовижно високого рівня програмами (наприклад про творчість Пуччіні або модерну французьку музику).

Крамниці виставляють у вітринах різний екзотичний крам, розрахований на туристів. Дехто, в рахунок місцевих сувенірів, купує також імпортовані данські хлібні дошки або квіти, зроблені в Японії. Бажаючи придбати щось автентичне, я мало не зловила на візерункові швай-

нарької сандалі, а переглянувши все в крамниці, не знайшла нічого ліпшого від якихось кошиків, сплетених з ялинових голок. Торгівля в крамницях іде дуже мляво, але все ж "бізнес" на чомусь тримається. Люди заходять туди просто поговорити із власником та між собою — як до якогось клубу.

Місто розташоване на горах, вулиці обпоясують гору, як пояси. Будинок з одного боку має лише один поверх, а з другого — два, три або й чотири, залежно від кількості терас. В центрі міста є невеличка естрада з намальованими декораціями (лебеді, водяні лілеї та комиші) — і як же жалюгідно вони виглядають в порівнянні з навколишніми краєвидами! На майдані перед естрадою — лавки для публіки, збоку — велика таблиця з написом "Просимо завітати" для туристів і з місцем для оголошень про різні концерти. Будиночки чисті (частинно тому, що на них ніяка сажа не летить), в стилі швейцарсько-шведському. Хтось назвав цю країну "Американська Швейцарія", і мешканці намагаються дотримувати стиль.

Дмитро СОЛОВЕЙ

РОЗГРОМ ПОЛТАВИ

(Продовження з попереднього числа)

Отож, людське море, що оточувало Полтаву з усіх боків та наповнювало її кутки, було цілком українське й цілком здорове. Воно (як це виявилось пізніше, в перші ж місяці революції 1917 року) ховало в собі колосальну творчу, національну енергію, але в приспаному стані, в потенції. Бо не було відповідних чинників, які збудили б цю енергію, покликали б її до життя. Революція 1905 р. не встигла українську народню масу цілком розбудити й розколихати, не встигла цілком поламати лещата політичної системи російської "тюрми народів".

Безперечно, вирішальну роль тут мала б була відіграти інтелігенція, яка твердо взявши до своїх рук провід народньою масою й піднісши високо прапор загальноукраїнської визвольної боротьби, розбудила б і спрямувала б могутні сили нашого "сліпого Самсона" на боротьбу супроти

ненависної колоніальної російської системи. Але цього тоді в Полтаві не сталося, як не сталося й ніде інде на Україні.

Чому?

З багатьох причин.

Поперше, інтелігенція України, а в тому числі й Полтави, не була однонаціональною. В Полтаві, наприклад, жила тоді значна кількість жителів — великих і дрібних торговців та промисловців, ремісників, фармацевтів, лікарів та представників інших “вільних професій”. Жило тут також чимало російського елементу. І знов таки — великі торговці і промисловці, різні фахівці, як от лікарі, інженери, юристи тощо, урядовці, вчителі і т. д. Усіх цих росіян притягала до себе Україна не тільки своїм м'яким погідним кліматом, своїми природними багатствами, а й колоніальною системою різних заохочувальних заходів російського уряду. Характерну деталь цієї російської політичної колоніальної системи виявляє, наприклад, така замітка, що її ми знаходимо в газеті “Розсвіт” (ч. 46 за 7. 7. 1917, ст. 1) під наголовком — “Таємні заходи російського царського уряду до русифікації України”. Ця газета писала:

“Київ, 14 травня. Лише тепер виявляється, які страчні міри вживало старе самодержавне правительство заради того, щоб змосковшити Україну. Крім соток тисяч чиновників, поліцаїв, жандармів і навіть духовенства для цієї русифікації вживалися також і учителі середніх шкіл. Задля того, щоб учителі пильно виконували обов'язки русифікаторів, вона одержувала від московського уряду додаткову платню за цю працю. Ось які звідомлення з цього приводу ми зустрічаємо в “Кіевской Мислі” з дня 14 травня: На основі законів із 1869 і 1886 років усі чиновники, а в тім числі й учителі середніх шкіл, які служили в південно-західнім краю, одержували окрему додаткову платню за “обрусеніє”. Тепер куратор (понецитель) Київської учебної округи Н. П. Василенко звернувся до міністра освіти з проханням, щоб цю додаткову платню за обрусеніє скасувати...”

Подруге, третя частина інтелігенції м. Полтави, з походження вже українська була так сильно й глибоко зденаціоналізована казенним вихованням, російською школою й російськими культурними й політичними впливами, — які проймали усі форми й прояви тодішнього державного, громадського, а для величезної більшості міської інтелігенції, ще й родинного життя, — що потрібно було національно освідомлювати ще й саму ту інтелігенцію, як сказано, з походження українську. Треба було довгої й упертої праці, щоб поламати ту психологічну настроєність, що її протягом двох століть культивувала у нас Москва. А яке значення мала ця психологічна настроєність, видно, наприклад, з такого дрібного, але характерного випадку. Близько коло мене в Полтаві у будинку пекаря Рибалки жив один дрібний службовець-інтелігент О-ак. Батьки його були селяни-українці. Брат його Кирило, студент-агроном, був тоді активним учасником українського руху, а пізніше, вже за большевиків, зазнав, як українець, що активно працював на полі української науки й культури, советської каторги, а ще пізніше — загинув в лавах УПА. І от цей інтелігент року 1920 (себто майже через три роки після початку революції!) під час перепису ніяк не міг погодитися визнати свою національність за українську, а написав у реєстраційній статистичній картці, що він... “русско-українець”... Пригадую зараз також другий факт, як, либонь року 1907, в селі Дейманівці, на Прилукині, учитель, з походження українець, рід якого з діда-прадіда жив тут же, у Дейманівці, вчитель, який сам не володів навіть досконало російською мовою, дряпався, як то кажуть, на стінку й доводив, що “української мови нема!” (Він навіть забув, що існує російське слово “нет” і вживав українського слова “нема”)...

Така вже була сила психологічної настроєності, вироблена в мозкові нашої культурної верстви російською державною виховною системою.

Отже, серед маси зденаціоналізованої нашої тодішньої інтелігенції взагалі, а серед полтавської зокрема були лише одиниці, що цілком ясно відчували себе українцями, що цілком ясно усвідомлювали національно-культурні й національно-політичні інтереси свого народу й працювали, як уміли, в напрямку захисту тих інтересів.

Але й ця жменька свідомої української інтелігенції, завдяки особливостям царської абсолютистичної російської державної системи, опертої на силу таємної поліції, не мала змоги відкрито й легально виступати на захист свого народу, на захист своїх переконань і поглядів... Для цього треба було ставати на важкий шлях нелегальної боротьби, а до цього шляху завжди мало хто має охоту...

Оця денаціоналізація, оце обрусіння інтелігенції з походження української, досягло, можна сказати, 99%, якщо не більше! Себто, було воно майже цілковитим. Тому дійсно української інтелігенції, української не лише з походження, а й із свідомого почуття цього, української, яка прилюдно виявила б чимсь свою українськість, яка ладна була б віддати усі свої сили на політичне й національне визволення свого народу, треба було шукати вдень з вогнем.

(Далі буде).

А. ЮРИНЯК

СПРАВЖНЯ НАРЕЧЕНА

П'єса в 3 діях, з життя студентської молоді.

Дійові особи:

1. Микола — студент, 30 років.
2. Віктор — молоді студенти, 23-25 років.
3. Роман — студентки, подруги Ліни, 20-22 років.
4. Ліна — студентка театрального інституту, 25 років.
6. Рима — письменник, 42 років, неодружений.
7. Ніна — господиня дому, де живе Віктор.
8. Автор — письменник, 42 років, неодружений.
9. Варвара Іванівна — господар дому, де живе Віктор.
10. Дідусь — брат Ліни, середньошкільник.
11. Данько — брат Ліни, середньошкільник.

ДІЯ І.

Ідальня в квартирі Миколи. По обіді. Гості п'ють каву, їдять фрукти і солодоші — сьогодні день Миколиних народин. Жвава розмова, сміх.

МИКОЛА (З келехом вина в руках): Тридцять років!... Скільки пережито... Скільки нездійснених плянів і мрій...

ЛІНА: Чудесно! Ви таки лірик, Миколо. Принаймі, в прозі.

РОМАН: Слабо. Сумоглядна патетика.

ВІКТОР: Занадто високолетно. Дать слово господині!

РИМА, ЛЕСЯ, РОМАН: Правильно! Слово Варварі Іванівні!

(Рима і Леся підбігають до господині).

ВАРВАРА ІВАНІВНА: Та що я скажу? (Втирає сльозу, до Миколи): Живіть ще

- тридцять! Ви ж у мене лише три рочки... не тікайте..
- ВІКТОР: Оце сказано! (До Миколи). Учись, брате, говорити змістовно.
- МИКОЛА: Так хіба ж ви дасте? Я ж не докінчив.
- РИМА (До Миколи): Дякуй, що перебили: пригадуєш Тютчева "Омана — висловлена думка!"
- РОМАН (До Рими): Додай, що Микола наш завжди заїде в нетрі.
- ЛЕСЯ (Не дочувши): То ти, Миколо, нетрі? А ти ж божився, що в тебе душа кришталю чисто янгольська!
- ЛІНА: А мені він сказав — як озерна вода, як незмірна блакить неба!
- РИМА: А мені — як травневий ранок, як ніжний плеск хвиль...
- ВІКТОР: У нього душа дракона!
- РОМАН: Чорна, як потрійна сажа!
- (Загальний сміх).
- МИКОЛА: Красно дякую. От і будь ширій у тридцять років... (З докором). Лесю, й ти мене не борониш! Не хочеш розуміти поета...
- ЛЕСЯ: Не розумію поета для всіх. Ти присягався мені.
- (Знову сміх).
- ВІКТОР (Підносить свій келех): За поета для всіх! За мистецтво — окрасу життя!
- ВАРВАРА ІВАНІВНА: Ой як гарно!.. Це за всіх, чи як?
- МИКОЛА: За всіх, матусю, за всіх. І за вас найбільше.
- (П'ють усі).
- ВІКТОР: А тепер давайте пісню!
- РОМАН: Пропоную "Кармелюка"! (Починає): "За Сибі-ром сонце сходить"...
- (Присутні підхоплюють хором).
- ВАРВАРА ІВАНІВНА (По декількох куплетах, під час павзи): Ой, яка ж жалісна.. за серце хапає. (Втираючи сльози). Отак любив співати і мій небіжчик.. (Чути дзвоник. Микола йде відчинити двері. Хтось починає нову пісню, його не підтримують: увага прикута до дверей. Там показується Автор).
- ГУРТ: А-а.. Борисович! Просимо! Просимо!
- МИКОЛА (Підходячи з гостем до столу): Хіба ж можна отак спізнатися, шановний Авторе?
- АВТОР (До Миколи): Пробач, друже. (До гурту). Доброго дня всім! І, само собою, доброго апетиту!
- ГУРТ (Всуміш): Добридень! Дякуємо! Добридень!
- МИКОЛА (Майже водночас): Е-е-е.. Розуміємо натяк. (До Варвари Іванівни). Матусю, принесіть Борисовичу вареників. А я ось чарочку біленької.. (Наливає чарку горілки Авторові, що вже сів за стіл). Ми вже почаствовалися. А що тебе так затримало?
- АВТОР: Та я, розумієш, писав — закінчував черговий розділ свого роману, аж тут до мене роздзвонилися: знайомий з Видавництва, потім з Літературного Клубу — щоб прийшов сьогодні на творчий вечір Паперовича і, нарешті, якийсь незнайомий жіночий голос..
- ВАРВАРА ІВАНІВНА (Ставлячи перед Автором тарілку вареників): Призвольтеся, дороженький, а я вже піду — голова щось розболілася.. (Виходить. Молодь тим часом, крім Миколи, пересувається з стільцями до вікна, весело гуторячи).
- АВТОР (Узяв чарку): То це я сольо? Ну, за тебе, Миколо, і за всіх присутніх! (П'є і береться до вареників, докінчуючи з ним перервану розмову).
- ВІКТОР (Біля вікна): Сідаймо півколом, щоб зручніш було слухати.
- ЛЕСЯ, РИМА: Що слухати?
- РОМАН: А ви хіба не знаєте? Автор прочитає нам початок свого роману.
- ЛІНА: Не прочитає, а розповідь напам'ять!
- ЛЕСЯ: Та хіба це віршований роман?
- ВІКТОР: Та за п'ять років можна й повість вивчити напам'ять. (Тихше). Борисович.. (Дальших слів не чути).
- АВТОР (Встає з-за столу): Оце підкріпився. А де ж господиня, щоб подякувати?..
- ЛЕСЯ і РИМА (Підбігають до Автора): Пресимо до гурту! Прочитаєте нам щось

із свого роману.

АВТОР (Сміється): А ви вже знаєте? Гаразд, гаразд, любенькі, я навіть говорю тим у пам'ять. Ось лише закурю. (Закурює і підходить з Миколою до гурту; йому ставлять стілець посередині).

ГУРТ: Просимо! Просимо!

АВТОР (Сівши): Двадцять дев'ять років тому на станції Христинівка, теплого осіннього вечора я почув дитячий плач... Метнувся в той бік і бачу: в найдальшому кутку почекальні лежить у ганчір'ї мале дитя. Навколо безлюдно, лише в буфетнім переділі дрімала буфетниця, на стільці.

ЛІНА: І вона не чула, що дитя плаче?

ГУРТ (До Ліни): Не перебивай! Кажіть, Борисовичу, далі.

АВТОР: Я миттю побіг до матері — вона вже сиділа з клунками на пероні — ми до Києва мали їхати, і кажу їй...

ЛЕСЯ: До чийої матері? Того дитяти?...

ГУРТ (До Лесі): Та що ти? До своєї, ясно!

АВТОР: ...Побіг я до своєї матері і кажу: "Дитя лежить у почекальні, плаче, а мами не видно, само лежить..."

ЛЕСЯ (Хитає головою): Хтось покинув...

АВТОР: Мама наказала мені постерегти клунків, а сама побігла в почекальню. За хвилину вийшла з дитям на руках, а воно ще дужче плаче. Звідкись узявся міліціонер і до матері: "Забирай, гражданка, сюдова дитьо — реве на всю станцію... З поїзду, — каже, — товариш Постишев вийдуть, партія і правительство!" — Так це не моє, — каже мати, — хтось покинув... може з голоду помер.

— З якого такого голоду? Контрреволюцію розводиш?! — визвірився міліціонер. — Марш із дитям сюдова, а то в момент арештую!

ГУРТ: Під арешт? За дитину?!

(Усі хитають головами, вражені).

РОМАН: Ну-ну, й що далі?...

АВТОР: Мати безпорадно поглянула на мене (а мені ж тоді було лише тринадцять років), поглянула навколо — нікому діла до нас нема — і промовила: "Ходімо, сину, додому. Поїдемо іншим разом." (Павза). Ось так почалося моє знайомство з Миколою, нашим іменинником.

УСІ (Вражено): То це був він?!

МИКОЛА: Так. Це був я!

ВІКТОР (Заплескав у долоні): Браво, браво! Знаменитий початок.

ЛЕСЯ і ЛІНА: То це неправда? Фантазія?

РИМА (До Автора): Це ви видумали?

РОМАН: А хвацько вийшло!

ВІКТОР: Як же далі?

АВТОР: А далі вам розповість Микола.

ГУРТ: Миколо, твоя черга! Кажі далі.

МИКОЛА: Ви знаєте, що я пишу лише вірші і оповідати не вмію.

ГУРТ: Ні, ні! Кажі. Ти сьогодні іменинник!

МИКОЛА: Отже, як іменинник, я маю для товариства одну цікаву новину, сказати б так — сюрприз... І стосується він двох осіб, тут присутніх. (Віктор і Ліна переглянулись).

ГУРТ: Що за сюрприз? Кого стосується?

РОМАН: Я не дочув: присутніх чи відсутніх?

ЛЕСЯ (До Романа): Не перебивай!... Кажі швидше, Миколо!

МИКОЛА: Віктор і Ліна... (зробив павзу) за тиждень справляють заручини!

ГУРТ: Браво! Славно! (Плещуть у долоні й тиснуться до Віктора й Ліни, вітаючи їх).

ЛЕСЯ (До Ліни): А ти ж і не призналася мені — потайна!... Але я майже знала.

РИМА: Еге ж. Хіба ж так можна — нікому ні чичирк! Хоч я здогадувалася.

РОМАН: Та що ви там здогадуєтесь і вітаєте! Це ж не в дійсності, а в романі!

Віктор і Ліна заручуються!

ДЕСЯ і РИМА (До Романа): Отаке ще видумай..

(У кутку задзвонив телефон. Микола підходить, бере слухавку.

Всі затихли, щоб не перешкоджати).

МИКОЛА (В слухавку): Я слухаю. Хто? Микола!.. Не мене?.. Жаль — я сьогодні іменинник, і розмовляти з власницею такого чарівного голосу.. Не цікавлять іменинники.. Зараз підійде — його вже покликали.. А чи не дозволите іменинникові знати, як вас звати?.. Що?!.. Таке прізвище?.. А чия ж?.. Віктора?.. (Опустив слухавку, здвигаючи плечима). Вікторе, це до тебе.

ВІКТОР (Підбігаючи до телефону): То чого ж ти затримував, як це не до тебе! (Бере слухавку).

МИКОЛА (Підходить до гурту збентежений): Щось неймовірне... якась містифікація: просить до телефону Віктора — голос молодий, жіночий... називає себе: "його наречена"!..

ГУРТ (Шарпнувшись до Миколи): Наречена?! Та що ж це?!.. (Дивляться непорозуміло одне на одного).

— З А С Л О Н А —

ДІЯ II.

Квартира Віктора. "Кавалерська" кімната з виходом на вулицю. Невеликий стіл, коло нього декілька стільців. У кутку шафа, етажерка з книжками. По однім боці під стіною ліжка, по другім канапа. Вікно в сад (у глибині сцени). Вечірня година.

ВІКТОР (Стоїть біля стола, в руках лист паперу): І знову цей лист.. Скільки це часу минуло?.. Ах, як я чекав цього листа!..

(У вікні з'являються дві дівочі голівки: Лесі і Рими).

ВІКТОР (По павзі): Ні, не так. Ізнову цей лист.. Скільки це часу минуло, як був останній? Рік — чи більше? (Павза). Ах, як я чекав цього листа!..

(Двері збоку відчиняються і в них показується дідусь-господар. Дівчата у вікні зникають).

ДІДУСЬ: Ви тут самі? Чи хтось вийшов?

ВІКТОР: Сам, дідусю. Нікого нема й не було.

ДІДУСЬ: А з ким же це ви розмовляли? Я думав — гості, хотів каву подати..

ВІКТОР (Сміється): Та то я лист у голос читав. Від однієї дівчини. А тільки ж ви, глядіть, не скажіть Ліні!

ДІДУСЬ: А мені що? Сам колись був молодий. То каву питимете пізніше?

ВІКТОР: Пізніш, пізніш, дідусю. Я вас погукаю.

(Господар виходить; голівки дівчат знов у вікні).

ВІКТОР (Тримаючи перед собою лист): Кохана Ніно! Ти не можеш собі уявити, як мене зворушило оте твоє "мій милий зраднику!.." (Гаряче). Ну хто, крім тебе, моя незрівнянна, незабутня Ніночко, може здобутися на такий милий і, я б сказав, святий докір?!.. (Поглянув у папір). Ти пишеш, що турбуєшся з приводу моєї згадки про Л., тебе, мовляв, інформують про мої близькі відносини з нею... (У запалі). Нінуся! Невже ти не розумієш гри?! Та нехай мені дають саму Єлену Прекрасну, воскреслу з могили, — то й тоді я в серці матиму лише тебе, одну тебе — невідступно і навіки! (По павзі, змінивши тон). Оце зараз сяду і так напишу. Вийде чудова відповідь. (Сів, за мить знову встав). Ні, ще не кінець. (Поглянув у папір). Пишеш, що мрієш якнайшвидше приїхати.. Нарікаєш на студії... Приїжджай, моя кохана, приїжджай якнайшвидше! (Кладе папір на стіл. Дівочі голівки зникають).

ВІКТОР (Гукає): Дідусю! Кави!

ДІДУСЬ (За дверима): Зараз несучу.

ВІКТОР (Перекладаючи на столі журнали й зошити, щоб зробити місце для пиття кави): Після доброї творчості добре їстиметься!

ДІДУСЬ (Ставлячи їжу на стіл): А ви знову лист читали — це вже другий чи той самий?

ВІКТОР (Усміхаючись): Той самий, дідусю, той самий. (Починає пити каву).

ДІДУСЬ: Ех! Колись, бувало, і я: жду не дождуся з дому листа, сидючи в окопах, під германськими кулями... А вже як прийде, — читаєш разів із десять... то сам, то з найближчими земляками, то знову сам.. Уважай, що напам'ять той лист вивчиш!... Еге ж... Було та загуло. Не знать — за що й воювали..

ВІКТОР (Допивши каву): Дякую, дідусю. Можна забрати.

ДІДУСЬ (Забираючи посуд): Вже й наїлися? Більше не хочете?

ВІКТОР: Ні, дідусю. Дякую. Хіба, може, яблучка маєте..

ДІДУСЬ: Є, дорогенький, є. Зараз принесу. (Виходить. З вулиці чути дзвоник. Віктор пішов відчинити і вертається з Лесею і Римою).

ВІКТОР: Дуже до речі нагодилися, мої любі.

ЛЕСЯ: Та ми на хвилинку, з доручення Автора.

РИМА: І на власне бажання.

ВІКТОР: Дуже мені приємно!

ЛЕСЯ: Тебе вже ось три дні ніде не видно, а вся наша компанія задумала найближчої суботи прогулятися за місто.

(Входить господар з мискою яблук).

ДІДУСЬ: Добрий вечір, дівчатка. (Ставить на стіл яблука). Покуштуйте яблучок. (До залі). Я гадав — Ліна, аж це — інші. (Вийшов).

ВІКТОР (До дівчат): Призволяйтесь! А куди саме прогулянка?

РИМА, ЛЕСЯ (Беручи яблука): В Круту Балку.

ЛЕСЯ: Там же річка і ліс поруч. І викупатися, і в холодку полежати є де.

РИМА: Ти не кажеш головного: Автор обіцяв прочитати нарешті останній розділ свого роману!

ВІКТОР: Це дійсно цікаво. О котрій годині старт і де збірний пункт?

РИМА: О восьмій ранку. Вирушаємо на цілий день. Збірний пункт — у мене. Само собою, ти заїдеш за Ліною.

ЛЕСЯ: До речі — чому ти до неї третій день не заходиш? Вона вже непокоїться.

ВІКТОР: А нехай трохи покортить. (Усміхається).

РИМА: Не розумію тебе, Вікторе. То день-у-день був з Ліною, а тепер, коли вже проголошено заручини...

ЛЕСЯ: І справді, Вікторе. Це з твого боку свинство, і перед людьми незручно.

ВІКТОР (Махає рукою): Дурниці!

РИМА (До Лесі): А знаєш, Лесю, як ти вчора пішла, і я сама була з Ліною, вона ще більш засумувала і каже мені: "Який жаль і досада, що мое ім'я — Ліна. Якесь ніби неукраїнське. Інша річ — Ніна, Ніночка.."

ВІКТОР (Зареготав): Ха-ха-ха! Пізно надумалась. Є на світі й Ніна, та Ніна — не вона!

(Леся і Рима значущо переглянулися).

ЛЕСЯ (До Віктора): А чи й тобі Ніна більше до вподоби?

ВІКТОР: Яка Ніна?

ЛЕСЯ: Ну, ім'я "Ніна". Ми ж про ім'я говоримо!

ВІКТОР (Сміється): Ні. Найкраще ім'я — Леся!

РИМА (Ніби згадавши): Чи ти, Лесю, записала нову адресу міської бібліотеки?

ЛЕСЯ: Ні, але пам'ятаю.

РИМА: Я хочу записати. Вікторе, дай шматочок паперу.

(Віктор шукає зошита, щоб вирвати листок).

РИМА: Та навіщо виривати? Он же маєш якийсь папір. Одрви шматочок.

ВІКТОР: Е, ні. Звідси не можна. (Ховає "лист" до кишені).

ЛЕСЯ (Переглянулася з Римою): То щось таке важливе?

ВІКТОР: Дуже важливе. Нате ось із зошита.

ЛЕСЯ (Диктує адресу): 355, вулиця Шіллера. Це коло Травневого парку.

РИМА (Записавши): Ну, то пішли. Гуд бай, Вікторе!

ЛЕСЯ: Бувай! Та не забудь: субота, о восьмій, у Римі.

ВІКТОР: Бувайте здоровенькі! Пам'ятатиму.

(Лєся й Рима вийшли).

ВІКТОР (Сам): Милі дівчата — хоч кого розважать... Але чому вони сьогодні так до мене приглядалися? І все їм хочеться знати... ледве не вхопили мого "листа"! (Сміється). Ото була б історія! (Павза). Що Ліна позавчора в мене була — вони не знають, отже — все в порядку. (Хвилинку замислився). А може... може вони обидві так майстерно грають? Удають наївних і мене дурять?... Це було б скандально прикро! Бож тільки уявити собі — що сказала б на це Ніна: "Ех ти, "герой-любовник"! Такий з тебе партнер!" І у всій її постаті, виразі уст, в очах — безодня колючої зневаги... Це мене вбило б! (Павза). А вона таки чудова в своїй експресії... безперечний сценічний талант! (Поглянув на годинник). Восьма. Треба на годинку прилягти, а потім візьмусь до студій: за два тижні іспити. (Зняв краватку й черевики і рушив до канапи). Треба вимкнути світло — щоб дідусь не турбував розмовами.

(Згасив світло і ліг. За хвилину чути легеньке хропіння. Тим часом у півтемряві видно, як двері з вулиці тихо відчинилися і ввійшла якась постать у чоловічому плащі й капелюсі. Коли вона те й друге скинула, — перед очима глядачів стала молода жінка чи дівчина. Вона хвилинку дивиться мовчки по кімнаті, потім на Віктора. Далі підходить до канапи і, сівши на краю, неголосно кличе: "Вікторе!")

ВІКТОР (Схоплюється і протирає очі): Це ти, Ніно! Як ти ввійшла?! Тебе дідусь впустив?

НІНА: Ні, Вікторе, я сама ввійшла..

ВІКТОР: Неймовірно! Ти якась чарівниця..

(Взуває похапцем черевики й увімкнув настільну лампу — стало видніше).

НІНА: Ні, Вікторе. Я не чарівниця. Я лише збилася з ролі.. Бо люблю тебе!

ВІКТОР (Придивляючись до гості): Ти справді якась дивна сьогодні... очі горять, наче дві жарини. В тебе лихоманка?..

НІНА: Сядь біля мене! Я хочу близьенько подивитися тобі ввічі..

ВІКТОР: Нінусю, ти ж наскрізь імпровізуєш! Ти ще й мене так зіб'єш з ролі.

НІНА (Встає і пристрасно): Ти себе дуриш, Вікторе! Чи ж я для ролі прийшла сюди? Ти — мій, мій з першого ж дня зустрічі! Поглянь мені ввічі.

ВІКТОР (До залі): Чи це яв, чи сон?! Мені здається, що я галюциную..

НІНА (Підходить близьенько, бере Віктора за руку): Поглянь мені ввічі..

ВІКТОР (Зустрівши її погляд): Невже ти плачеш? (Пригортає). Але чому ж?..

НІНА (На очах сльози, пристрасно-благально): Ми вже ніколи не розлучимося з тобою!.. Правда? Правда?.. Ти нікого більше не любиш — тільки мене, мене одну!..

ВІКТОР (Збентежено й ласкаво): Яка ти смішна, Нінусю! Я ж маю наречену!..

НІНА (Обіймає Віктора за шию і пристрасно, майже кричить): Неправда! Неправда! Ти назавжди мій!.. Я — твоя справжня наречена! (Палко цілує).

— З А С Л О Н А —

ДІЯ III.

Зелена галява в лісі. Десь здалека вряди-годи чутно вигуки, сміх.

ЛЕСЯ (Стоїть задумана): Що це так довго нема Миколи? Назвала ж йому точно цю галяву, назвала годину, коли має прийти.. Може й він такий крутий, як Віктор? (Хвилинку думає). Е, ні! Як сказала, що маю для нього таємницю, то аж очі йому засяли! Щось, видно, затримало. (Павза). А от із Ліною біда! Як розповіли ми з Римою вчора їй про Віктора, про отой лист і нашу розмову-хитрощі, то вона якстій упала на канапу і труситься — аж плечі ходять!.. Ми зразу остовпіли — перелякалися на смерть. Потім ухопили з стола графін води й давай лити на неї. Бачимо — очунила, відкрила очі і каже нам докірливо і жалісно разом: "А чому ж ви його там падлюкою не назвали? Листа того не подерли?..."

А потім враз як закричить: "Брехня! Брехня! Ідіть звідси геть!" Що нам було робити? Ми здвинули плечима і вийшли. Надворі радімося: треба зайти до Автора — йому все розповісти. Брж хрещення його Ліна. Та Борисовича не було вдома. Рима враз записочку — і всунула Авторові під двері.

МИКОЛА (Хотів підійти непомітно, але не вийшло: Леся обернулася): З ким це ти розмовляєш, що нікого й не видно? (Пригортає до себе).

ЛЕСЯ: А ти чув усе?

МИКОЛА: Чув останнє речення: щось про Риму згадувала.

ЛЕСЯ (З виглядом змовника): То слухай сюди. Ти чув пояснення Віктора — чому він на збірний пункт явився сам, без Ліни?...

МИКОЛА: Та чув. До Ліни ж гості приїхали: сестра з чоловіком!

ЛЕСЯ: То — брехня! Він навіть і не заходив до Ліни. Він її зрадив!

МИКОЛА (Вражений): Як? З ким зрадив?!

ЛЕСЯ: Давно зраджує! Він має іншу наречену.

МИКОЛА: Чому ж цього ніхто не знав? І Ліна не знала?

ЛЕСЯ (Зідхає): Тепер знає... (Хапається за голову). Боже, Боже!.. Що тепер з Ліночкою буде? Сором же який!...

МИКОЛА: Я все таки не второпаю: хто ж дізнався про зраду? Як? Які є докази?

ЛЕСЯ (Обурено): Тобі докази потрібні? Ти мені не віриш? Слухай же, Хомо злонавірний. Приходжу я з Римбю в середу до Віктора — повідомити про нашу прогулянку. А вікно в сад відчинене... (Прислухається). О, хтось сюди йде. Може чужий... Ходімо далі, між дерева — там докінчу. Пішли в ліс направо. За хвилинку зліва виходять Роман і Рима).

РОМАН: Кажі, кажі далі — тут нема нікого.

РИМА: (Озирається, чи справді ніхто не чує): Зайшли ми в садочок, бо Автор попередив нас, що Віктор увечорі здебільша в садку сидить. Дивимосся — нема, а вікно розкрите, і крізь нього видно, як Віктор стоїма щось уголос читає. Ну нам, звісна річ, цікаво підслухати. Ми й припали до вікна..

РОМАН (Сміється): Ах ти, шпигунка маленька! (Обіймає).

РИМА: Не пустуй.. І якби ти знав, що ми почули!..

РОМАН: А що ж ви почули?

РИМА (З виразом жаху): Віктор листа читав від своєї коханої!

РОМАН: Від Ліни? Таж він і так щодня з нею бачиться!

РИМА (Романові у вухо): Не від Ліни, а від Ніни!

РОМАН: Що таке? Від якої Ніни?!

РИМА: Є така! Не знаєш ти Віктора..

РОМАН (Наморщив чоло, ніби пригадує): Стій, стій.. Щось мені Віктор казав учора про якусь Ніну.. А-а, згадав: Віктор, сміючись, розповідав, що ти і Леся пропонували йому Ліну перехристити на Ніну. Мовляв, Ніна — краще ім'я.

РИМА (Обурено): Бреше він, як рудий собака! То його коханка називається Ніна — лише ніхто досі цього не знав!

РОМАН: А звідки ж ти знаєш?

РИМА: Та кажу ж тобі — ми з Лесею чули, як Віктор листа від неї читав!

РОМАН: Кому читав — вам обом?

РИМА: Тьху на тебе, Романе. (З притиском). Собі читав. А ми нехотя підслухали. Розумієш — сам собі читав! (Скандує).

РОМАН: Уголос?

РИМА: Уголос. Ще й двічі той лист поцілував!

РОМАН: Гм.. Може й таке буває. Хоч я листів ніколи вголос не читаю. І мені дивно..

РИМА (Роздратовано): Ну як не віриш, то й не треба! Хотіла все розповісти — тепер не скажу.

МИКОЛА (Вбігає схвильований, до Романа): О, добре, що ти тут. Тобі вже Рима все розповіла?..

небезпечно. А щодо збивання з дороги, то не турбуйтеся. Не страшно. Більше того — коли б я мала талант, я сама хотіла б збитися з дороги та й написати таку книгу. Неодмінно. Ух!...

— І про що?

— Про все... І про вас... Про вас особливо! Про людську трагедію... Про брехню. Про равликів... Коротше — про ту саму "апотеозу", що ви про неї оце говорили. Про подібну. Чи не здається вам, що ми теж всі бабраємося в такій самій баюрі універсального ідіотизму? А?

— Ні, не здається.

— Ви хочете сказати "не полагается, щоб здавалось"?

— Гм... Ні, не так..

— Ох, так... — зідхнула, замислилась. — Шкода... Як же ж шкода... що ми такі різні люди.

— Так. Шкода... Дуже шкода.

І посміхаючись кожен по своєму, вони дивилися одне на одного. Подібне було на те, що вони бачилися в ката-мишки. Але хто в кінцевому висліді буде кіт, а хто бідолашна мишка? От питання.

Аті вже було досадно. Вона вже бачила, що дала маху.. Вона бачила, вона переконалася, що вони все таки далекі й чужі. Вони зовсім-зовсім різні душі. Запал її минув і вона вже шкодувала, що так необачно, так одверто говорила. Вони таки, здається, зіграли в ката-мишку... Раптом Аті пробіг холодок поза спиною — вона уяснила собі чітко, що "мишка" таки вона, — зрозуміла, що тепер, якби він хотів зловжити, то її життя в його руках. Вона вся тепер в його руках, як пташка. Того, що він від неї чув, вистачить, щоб розпоряджатись її головою, як він схоче, щоб шантажувати її й щоб, нарешті, знівечити все її життя. Ба, навіть знівечити життя геть всіх її друзів і знайомих!... А в душі вже піднялася хвиля ворожості, хвиля злості, й підступила, як клубок сліз, до горла. Хотілось щось раптом пальнути, щось зле, дерзке, образливе. Хотілось, щоб на ньому

репнула від злості його мушля й побачити, що там у ній. Що він думає, цей чортів равлик!? Равлик-Павлик! Що в нього в душі і в серці?

Це, здається, відчув Павло й посміхався. Дивився в обличчя Аті все пильніше. Все пильніше. Мружив очі й, як здалося Аті, в тих очах бігали й ховалися за повіки злорадні й тріумфальні іскорки... Такі злі чортики... Він, здається, хотів щось спитати чи щось сказати, і те "щось" крутилося в нього на самісінькім кінчику язика. Щось несподіване й може неприємне. Але не питав. Лише тонка усмішка гра-ла на його устах.

— Ви щось хочете спитати? — підігнала його Ата досить роздратованим голосом.

— Так.

— Будь ласка.

— Кгм... Скажіть, Ато, хто був ваш батько?

— А-а-а... — Ата насупилась. Мовчала. Мовчала досить довго. А потім промовила сумно, з гіркотою в голосі: — не знаю... Одне я знаю напевно — що він у мене був.

— "Був"?

— Так. І нема... Я втратила батька ще маленькою.

— І хто він був все ж таки?

— Хто був мій Батько? — Ата блиснула очима й вимовила з натиском: — це я теж знаю напевно, товаришу Гуґ. В і н б у в М у ж ч и н а!

— Та-ак? Гм... Ви так промовили слово "мужчина", ніби хотіли цим сказати щось інше, не сказане прямо.

— Можливо... В кожному разі ви своєю реплікою ствердили зайвий раз, що бути м у ж ч и н о ю — це в наш равликовий час велике диво.

— Я цього не сказав... (Павло втопив свій погляд в очі дівчини). — Але ваші натяки зраджують, що під словом "мужчина" треба розуміти "контрреволюціонер".

Ата витримала довгий погляд і промовила дерзко:

— Можливо. І мабуть саме тут і лежить найглибша лінія наших роз-

ВІКТОР: А що, добре розіграли? А почалося таки з моєї ролі. Наш факультетський драмгурток на закінчення року готує виставу, і я граю ролю героя-любовника. А моїм партнером, героїнею тобто — Ніна, з театрального інституту...

ЛІНА: І ото я перше підслухала, як Віктор учив свою ролю — і закатала йому сцену ревності! А потім...

ВІКТОР: А потім нам блиснула думка: розіграти живу комедію — наш з Ліною презент для Автора. Він же ніяк не скінчить свого роману!

ЛІНА: А ми з нагоди заручин скомпонували для нього цілу п'єсу. Тільки Роман не дався "набрати"!

ЛЕСЯ: Овва! А ти думаєш — я не здогадалася? Я зразу ж натякнула Римі, що тут якась гра. (Швидко витирає сльози).

РИМА (Витерла очі, до Лесі): І зовсім ні. То я перша натякнула, а ти ще не вірила. Я відразу здогадалася.

РОМАН (Сміється): Добре здогадалася, що аж мене негідником назвала! А плачу ж скільки було!

ЛЕСЯ і РИМА (Гаряче): Неправда! Неправда!

РИМА: То ми свої ролі виконували, тебе і Миколу дурили!

РОМАН: І так широко плакали для гри?

ВІКТОР (Сміється): І на смерть перелякалися! — казала Ліна.

АВТОР: Але ж я якого дав хука!

(Вибух сміху цілого гурту).

МИКОЛА: А я ж який дурень!

(Ще дужчий сміх).

МИКОЛА (Підходить до Віктора): Маєш щастя, що не сам був. Був би я з тебе млинець зробив!

ВІКТОР (Під загальний сміх): Для того ж, друже, і приїхала СПРАВЖНЯ НАРЕЧЕНА — не гра і не сон! (Пригортає Ліну).

К І Н Е Ц Ь

Іван Багрянний

ІСПИТ

(Продовження зі сторінки 22)

теоза російського ідіотизму!

— О-о-о?! А ще що?

— А ще? — (павза, а потім суворо) — А ще — я не радив би вам таких книжок читати й вишукувати по барахолках.

— Гм... Що ж зробиш, коли розумні речі сьогодні можна знайти тільки на барахолках, на смітниках. Таке в мене враження. Не читати ж мені оті, як пак про них сказав той бзікуватий поет, той Єсенін: — "Ні прі какой пагоде я етіх кніг канечно не читал!" Милій і бідолашний поет, як я йому співчую! І — повісився.. — Ата

взяла з рук Павлових книгу, поважила на руці, гарненько її закрила та: — Але він повісився, мабуть, прочитавши ось цю книгу, а потім озирнувшись навколо... Єй-бо!

— Все таки я не раджу вам читати... Це небезпечно..

— Ви думаєте, що й я повішусь?

— Ні, — нахмурився Павло. — Навпаки, я думаю... що не Ви, а... навпаки... Кгм! Ви зб'єтеся з дороги самі й зб'єте інших (крива посмішка).

— Браво, товаришу Гук! Дякую. Але от саме тому я й читаю, що

небезпечно. А щодо збивання з дороги, то не турбуйтеся. Не страшно. Більше того — коли б я мала талант, я сама хотіла б збитися з дороги та й написати таку книгу. Неодмінно. Ух!...

— І про що?

— Про все... І про вас... Про вас особливо! Про людську трагедію... Про брехню. Про равликів... Коротше — про ту саму "апотеозу", що ви про неї оце говорили. Про подібну. Чи не здається вам, що ми теж всі бабраємося в такій самій баюрі універсального ідіотизму? А?

— Ні, не здається.

— Ви хочете сказати "не полагається, щоб здавалось"?

— Гм... Ні, не так..

— Ох, так... — зідхнула, замислилась. — Шкода... Як же ж шкода... що ми такі різні люди.

— Так. Шкода... Дуже шкода.

І посміхаючись кожен по своєму, вони дивилися одне на одного. Подібне було на те, що вони бачилися в ката-мишки. Але хто в кінцевому висліді буде кіт, а хто бідолашна мишка? От питання.

Аті вже було досадно. Вона вже бачила, що дала маху.. Вона бачила, вона переконалася, що вони все таки далекі й чужі. Вони зовсім-зовсім різні душі. Запал її минув і вона вже шкодувала, що так необачно, так одверто говорила. Вони таки, здається, зіграли в ката-мишку... Раптом Аті пробіг холодок поза спиною — вона уяснила собі чітко, що "мишка" таки вона, — зрозуміла, що тепер, якби він хотів зловжити, то її життя в його руках. Вона вся тепер в його руках, як пташка. Того, що він від неї чув, вистачить, щоб розпоряджатись її головою, як він схоче, щоб шантажувати її й щоб, нарешті, знівечити все її життя. Ба, навіть знівечити життя геть всіх її друзів і знайомих!... А в душі вже піднялася хвиля ворожости, хвиля злості, й підступила, як клубок сліз, до горла. Хотілось щось раптом пальнути, щось зле, дерзке, образливе. Хотілось, щоб на ньому

репнула від злості його мушля й побачити, що там у ній. Що він думає, цей чортів равлик!? Равлик-Павлик! Що в нього в душі і в серці?

Це, здається, відчув Павло й посміхався. Дивився в обличчя Аті все пильніше. Все пильніше. Мружив очі й, як здалося Аті, в тих очах бігали й ховалися за повіки злорадні й тріумфальні іскорки... Такі злі чортики... Він, здається, хотів щось спитати чи щось сказати, і те "щось" крутилося в нього на самісінькій кінчику язика. Щось несподіване й може неприємне. Але не питав. Лише тонка усмішка гра-ла на його устах.

— Ви щось хочете спитати? — підігнала його Ата досить роздратованим голосом.

— Так.

— Будь ласка.

— Кгм... Скажіть, Ато, хто був ваш батько?

— А-а-а... — Ата насупилась. Мовчала. Мовчала досить довго. А потім промовила сумно, з гіркотою в голосі: — не знаю... Одне я знаю напевно — що він у мене був.

— "Був"?

— Так. І нема... Я втратила батька ще маленькою.

— І хто він був все ж таки?

— Хто був мій Батько? — Ата блиснула очима й вимовила з натиском: — це я теж знаю напевно, товаришу Гуґ. В і н б у в М у ж ч и н а!

— Та-ак? Гм... Ви так промовили слово "мужчина", ніби хотіли цим сказати щось інше, не сказане прямо.

— Можливо... В кожному разі ви своєю реплікою ствердили зайвий раз, що бути м у ж ч и н о ю — це в наш равликовий час велике диво.

— Я цього не сказав... (Павло втопив свій погляд в очі дівчини). — Але ваші натяки зраджують, що під словом "мужчина" треба розуміти "контрреволюціонер".

Ата витримала довгий погляд і промовила дерзко:

— Можливо. І мабуть саме тут і лежить найглибша лінія наших роз-

ходжень... Ми однакові слова розуміємо зовсім по-різному. Я про це говорила з самого початку, давно...

По цих словах Ата встала з гамака, даючи тим зрозуміти, що розмову закінчено і що пора розходитись. Тим більше, що вже й завечоріло. Павло теж звівся... На лиці була досада й розгубленість. — "Ах, не про це! Зовсім, зовсім про інші ж речі він хотів сьогодні говорити!" Зідхнувши здавлено, взяв свою течку з трави... І вони пішли геть з саду. Півонія лишилася лежати на гамаку... Перейшли разом сад і дійшли до ганку. Біля ганку зупинилися.

— Т-та-ак... — протяг Павло тихо, задумливо.

Ата стріпнула головою з викликом і промовила в тон, глузливо:

— Т-та-а-к... Надіюсь, що ви більше не будете втягати мене до комсомолу?

Й зробила великі насмішкуваті очі. Й простягла руку на прощання.

Павлове обличчя запромінилось. Він узяв руку, подивився в Атині насмішкуваті очі одвертим, довгим поглядом, якимось загадково посміхнувся й промовив уперто:

— Ні, буду.

ЛИСТ ПИСЬМЕННИКА ДО ЧИТАЧА

Отже, дорогий читачу!.

Читач уже посміхається, бо здогадується в чому річ, і ця усмішка мене тішить. Але це прихильний читач. А не неприхильний — уже починає сердитись. І це теж мене тішить, бо це означає, що мій лист так чи так не буде залишений без уваги.

Чого ж посміхається прихильний читач? Бо вгадує, що після довгого його, читачевого, чекання (а деякі українські читачі чекають від своїх письменників уже ціле десятиліття книги, якщо не "великої", то хоч "середньої" літератури) — після довгого чекання, нарешті має з'явитися нова книга, та що письменник без його, читачевої, допомоги зовсім безпорадний і не зможе її видати.

А неприхильний читач сердиться, бо: — "знову читай і знову лайся!" Але щоб мати цю неприємність (читати й лаятися), треба б теж якимось цю справу не лишити без уваги...

І перші й другі читачі однаково милі письменницькому серцю і тому це звернення до них — до всіх мдїх Читачів, як до добрих друзів.

Високоповажані Панове!

Тішу себе думкою, що цей клопіт буде не з досадних і прикрих — клопіт, як видати нову книгу... Умови зовсім не письменницькі. І не дарма за ціле десятиліття нашого існування і життя у вільному світі полиці нової української т. зв. "великої" літератури лишаються досі майже порожніми! Це через ці жахливі наші умови. Але як же бути? Працювати чи не працювати? Дерзати чи не дерзати? А як щось зробив, то видавати чи не видавати?

Кожного разу я б'юся над цим і кожного разу, зважившись видавати, немов кидаюся сторч головою в глибоку воду — ану ж втоплюся!..

Цей раз я теж зважився видавати. А зважившись, апелюю цим листом до своїх читачів про читачку допомогу, і підкреслюю, що сьогодні українському письменникові, який хоче бути нівід кого незалежним, видати книгу абсолютно неможливо без участі читачів. Тобто — без мобілізації коштів на видання шляхом попередньої передплати.

В цьому й полягає суть мого звернення та суть читачкої бажаної допомоги.

Пригадую моїм шановним Читачам, що це мое друге звернення до них. Перше мое звернення було п'ять років тому, коли я видавав книгу "САД ГЕТСИМАНСЬКИЙ". Надіюсь, що тоді я Читачів не підвів. Так само надіюсь, що не зробив помилки, той твір видавши, хоч він і написаний в цих самих жахливих, неможливих умовах. А виходом в світ та книга зобов'язана тільки Читачам. Я навіть пишу це слово з великої літери, на знак мого зворушення, пошани й вдячності. Читачі тоді виявили зразок співдії з письменником, і мушу одверто й прямо сказати, що коли б не це, "САД ГЕТСИМАНСЬКИЙ" ніколи не побачив би світу. Бо підняти таку книгу жодне наше видавництво фінансово не в силі і не ризикнуло б це робити. Чужинецькі ж "фонди" ніде для нас не приготовані.

Окрилений тим досвідом, я хочу повторити його ще раз.

Деякі Читачі зауважать (і то напевно), що, мовляв, є ж тепер спеціальний видавничий фонд при УВАН і НТШ в США на 60-тисяч доларів, подарований

американцями, про що було в пресі спеціальне повідомлення.

Атож, саме з того повідомлення й видно, що той фонд на таких, як я, зовсім і не розрахований. Не розраховані й видавничі пляни. Це ясно після перечитання того повідомлення. Але мене те й не турбує. Як український письменник, я хочу бути завжди і цілком незалежним від будь-яких фондів. Досі я без них обходився. Вірю, що обійдуся й до кінця життя мого. Мій фонд — (золотий мій фонд!) — в душах моїх читачів. Цього з мене вистачить, і ті пару книг, які ще я напишу, побачать світ без жодного биття поклонів перед кишенею, де лежить той "фонд". Я в цім переконаний свято, як і в тім, що звичайний грошовий фонд ще не творить літератури. Літературу якщо й творить, то тільки співдія читача з письменником, бо в ній криється величезний моральний і психологічний стимул.

Ось так сказавши, чого я хочу від Читачів і на що я сподіваюся від них, я б тепер мусів би сказати, що ж я їм пропоную, яку таку книгу й чого вона варта...

Книга називається "БУЙНИЙ ВІТЕР". Це твір про українську молодь перед і в другій світовій війні. Перший том цього твору називається "МАРУСЯ БОГУСЛАВКА", і я його тепер хочу запропонувати увазі Читачів, тобто видати. Для початку.

Я б міг, звичайно, сказати, як то прийнято, що вихід в світ цього першого тому, — це буде "сенсаційна поява" і т. д., і т. п., але я цього не кажу, хоч зовсім і не певен, що мої вороги й "вороги" справді не зроблять великого сенсаційного вітру з цього, а може й бурі. Все можливе. Скажу тільки, що я хотів написати гарну книгу, але відомо ж, що бажання, а особливо в наших умовах (добре, що хоч є на що ввалювати!), не завжди здійснюються. За одно лише ручусь, — книга щира. І там, де гарна — щира, а особливо щира там, де погана. Тобто автор не хоче нічого звалювати на "кепські умови", а все кладе на карб здібности чи нездібности своєї.

А ще за одно я ручусь цілком і повністю, — це що з цієї книги особливо будуть задоволені мої недруги — ця книга буде цікава та вигідна для них, для всіх моїх недругів, як зброя проти мене ж; так, бач, вже повелося у нас на еміграції, що в боротьбі деяких осіб і груп проти автора цих рядків взято за методу голосити всюди, що найнегативніші персонажі в моїх творах — це я сам...

Сказавши по правді, дорогий Читачу,

я боявся вже взагалі виводити негативних персонажів, бо це все буде на мою біду, і хотів написати книгу тільки з персонажів позитивних; довго журився й мучився, бо як же можна показати світло без тіні, а тінь без світла, а потім махнув рукою і вирішив ліпше постраждати за всіх негативних, прийняти за всіх них муки на себе, бо немає ради, а книгу таки написати правдиву. І тепер от видаю книгу з таким почуттям, ніби йду на смертні муки...

Трудно. Працювати письменникові в наших умовах трудно. То ж нехай не гніваються Читачі, що може навіть деякі вороги в цій книзі видалися авторіві часом гуманними людьми, бо буває й так, авжеж, буває іноді й так, що й тюрма, в порівнянні з "нетюрмою" викликає в людини на устах посмішку, бо виявляється, що її жорстокість зовсім не була більшою, аніж деяка людська "доброта".

Але все таки в книзі є такі потворні персонажі, що це цілком влаштує всіх моїх недругів і, утотожнюючи мене з тими персонажами, вони зможуть псувати мені кров принаймні років з десять.

Але віра моя в людей, в перевагу доброго над злим — незнищима. І тому я, при цій моїй незнищимій вірі в краще, не тільки можу працювати, а й сподіваюся на підтримку всього справді вартісного й порядного серед нашої еміграції в справі реалізації письменницького доробку...

Ось чому я й звертаюся ще раз до своїх Читачів. Звертаюся, вірячи, що з їхньою допомогою ця моя праця не буде приречена на зглівання десь в діпівському столі, а побачить світ. Для цього треба зовсім небагато — треба лише довести, що український читач, український громадянин, не дозволить, щоб український письменник теж косив очима на якісь чужинецькі джерела (за прикладом деяких політиків) та щоб його творчість була здана на милість якогось "дяді", а сприяє йому триматися цілком незалежним. Це робиться дуже просто: для цього Читач передплатує книгу наперед і тим уможлиблює її видання, а автора наснажує великою вірою в українську людину й енергією для праці в ім'я ідеї.

Тільки й усього.

Я свій апель висловив. Тепер буду чекати, що з того вийде, передаючи всю справу до В-ва "УКРАЇНА".

З щирою пошаною до всіх моїх Читачів та з глибоким переконанням, що це моє звернення не лишиться "гласом вопіючого в пустелі", —

Іван Багрянний

19. 9. 54.

М. ЗОЩЕНКО

РОБІТНИЧЕ УБРАННЯ

(Фейлетон)

Ось до чого дожили, громадянство! Трудящому вже й до ресторану не заходь — не впускають. На робітниче убрання кривляться. Дуже, мовляв, брудне для обставови.

На цьому якраз Василь Степанович Конопатий і постраждав. Власною персоною. Виперли, братця, його з ресторану. Он до чого добились.

Головне, Василь Степанович, як тільки став на дверях, одразу відчув, що щось негаразд, наче й порт'є якось косо поглянув на його убраннячко. А убраннячко, звісно, яке — робітниче, паскудненьке убраннячко, мов би спецодяг. Але не в цьому сила. Дуже вже, до сліз образливою видавалась Василеві Степановичу поведінка з ним.

Він каже порт'є:

— Чого, каже, кривишся? Убраннячко не до смаку? До манишечок либонь навиклий?

А порт'є хап Василя Степановича за лікоть і не пускає.

Василь Степанович набік.

— Ага, так! — гукає, — трудящого в ресторан не пускати? Убрання нецікаве?

Тут, звичайно, публіка зібралась.. Дивляться. Василь Степанович кричить:

— Так, дійсно, — каже, — манишечок на мені нема, і гальстухи не матляються.. І, можливо, каже, я й шию місяців зо три не мив. Алеж, каже, може я на виробництві потію. І може не маю часу убраннячка сюди й туди передягати.

Тут харчовики почали насідати на Василя Степановича. Під руки виводять його. Порт'є, собака, просто коліном підтискує, щоб на дверях без затримки пройшло.

Василь Степанович просто сказився. Просто ридає чоловічина.

— Товарищі, — каже, — молочні братове! Та що ж це таке виходить у

робітничо-селянському будівництві? Без манишечки, виходить, людині й нажертись не дозволяють...

Півнялась тут веремія. Бож народ бачить — ідеологія знеправлена. Стали харчовиків посувати набік. Хто пляшкою мотне, хто стільчиком...

Господар у три пельки кричить, — мовляв, тепер же підприємство можуть закрити за допущення розпусти.

Тут котрийсь із оркестри збігав до міліції.

Появилась міліція. Бере рідненького голубчика Василя Степановича Конопатого на візника.

Василь Степанович і тут не здався.

— Братове, — кричить, — та що ж це? Уже, каже, коли й міліція тягне руку за господарчика і за убрання випирає чоловіка, то краще вже, каже, мені до буржуїв в Америку перепливати, ніж, каже, отаке дійство терпіти.

І привезли Василя Конопатого до міліції й завдали в буцигарню.

Цілу ніч рідненький голубчик Василь Степанович очей не стулив. Тільки на ранок захріп. А вранці його будять, ведуть до начальника.

Начальник каже:

— Ідіть собі, товаришу.

— Образили особистість, а тепер — ідіть... Робітниче убраннячко не до смаку? Я, може, зараз сяду й поїду до малого совнаркому дійство оскаржувати...

Начальник каже:

— Кинь воловодитись. П'яних, у нас правило — в ресторан не впускати. А ти, каже, навіть на східцях наглядав.

Тут Василя Степановича немов осягло в думці.

— А, каже, раз за п'яну лавочку, то розумію. Дійсно, співчуваю. Не спорю...

Переклав А. Орел

КНИЖКИ ОДУМІВЦЯ

І. П. Мазепа — "ПІДСТАВИ НАШОГО ВІДРОДЖЕННЯ", два томи	\$3.50
Р. Лісовий — "РОЗЛАМ В ОУН"	\$0.75
Ю. Шерех — "ДУМКИ ПРОТИ ТЕЧІЙ"	\$0.50
М. Шлемкевич — "УКРАЇНЬСЬКА СИНТЕЗА ЧИ ГРОМАДЯНСЬКА ВІЙНА"	\$0.60
І. Багрянний — "Боротьба проти московського імперіялізму і УНРада"	\$0.50
В. І. Гришко — "УКРАЇНА СЬОГОДНІ І МИ"	\$0.75
Яр. Кутько — "ТЕМНА СТОРОНА МІСЯЦЯ", дві частини	\$0.80
Яр. Кутько — "ПЕКЕЛЬНА МАШИНА В РОТЕРДАМІ", три частини	\$1.20

НА ТЕМИ МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ

В. БАСЮК

**ІІІ. НА ШЛЯХУ ДО ПОЛЯРИЗАЦІЇ
(1914-1945)**

Найважливішим явищем сучасного політичного стану є, без сумніву, т. зв. поляризація сил. Всю вагу цього явища можна належно оцінити тільки у світлі тих речей, які ця поляризація знищила.¹⁾

Не існує більше політично зрівноваженої Європи, — того центру, що на протязі принаймні двохсот років випромінював на решту світу свою культуру й імперіялізм. Не існує Великобританії як наймогутнішої держави світу, що тримала в своїх руках рівновагу сил Європи. Натомість світ політично поділений між двома неєвропейськими потугами, а дійсна свобода вибору решти країн між цими двома ледве чи існує.

Симптоми занепаду Європи помічались ще в ХІХ ст.; дві світові війни і події в Європі напередодні їх лише прискіпили цей занепад. Ще в ХІХ ст. Сполучені Штати продукували більше сталі, ніж два найбільші продуценти Європи. Перетворення цієї сталі на лінкори чи гармати було питанням потреби, а не спроможности. Вже в кінці ХІХ ст. Великобританія була настільки залежно від ввозу харчових продуктів зза океану, що можливість війни зі зростаючим конкурентом — Сполученими Штатами — була для неї більш ніж небажаною. На початку ХХ ст. Великобританія признала перевагу американської і японської флот у власних водах й зосередила свої зусилля на пануванні в європейських морях. Отже,

традиційна перевага сил була захищена, а перша світова війна вказала, що ця рівновага сил вже зовсім не існує. Вступу Англії в війну по боці Франції і Росії не вистачило для того, щоб перехилити рівновагу сил у користь Антанти. Найбільше, чого цим досягнуто, це неспроможности будьякої з воюючих сторін виграти війну. Той факт, що ролю Англії перейняли на себе США — країна, воєнний потенціал якої ще на початку війни майже дорівнював воєнному потенціалові всієї Європи — недвозначно вказував на загиб існуючої міжнародної системи. Проте ці зміни, хоч і як кардинальні, не означали неминучости поляризації сил; поляризація виникла в наслідок сукупности чинників і подій, що відбулись шойно після закінчення першої світової війни. Ці чинники й події розглянемо нижче.

Рівновага сил після війни

Перша світова війна не тільки радикально змінила світову рівновагу сил завдяки зростові Америки і її ролі в світовому зударі, війна змінила також локальне співвідношення сил в окремих районах земної кулі. Нововстановлена рівновага сил як в Європі, так і в Азії, була досить нетривкого характеру й стала одним з чинників, що привели до другої світової війни та поляризації сил.

Найважливіші зміни в Європі, викликані першою світовою війною, були такі: розпад Австро-Угорщини на національні держави, зріст сили Франції, обезсилення Німеччини та виникнення комуністичної

¹⁾ Див. аналізу політики перед першою світовою війною, в попередній статті з цієї серії О. Смолянського.

потуги на Сході.

З точки погляду стабільності континенту в цілому, створення ряду нових державок на Сході Європи, а зокрема розпад Австро-Угорщини, не можна було вважати надто унормовуючим явищем. Новоствореним державам Східної Європи бракувало демократичної традиції; нетолерантність у відношенні до національних меншин (якими їх обдарувала чи то історія, чи вони самі, чи мирові договори) і своїх сусідів була загально поширеною. Захоплення Польщею Вільна не сприяло добрим стосункам з Литвою, а подібних вогнищ роздору в Східній Європі було досить: Тешен, Данціг, Трансильванія і т. п. Без єдності між собою і, переважно, без політичної зрілості ці країни не могли сприяти стабільності простору, що тягнувся від Балтійського до Егейського морів, а ще менше могли вони дати належний опір своїм потенційно сильним сусідам — Німеччині й СССР.²⁾

В західній Європі ситуація була дещо відмінною. Франція, хоч і не змогла здобути від Великобританії і США гарантії своїх кордонів; скріпила своє становище завдяки перемозі й Версальському мирові. Вона дістала від Німеччини Ельзас і Лютарінгію, лівий берег Райну був демілітаризований, Німеччина була позбавлена Рурського басейну (принаймні тимчасово) і обеззброєна. Щоб ще більше зміцнити свою позицію, Франція заключила ряд договорів з країнами східної Європи. Здавалося, що система миру проти потенційного агресора була забезпечена. Але ці нові союзнники аж ніяк не могли відіграти тієї ролі у стримуванні Німеччини, що

її відігравала колись Росія. У випадку зросту Німеччини й СССР та погодження між ними — вся оборонна система Франції у Східній Європі губила свою вартість.

Для повної уяви новоствореної європейської системи необхідно згадати ізоляцію Советського Союзу, деяку стурбованість Великобританії панівною ролею Франції на континенті (вірна своїм традиціям рівноваги сил, англійська політика ставилась прихильно до відродження Німеччини), незадоволення Італії малими здобутками війни та поворот до ізоляції Сполучених Штатів, які залишили Європі тягар розв'язування своїх власних проблем. Отже, повоєнна Європа була далека від тієї еластичної системи рівноваги сил, що панувала після 1815 р. Щоправда, Версальський мир створив Лігу Націй, але це не був світовий уряд, тобто тіло з верховною владою — це був лише форум (і то далеко не універсальний; найсильніша потуга світу — США, не була членом Ліги), на якому координувалась політика окремих держав.

Поза Європою найважливішим чинником, що зумовив світову рівновагу сил, була Вашингтонська конференція 1922 року. Причин її скликання було декілька. Версаль не вирішив питання Далекого Сходу, а там загарбницька політика Японії серйозно непокоїла США. Традиційними інтересами Америки була рівновага сил, як у Європі, так і на Далекому Сході, а бажання Японії бути домінуючою потугою в Азії цьому аж ніяк не сприяло. Іншою, не менш важливою причиною Вашингтонської конференції була морська конкуренція між Англією і США. Погодження між США, Англією і Японією в Вашингтоні на відношення 10:10:6 тонажу лінокорів цих трьох держав було небуденним явищем. Поперше, це було офіційне признание Великобританії, що вона більш не є наймогутнішою морською потугою. Подруге, відношення 10:6 між США і Японією означало, що США зможуть стримувати

2) Характеристично, що з цих новостворених держав єдина Чехословаччина змогла втримати суто-демократичний устрій аж до її окупації Німеччиною в 1939 р. Всі ці чинники у великій мірі пояснюють, чому аргументи, базовані виключно на праві самовизначення народів і на цитатах з Деклярації Незалежності часто зустрічають скептичну посмішку.

мати можливу експанзію Японії тільки при умові близької співпраці з Великобританією.

Захитання рівноваги: зріст тоталітарних потуг

Встановлення т. зв. Ваймарської республіки після першої світової війни було першим і досить невдалим експериментом Німеччини на полі демократії. Демократичні вартості були чужими Німеччині; припинення, якого вона зазнала в наслідок Версальського договору і французька політика утискування на початку двадцятих років нашої епохи. Тягар воєнних відшкодувань (33 біл. доларів) і неспроможність їх заплатити зумовили нездібність німецького уряду привести до ладу свої фінанси. Інфляція 1923 р. стала одним з найсильніших ударів по німецькій демократії. Середня класа — основна опора демократії — була переважно зведена до стану пролетаріату, поповнивши таким чином ряди комуністичної партії, а пізніше, в ще більшій мірі — партії нацистської. З 1925 року відносини Німеччини з західно-європейськими державами більш-менш налагодились. Німеччина ввійшла в Лігу Націй і сумлінно виплачувала воєнні відшкодування грошима, позиченими у США. Але депресія на кінці 20-их і початку 30-х років була наступним ударом по крихкій демократії Ваймарської республіки. Отже, ціла сукупність чинників — економічні завірюхи, брак демократичної традиції, програна війна, тиск ззовні — спричинили захитання почуття безпеки населення, яке відчувало брак якогось символу, здібного усунути цей тягар непевності. Нацизм став таким символом; в 1933 р. Гітлер був призначений канцлером і в тому ж році вибори до Рейхстагу дали майже половину місць націонал-соціалістам. Усунення конституційних прав забезпечило тоталітаризм у Німеччині, що означало відновлення німецького милітаризму й порушення існуючої рівноваги сил в Європі.

ТВОРЧИСТЬ МОЛОДИХ АВТОРІВ

Ніна Мудрик

КЛЕНИ

Гірко пахнуть розквітлі клени,
Розсипають квіток намисто,
І сповняють вином зеленим
Запорошену чарку міста.
Загоряються очі юні,
Бо сп'яніли вином зеленим,
Мовчки грають гарячі іскри
В синіх тінях розквітлих кленів.
Задивляється в сонця стрілку
Дід, у зморшках німа задума,
Бачить в квітті засохлу гілку —
В сизих кленів розквітлих шумах.
Непотрібна така й байдужа
Яр-зіницям, весні між віттям,
Сиві скромні торкає стужа,
Пестять клени гірким квітням.

Б. Бельська

ЛІТНІЙ ВЕЧІР

Я стою при вікні, в тихім смутку, одна —
Ясне небо прозоре, як скло.
Вітер пестить грайливо фіранку вікна,
Поцілунки кладе на чоло.

В чарах літнього дня, в тихім шепоті трав
Не згасити у серці вогню.
Не забути про того, хто щастя украв —
Нездійснену надію мою.

Чим її заступить? В чім приваба життя?
Як збудитись від важкого сну?
Раптом... дивне у грудях моїх почуття
Невідому торкнуло струну.

Я стою при вікні, вітер пестить чоло,
Як і перше, фіранку торкає...
Та рука моя міцно стискає перо —
Біль і смуток безслідно зникають.

Наступним чинником, що підірвав європейську систему, був економічно-милітарний зріст Советського Союзу. Коли до 1928 року світові потуги вбачали в СССР досить неприємний для західного смаку експеримент, представники якого (СССР — Ред.) мали нахабство говорити про існування "двох світів", то перша п'ятирічка почала надавати деякого змісту цьому твердженню. Як і перша, так і дальші п'ятирічки передбачали передусім розвиток важкої індустрії. Накінена зверху індустріалізація вимагала, нормально, певних жартів з боку населення, а натиск на тяжку інду-

трію незмірно збільшив цей тягар. Крім того, відсутність позичок зза кордону означала необхідність покладатись на власний капітал, і він здобувався високими цінами на й так обмежену продукцію споживчих товарів та визискуванням села. Колективізація хоч і не принесла сподіваного піднесення продукції сільсько-господарських продуктів, проте забезпечила контролю держави над зерном і регулярне постачання зростаючих міст. Наслідком зросту тяжкої індустрії був зріст мілітарували традиційно мілітаристичних німців на думку, що тільки зброя поверне Німеччині повну незалежної сили країни. Існує непогодження серед економістів відносно темпів росту советської економіки в цілому,³⁾ але ні для кого не було таємницею, що величезний відсоток зростаючої продукції СРСР міг бути використаним для безпосередніх мілітарних цілей, чого не можна сказати відносно інших держав, принаймні до тієї самої міри.

Зайво підкреслювати ще раз, що вислід зросту двох тоталітарних потуг — СРСР і Німеччини — на світову рівновагу сил і на майбутній стан поляризації був колосальний. Те, що часто забувається, це певний елемент неминучості в долі демократичних країн. При існуючому розподілі сил у світі, наслідком мілітарного союзу між Німеччиною і СРСР був би загин демократії в Європі і, в найкращому випадку, ізолювання США. Інша альтернатива — порозуміння демократій з однією з тоталітарних потуг — давало демократичному світові можли-

вості виграти у збройному конфлікті, але ця перемога не була б перемогою тільки демократії. Зріст тоталітарного союзника в наслідок війни був би неминучим і повоєнна поляризація сил ледве чи могла б бути уникненою. Той факт, що поляризація прийняла саме таку, а не інакшу форму, був наслідком передвоєнних подій і самої війни.

Реакція на агресію

Останнім часом входить у моду твердження, що, мовляв, друга світова війна почалася в 1931 році нападом Японії на Манджурію. Оскільки доля другої світової війни вирішувалась все ж таки в Європі, вищезгадане твердження має вартість лише до тієї міри, до якої події в Манджурії показали потенціальним агресорам, що західні держави були далеко не одностайні у забезпеченні миру. Англійські інтереси не були безпосередньо заторкнуті, а США, не здобувши підтримки Англії (що було передумовою успіху у стримуванні Японії) обмежились протестами і демонстрацією фльоти.

Заохочений прикладом Японії, Гітлер почав у 1935 р. ламати існуючу структуру сил Європи: накладені Версальським миром обмеження в озброєнні Німеччини були ним скасовані, почався економічний і пропагандивний тиск на Австрію та на країни східної Європи. Тодішня пасивність Англії і Франції пояснюється не тільки простою короткозорістю їхніх політиків, а й поширеною в цих країнах вірою в перевагу оборонної стратегії над наступальною. Ця теорія була далекою від класичної теорії Клявзеля, де оборона поєднана з негайним протиударом. Основним принципом англо-французької теорії був захист, символом якого вважали лінію Мажіно. В очах Англії утримування двох-трьох дивізій на французькій території видавалось достатнім на випадок безпосередньої загрози, а більші сили мусіли бути скупчені в Англії і кинені на

3) Згідно з советськими даними, пересічний зріст економіки СРСР становить 16% річно. Якщо б ця процентовість відповідала дійсності, то існувала б серйозна причина для занепокоєння: економіка США зростає тільки 3% річно. Західні економісти в більшості встановлюють зріст економіки СРСР від 5% до 8% річно. Однак необхідно пам'ятати те, що в тридцятих роках економічний зріст Советського Союзу не викликав особливого занепокоєння на Заході. Основною проблемою тоді була Німеччина.

захист Близького Сходу, Бельгії й Голляндії. Як в Англії, так і у Франції бракувало розуміння, що технологічний розвиток, зокрема повітряні сили і танки, давали безумовну перевагу офензиві. Політично перевага офензиві мала велике значення: вона давала підстави потенціальному агресорові вважати, що агресія оплачується.

У вересні 1938 року західноєвропейські потуги погодилися на приєднання до Німеччини заселених німцями Судетів, що були тоді частиною Чехословаччини. Цим західні держави добровільно позбавили себе впливів у східній Європі і з того часу доля східної Європи була в руках СССР і Німеччини. В другій світовій війні Захід не зміг уже видобути її з лабет тоталітаризму, не дивлячись на участь Америки в конфлікті. Хоч і можна дещо скептично дивитись на мілітарну спроможність країн східної Європи, факт залишається фактом, що яких 35-40 чехословацьких дивізій були віддані нацистській Німеччині без жодного пострілу. Агресор не вдовольня Судетами, і в цьому Англія і Франція помилились. Маючи за собою воєнний потенціал Австрії й Чехословаччини, Німеччина могла дозволити собі на дальші кроки.

Події розвивалися швидко. Ще в 1937 р. Італія стала на боці Німеччини в т. зв. Антикомінтерні, куди згодом увійшла й Японія. Польща була поділена в 1939 р., Франція піддалася в 1940, в 1941 Німеччина напала на СССР і в тому ж році США вступили в війну в наслідок нападу Японії. Отже, Америка знову взяла участь у війні, прагнучи відновити рівновагу сил в Європі і цим разом в цілому світі. В 1945 р. Німеччину розбито і, як сказав Черчил, кордон Советського Союзу став "не на лінії Керзона, ні навіть не на Одрі — він став на Ельбі".

Не входячи в суттєву вартість договорів у Ялті і Потсдамі, необхідно підкреслити, що ці договори не

встановили згаданого кордону — вони тільки віддзеркалювали тодішню мілітарну реальність.⁴⁾ Дипломатам не можна діяти незалежно від реального співвідношення сил, і події розгорнулись так, що східня Європа стала у великій мірі ціною, яку Захід заплатив за своє існування. А кордон на Ельбі означав загин Європи та поляризацію сил між двома неєвропейськими надпотугами.

Підсумки

Огляд міжнародної політики міжвоєнного періоду може бути цікавим з двох точок погляду. З одного боку, можна дивитись на міжвоєнний період як на проміжок часу, достатньо близький до сучасності, щоб проілюструвати певні явища і чинники політики, які не менш актуальні тепер, як 20 чи більше років тому. Зокрема сюди можна зачислити такі речі як здібність чи нездібність демократій належно зустріти гнучкішу й агресивнішу політику тоталітарних потуг; зумовлену географією політику певних держав (напр. зацікавлення Англії й Америки в рівновазі сил Європи чи їхня відраза до будьяких далекоїдучих зобов'язань у відношенні до континентальної Європи); відношення між силою й дипломатією і т. п. Це те, що можна б назвати (може трохи невдало) "константами" в політиці.

З другого боку, ознайомлення з минулим необхідне нам для належної оцінки сучасного і для встановлення певної раціональної системи сподівань у відношенні до майбутнього. Історія вчить нас не в тому розумінні, що, мовляв, події більш-менш повторяються, а ми, проаналізувавши помилки інших, зможемо

4) Дехто висуває аргументи, що ефективна інвазія Західних потуг на Балканах, наступ на Прагу й Берлін та відкинення політики безумовної капітуляції Німеччини могли б обумовити інший кордон між Заходом і Сходом. Можливо це була втрачена нагода хоч частково направити Мюнхенську угоду Західних потуг з Гітлером.

ОДУМІВСЬКА ТЕМАТИКА

IV З'ІЗД ОДУМ-у КАНАДИ

4-5 вересня ц. р. відбувся в Торонто, в приміщенні Української Православної Катедри Св. Володимира, Четвертий З'їзд ОДУМ-у Канади.

В праці З'їзду взяло участь понад п'ятдесят умандатованих делегатів від Філій та ініціативних груп ОДУМ-у.

їх виправити в сучасному. Ні, події в цілому не повторяються, а якщо назовні ніби й можна провести аналогію між двома розділеними в часі подіями, то переважно загальне оточення чи інші менш виразні складові цих поверхово - аналогічних явищ відмінні настільки, що передбачення і "виправлення" на основі аналогії може бути дуже невдячною річчю. Але історія вчить нас в тому розумінні, що в подіях і явищах існує певна кількість причиновості й поступовості, і з допомогою аналізу більш чи менш недавнього минулого, спостерігачі, як це можна сподіватися, зможуть відносно усталити напрямок існуючого процесу подій, процесу, частиною якого є сучасність. До тієї міри, до якої цей процес існує, ми можемо визначити розвиток подій поза межами сучасності; це те, що було нами названо "встановлення певної раціональної системи сподівань".⁵⁾ Оскільки в політиці завжди існує досить широке поле для радикальних змін чи непередбачених подій, визначення процесу має лише обмежену вартість для окреслення майбутнього. Встановлення "раціональної системи сподівань" чи "меж правдоподібності" — це все, на що політична аналіза спроможна. Це необхідно пам'ятати особливо тоді, коли ця серія статей переходить до огляду сучасної політики.

5) У визначенні "системи сподівань" цей динамічний аспект не може бути застосований незалежно від "константів" у політиці.

Крім того, на З'їзді було присутніх понад 30 гостей, у тому числі ред. В. І. Гришко, ред. П. Волиняк, ред. Роман Рахманий, С. О. Підгайний, Улас Самчук, Теодосій Осьмачка та інші видатні діячі української політики й культури.

Треба відзначити присутність на З'їзді одумівців з США, зокрема делегацію від Філії в Клівленді, з якою члени новообраної Головної Управи відбули розмови про затіснення співпраці обох одумівських крайових організацій.

З'їзд одержав численні привітання, серед них від Президента УНР, від Достойників Українських Церков, від Голови УНРади й Виконного Органу, від Президії КУК, Виконавчого Комітету УРСюзу, від Центральних Комітетів усіх українських демократичних партій та від багатьох інших організацій і видатних осіб українського суспільно-громадського життя.

Після звітів, доповідей і дискусій було вибрано одноголосно такий склад нових керівних органів ОДУМ-у Канади:

Головна Управа: Василь Неліпа — голова, Надія Лисицька — І-ий заступник і референт відділу Юнацтва, Вадим Вакуловський — II-ий заступник, Ярослав Семотюк — секретар, Михайло Лисенко — організаційний референт, Ольга Ткаченко — фінансовий референт, Людмила Павлицька — культурно-освітній референт, Борис Бородчак — референт преси й студентського сектора, Юрій Охрим — референт зовнішніх зв'язків, Олег Сандул — референт фізичного виховання.

Контрольна Комісія: Гр. Литвин — голова, І. Гордієнко і В. Дем'яненко — члени.

Товариський Суд: Я. Момот — голова, І. Данилюк та І. Дубилко — члени.

З'їзд обрав окремі Комітети для справ організаційних, фінансових, юнацтва та прийняв одноголосно ряд резолюцій і постанов відносно дальшої діяльності ОДУМ-у Канади.

Інформаційно-пресова Служба ОДУМ-у.

Четвертий З'їзд ОДУМ-у Канади був, фактично, першим з'їздом української демократичної молоді, про який можна сказати: будьте спокійні, батьки, — Ваша зміна врешті надходить. Трагічний у своїх наслідках прорив на фронті української демократії остаточно направлено. Після довгих років ідеологічних блукань українська молодь знову виходить на шлях демократії і з цього шляху більше не зійде.

Отже, зміна надходить, але ця зміна не зовсім така, якої бажали б собі батьки української демократії. Зрештою, є багато причин для сумнівів, чи ліде-

ри старо-демократичних партій взагалі бажають зміни. Якщо бажали б — їхні діти мусіли б бути в ОДУМ-і, а їх за дуже малими винятками, в ОДУМ-і досі нема. Висновок з цього простий: якщо старше покоління українського демократичного табору не зацікавиться ОДУМ-ом практично, якщо не заживіє діяльності Виховних Рад і батьківських комітетів — черговий конфлікт чи, принаймні, брак спільної мови між “батьками” й “дітьми” демократами неминучий. Можна бути певними, що конфлікт цей не прибере таких драстичних форм, як у 20-30 роках, проте куди краще, щоб його зовсім не було. Хай задумаются над цим лідери наших історичних партій, хай поцікавляться глибше думками сучасної демократичної молоді, хай конструктивно впливають на хід цих думок (лише не так, як намагається робити це група В. Доленка при допомозі анонімних і вбогих духом “одумівців”) — і це побажання ще можна буде досягнути.

Другою рисою Четвертого З'їзду ОДУМ-у була вдала його технічна підготовка. Думання і мудрість, підготовка і успіх — це речі, які завжди йдуть в парі. Якщо керівники ОДУМ-у пам'ятатимуть ці принципи і в майбутньому, то ОДУМ неодмінно стане таким, яким хоче стати.

Проте, поряд з доброю технічною підготовкою з'їзду, поряд з глибокими й актуальними доповідями, треба відзначити також слабо підготовані звіти уступаючих керівних органів ОДУМ-у. Звіти були побудовані за принципом: не критикуйте нас, делегати, бо ми самі себе розкритикували. Самокритицизм — річ корисна, набагато корисніша, ніж хвалькувата пиха й сліпа зарозумілість. Але ж не можна в ім'я самокритики нехтувати проробленою працею організації. Зі звітної доповіді Головної Управи не багато можна було дізнатися про часті сходи Філій ОДУМ-у, про численні реферати, виголошені на цих сходинах, про досягнення гуртків самодіяльності, ні навіть про участь ОДУМ-у в ширших суспільно-громадських акціях. А тим часом все це й багато іншого ОДУМ-ом робилось і Головна Управа про цю роботу повинна була б знати.

Дискусії на З'їзді були досить живі й цим також різнився Четвертий З'їзд від усіх попередніх одумівських з'їздів. Проте багато, аж надто багато, дискутувалось про “високу матерію” й майже нічого про практичні проблеми, які стоять на шляху дальшого росту ОДУМ-у. Цілком розуміємо, що духовість і зокрема ідеологічний хаос треба впорядкувати спершу, бо лише на твердих духових принципах можна будувати виховну організацію молоді. Та все ж таки, нам здається, що коли б одумівці не лінувалися засвоїти новіші ли-

сання Ю. Шереха, М. Шлемкевича, Р. Лісового, Ю. Дивнича та інших наших ідеологів, то не мусіли б вдруге відкривати “Америку”, а, принаймні, знали б різницю між індивідуалом (як світоглядом), індивідуалом (як популярно називають ексцентричних осіб) та індивідуальністю (всесторонньо розвинутою, сильною одиницею). Знали б також, що постійне підкреслювання того, що ми “різні”, а не однакові, приводить до штучної й дрібничкової “різности”, тоді, коли нам потрібна єдність справді різних для досягнення великої мети, яка стоїть перед ОДУМ-ом не в меншій мірі, як перед всім українським народом. Але будемо справедливими: коли порівняти Четвертий З'їзд ОДУМ-у з попередніми з'їздами в цілому, коли порівняти виступи окремих делегатів з колишніми їх виступами, то треба ствердити, що одумівський актив робить серйозні поступки на шляху до вдосконалення.

Вдосконалюйтесь і далі, друзі, кріпьте свою організацію, зберігайте її від розкладових впливів, бережіться вовків у овечих шкурах, які вбили не одну творчу ініціативу нашої еміграції, а тепер гострять зуби на ОДУМ, “обороняючи” його від “агресивної” УРДП.

Чи ж треба доводити, що не УРДП страшна для нас, (як не страшні й інші демократичні партії), а страшний анархічний цар Голота, який у спілці з зовнішнім ворогом розвалював українську державу стільки разів, скільки вона підносилася з руїн?

ВІДБУВСЯ XVIII КОНГРЕС ЦЕСУС-у

2-3 вересня ц. р. в Лондоні, Центральний Союз Українського Студентства (ЦЕСУС) відбув свій XVIII з черги Конгрес.

Треба пригадати, що ЦЕСУС існує вже понад 30 років поза межами України та що за цей час він провів велику працю, зокрема на міжнародньому студентському форумі, здобув собі певні позиції й традиції. ЦЕСУС став центром українського студентства і єдиним репрезентатором всієї студентської молоді у вільному світі. Це велика заслуга й досягнення всієї нашої студентської молоді, які необхідно втримати й поглиблювати.

Мусимо, однак, з жалем ствердити, що в останньому часі, як довідуємось зі звітів Управи ЦЕСУС-у на XVIII Конгресі, праця ЦЕСУС-у була послаблена через зменшення студентської молоді в Західній Європі, а головним чином через брак співпраці з організованими студентами в Сполучених Штатах Америки.

З попереднього Конгресу відомо, що

сталися деякі серйозні зміни у внутрішньо-організаційній структурі ЦЕСУС-у, які вже мають і матимуть великий вплив на дальшу його працю.

Українські студенти в Північній Америці створили свої Крайові Союзи: СУСТА — в Сполучених Штатах і СУСК — у Канаді. Ці Союзи перестали бути звичайними членами ЦЕСУС-у, як це було дотепер. На це склалися об'єктивні причини, що впливали з правних норм даних країн, які перешкоджали їм бути звичайними членами ЦЕСУС-у. Однак, нам стало відомим зі звітів членів Управи, що не бракувало там і деяких внутрішніх перешкод, які виникали з окремих поглядів та амбіцій певних груп. Це останнє не може мати місця серед українського студентства і мусить бути засуджене, як негативні ознаки в єдності українського студентського фронту.

Ми докладно не знаємо, чи творці Крайових студентських Союзів у Північній Америці базувалися на життєвих вимогах даних теренів чи, може, на ривалізації з централею українського студентства, але хочемо зазначити, що єдність українського студентства мусить бути збережена і тому СУСТА і СУСК повинні ділово співпрацювати та координувати свої дії з ЦЕСУС-ом.

В Конгресі взяли участь умандатовані делегати ТУС — "Січ" з Грацу (Австрія), СУСН (Німеччина), НАСУС (Бельгія), УГС (Рим), ТУСК — "Обнова" (Мадрид), УСГ (Париж), УСГ (Великобританія), УСГ (Клівленд, США). Також делегати ідеологічних студентських організацій ДОУС-у, ОУАТ "Зарево" та ТУСМ ім. М. Міхновського, в характері надзвичайних членів.

Конгрес привітали особисто: о. Митр. Прот. Молчанівський — від УАПЦ, о. Пралат Малиновський — від Української Греко-Католицької Церкви, керівники двох громадських організацій у Великобританії, представник від НТШ та інші.

Письмові привіти надійшли від д-ра Ст. Витвицького — Президента УНР, ВО УНРади та численні привіти від різних українських установ і товариств та від чужинецьких національних юній.

Конгрес затвердив прийняття нових членів ЦЕСУС-у: Демократичне Об'єднання Українських Студентів (ДОУС) — ідеологічне студентське об'єднання — в характері надзвичайного члена, Союз Аргентинсько-Українського Студентства та УСГ Рим (відновлена громада) в характері звичайних членів.

Члени уступаючих керівних органів ЦЕСУС-у, делегати надзвичайних членів та делегати Союзів чи студентських громад подали Конгресові свої звіти. Після довгої, назагал ділової, дискусії, зокрема над відносинами СУСТА — ЦЕСУС, Конгрес уділив одноголосно

уступаючим керівним органам ЦЕСУС-у абсолюторію та висловив особливе признання К. Митровичеві (Президентові) та І. Сілецькому (Секретареві) за великий вклад праці для ЦЕСУС-у, як також В. Микулі (Культ-освіт. референтові) за працю в справі організування Третього ВЛКУ.

Для опрацювання проблематики різних ділянок українського студентського життя на Конгресі працювали такі комісії: мандатна, номінаційна, зовнішніх зв'язків, фінансова та внутрішньої діяльності. Звіт цих комісій Конгрес схвалив та прийняв як резолюції.

Вибрано керівні органи ЦЕСУС-у в такому складі:

Управа: Президент — П. Дорожинський, Віце-президенти — В. Микула і Я. З. Пеленський, Ген. Секретар — інж. Г. Комаринський, Секретар — В. Рождественський. Керівники відділів: Міжнародні зв'язки — В. Мардак, фінанси — І. Корнійчук, організаційні справи — М. Галів, студії і сусп. опіка — В. Салаяк, культурно-освіт. відділ — Г. Ошипко, преса й інформ. — д-р Е. Смально, спорт і фіз. вих. — В. Вашук.

Контрольна Комісія: Голова — К. Митрович, члени — д-р Г. Васкович і І. Жегуц.

Товариський Суд: Голова — інж. А. Жуковський, члени — Е. Федоренко і І. Сілецький.

Осідком керівних органів ЦЕСУС-у став знову Мюнхен, Німеччина.

Слід висловити побажання, щоб новообрана Управа прийняв регулярно видавала свій бюлетень, бо ця ділянка була дуже занедбана попереднім пресовим керівником, а причин занедбання Управа не могла подати (керівника преси не було на Конгресі), бо й в цій ділянці нічого не було відомо. Українські студентські громади, низові клітини ЦЕСУС-у, повинні більше присвятити уваги ділянці зовнішніх зв'язків на своєму терені, а українське студентство, зокрема в таких осередках як Лювен і Мадрид, повинно брати активнішу участь в загально-студентському житті. В студійній ділянці Управа повинна звернути особливу увагу на пропозиції попередньої Управи та прикласти особливих старань для запровадження цих пропозицій у практичне життя. Справу вищої спеціалізації наших молодих дипломатів повинна Управа поставити перед нашими академічними установами.

Е. Ф.

Вітаємо ініціативу українського демократичного студентства щодо створення ДОУС-у — Демократичного Об'єднання Українського Студентства — на терені Європи та закликаємо українське демократичне студентство в Канаді дати підтримку нашим європейським друзям.

НА ТРЕТЬОМУ ВЛКУ У ВЕЛИКО-БРИТАНІЇ

В Українській Інвалідській Оселі "Ци-денгерст", що служить прекрасним при-тулком для молодечих та юнацьких та-борів, відбувся 24-31 серпня ц. р. третій Високошкільний Літній Курс Україно-знавства ЦЕСУС-у.

Відбуття таких курсів стало тради-цією серед українського студентства на еміграції. Як і два перші в минулих роках, курс мав на увазі **сучасне українознавство**. Мета ВЛКУ — ознайомити українське студентство з життєвими по-діями сьогодишньої підсоветської Укра-їни та тим самим доповнити знання ук-раїнських студентів, а зокрема тих, які студіюють на чужинецьких університе-тах в Західній Європі.

Друга важлива ціль Високошкільного Курсу — нав'язати тіснішу співпрацю між старшою генерацією українських науковців та новим поколінням нашого студентства на еміграції.

Такі прекрасні задуми не можуть не знайти схвалення серед українського студентства, тому студенти досить чис-ленно взяли участь у курсі.

Цього року було 36 учасників — сту-дентів західноєвропейських університе-тів та заочників. Чотирнадцять було з континенту (по п'ять з Німеччини і Франції та чотирьох з Бельгії), а решта з Англії. Брак фінансових засобів, щоб покрити кошти подорожі, здається, спричинився до того, що континент був представлений нечисленно.

Учасники ВЛКУ вислухали шість ви-кладів, які стосувалися до загальної те-ми: **"Актуальні проблеми української дійсності"**.

У зв'язку з советськими святкування-ми Переяславського договору було вла-штовано два виклади.

Проф. Олександр Шульгин в своєму викладі "Епопея Богдана Хмельницько-го і Переяславський договір" висвітлив історичні відносини, що допровадили до цієї епохи, докладно обговорив пе-ріод української козацької державно-сти та подав причини занепаду козаць-кої держави.

Проф. Юрій Бойко доповнив вище-згаданий виклад. В своїй лекції "Про-пагандивне використання Переяслав-ського договору в СССР" доповідач зу-пинився над тим, як большевики вико-ристовують цей договір та подав при-чини большевицької пропагандивної по-літики супроти України.

Проф. Євген Гловінський говорив про "Советську економічну політику й проблему життєвого рівня". Доповідач докладно вияснив усі періоди совет-ської економіки та зробив порівняння советської індустріалізації з індустрія-лізаційними процесами в Англії, Німеч-

чині й Америці. Виклад був добре удо-кументований і опрацьований.

Д-р Микола Ковалевський виголосив надзвичайно цікавий виклад на тему "Прояви опозиційного руху в Україні й національна політика СССР". Прелегент ґрунтовно й об'єктивно подав оцінку опозиційним рухам в Україні від 1920 р. до сьогодні.

Проф. Олександр Кульчицький пору-шив дуже цікаву тематику — "Психо-логія советського терору" та розглянув її під аспектом історично-соціологічним, подавши наслідки цього та іншого те-рору. Лекція була цікава й пройшла з успіхом.

Доц. д-р Володимир Янів на двох се-мінарійних лекціях коротко подав де-кілька тез з "Проблематики української етнопсихології".

Позачергово говорив **проф. О. Олій-ниченко** на тему "Народне gospodar-ство України".

В рамках вищезгаданих викладів від-булися два реферати студентів Я. З. Пеленського та Вс. Мардака на одну й ту ж тему: "Українська проблема в світлі відносин між СССР і Заходом". Виклади професорів і реферати сту-дентів викликали велике зацікавлення. Це зацікавлення виявилось в ділових дискусіях на семінарійних годинах.

Третій ВЛКУ закінчився ватрою 31 серп-ня, і учасники роз'їхалися з надією, що наступного року зустрінуться, здаєть-ся, в Бельгії.

Треба скласти подяку Шановним Ви-кладачам, які вділили свою працю й час українському студентству, а зокрема проф. О. Кульчицькому, який організу-вав наукову частину курсу з рамени делегатури УВУ на Францію. Також на-лежить подяка за технічну ділянку Організаційному Комітетові, друзям В. Микулі і В. Олеськові, які справилися в своїм завданням.

На майбутнє треба втягнути в про-граму ВЛКУ більше студентських допо-відей, а самі студенти повинні ще біль-ше цікавитись таким курсом.

"КУЩОВИЙ ЗЛІТ" У ФОРТ ВЕЙН

Форт Вейн, маленьке місто в штаті Індіана, протягом останніх двох-трьох тижнів зосередило на собі увагу одумів-ців з Детройту, Чикаго і Клівленду. За-слуга в цьому, безперечно, фортвейн-ських одумівців та їхнього енергійного голови, а нашого старого знайомого — Ігоря Яременка, бо це з їхньої ініціати-ви і їхніми стараннями відбулася в цьому місті 14-15-го серпня зустріч мо-лоді. З'їхалися гості-одумівці з Чикаго, Детройту й Перу, Індіана, а футболісти-клівлендці зробили красивий "пас" — не з'явилися на першому цього роду "кущовому злеті", до якого сами за-охочували. Тому нам лишається тільки

побажати, щоб Василеві Пономаренку поламалося перо, коли він в майбутньому писатиме листи, переповнені обіцянками, без наміру виконувати їх. Однак, сердитися на клівлендців ніхто (крім Люби Худяк) не мав бажання. Вони ж — футболісти!..

Погода в день виїзду не віщувала нічого доброго. З самого ранку почався дощ. Але "не злякають нас кулі і громи, нас не спинить ніщо і ніде" — словами нового одумівського маршу підтримували друзі нечисленних песимістів. І природа піддалася. Форт Вейн зустрічав нас сонячними блисками і сонячними усмішками друзів, які на ганку в Ігоря зорганізували справжній "штаб". На стіні — карта міста, а на ній прапорцями зазначено місця ночівлі. "Штаб" працює точно й швидко. За декілька хвилин приїжджих розквартировано. Ігор безапеляційним тоном наказує: "збірка о 3-й". Ідемо до парку, де відбуваються змагання з відбиванки. Детройтці пишаються новою сіткою та розкладними підставками до неї, які дійсно по-мистецьки зробив член філії Вячеслав Дусс. І взагалі їм щастить, цим детройтцям. В змаганнях, які за браком часу було обмежено до поодиноких сетів, вони виграють, — і хлопці, й дівчата.

Зближається вечір, і ми маємо лише півгодини до початку концерту. Після привітального слова голова місцевої філії вручає срібну чашу капітанам відбиванкових дружин-переможців. Починається програма, різноманітно й ціка-

во збудована. Кожна філія показує свої мистецькі сили: співаків, танцюристів, музик. І у виконавців, і у слухачів невимушено-радісний настрій. Так приємно поділитися своїми досягненнями з найближчими друзями. На закінчення хор детройтської філії виконує новий одумівський марш Гр. Китастого на слова Ів. Багряного "Ми об'їхали землю навколо", після якого в залі довго лунають оплески і вигуки захоплення. А потім починається товариська забава, яка триває аж за північ.

На другий день одумівці відвідують Службу Божу. Настоятель місцевої православної церкви прот. Олександр Попів сердечними словами вітає молодь.

Далі за програмою — поїздка на озеро. На озері — човни, приємна тепла вода і сонце. Наші шахісти мали намір провести шаховий турнір тут же над озером, але кожен з них, боячись, мабуть, бути переможеним, зрікається цієї неприємної можливості в користь менш скомплікованих приємностей як от, нпр, фліртування з дівчатами, плавання, веслування, або, врешті, пірнання вглиб за окулярами, які вже встиг згубити у воді культ-освітній референт філії Детройт...

А час летить невимовно швидко. Завтра перед нами трудовий день. То ж ми, востаннє потиснувши дружні долоні, роз'їжджаємося по своїх містах, роз'їжджаємося з приємними споминами про Форт Вейл, маленьке місто в штаті Індіана, і про наших друзів у ньому.

Л. К.

"БУЙНИЙ ВІТЕР" — великий роман І. Багряного про українську молодь напередодні та в 2-й світовій війні, вийде частинами у В-ві "УКРАЇНА".

Зараз В-во оголошує передплату на І-й том п. н.

"МАРУСЯ БОГУСЛАВКА".

Розмір книги — 450 сторінок звичайного формату.

Вартість попередньої передплати одного примірника з пересиланням: США й Канада — 3 ам. долари, Австралія — 1 ф., Англія — 1 ф. Аргентина — 25 пез., Франція — 800 фр. фр., Бельгія — 100 б. ф., Німеччина — 10 нм.

Передплату приймають:

У США — сп. уп. В-а "УКРАЇНА" —

Miss Lidia Korol,

3300 Carpenter, Detroit 12, Mich., U. S. A.

В Канаді — сп. уп. В-ва "УКРАЇНА" —

Mrs. A. Horhota,

MOLODA UKRAINA, 191 Lippincott St., Toronto, Ont., Canada.

Крім того в США й Канаді передплату приймають представництва європейського часопису "Українські Вісті".

У всіх інших країнах передплату приймають представництва європейського часопису "Українські Вісті".

В-ВО "УКРАЇНА"

ЗА ЧЕСТЬ КАНАДИ

ДІВЧИНА, ЩО ПЕРЕПЛИВЛА
ОНТАРІО

Місяць тому, під час Канадської Національної Виставки в Торонто, сімнадцятилітня торонтоńska учениця Мерілен Белл перепливла озеро Онтаріо. Перед нею ще ніхто цього озера не перепливав. Пропливши до 40-ка миль та пробувши у воді 21 год. 55 хв., вона встановила світовий рекорд по плаванню на довгі віддалі серед жінок.

Хоч проплита нею віддаль не є найдовшою в історії плавання на далекі віддалі, вона, однак, є одною з найдовших будьколи проплитих при подібних умовах.

Ще від 1875 р., коли славний капітан Вебб переплив Ла Манш, перепливання великих віддалей стало популярним спортом як серед чоловіків, так і серед жінок. Ширина Ла Маншу, який перепливали понад 70 разів, у найвужчому місці 21 миля, однак Генрі Селліван мусів проплисти понад 45 миль, поки дістався до другого берега.

Мерілен, скромна канадська учениця, виявила бажання пливати без винагороди, в той час, як американській чемпіонці обіцяли 10.000 дол. Переплиття молодую Мерілен 40-мильної віддалі при несприятливій вітряній погоді, в холодній воді, зворушило більшу частину канадського населення. Величезна юрба торонтонців очікувала дівчину, що за одну ніч стала національною героїнею, на березі Онтарійського озера. Фірми й, приватні особи почали дарувати їй різні речі, починаючи від авта, телевізії і кінчаючи содовою водою. Грошові ви-

нагороди разом з подарунками перевищують 60.000 дол. В її честь був улаштований парад. Її запрошували до виступів у радіо, телевізії, пропонували контракт у Голівуді, від якого вона відмовилась. Вона вирішила повернутися до школи, щоб продовжувати освіту, стати фізіотерапевтом і присвятити своє життя лікуванню дітей-калік. С. Віт.

ЗІ СПОРТУ

СВІТОВИЙ ЧЕМПІОНАТ ФУТБОЛУ

Чергові змагання на першість світу з футболу відбулися цього року в мальовничій Швейцарії і тривали від 16-го червня по 4-те липня. Такі змагання відбувалися з перервами (війна), починаючи з 1930-го року. На попередніх змаганнях, що відбулися в 1950-му році в Ріо-де-Жанейро (Бразилія), перше місце здобув Уругвай, перемагаючи в фіналі збірну Бразилії, з рахунком 3:2. Не диво, отже, що ці дві команди вважались і цим разом серйозними претендентами на звання чемпіона світу. Але вже сам факт, що змагання відбувалися в Центральній Європі, значно зменшував шанси гарячих південно-американських жонглерів шкіряного м'яча, які звикли мати за собою підтримку багатьох тисяч фанатичних горлянок і, у випадку "потреби", подвійну кількість фанатичних рук, озброєних пляшками та іншою більш модерною футбольною "зброєю". Але не тільки брак звиклої атмосфери давався взнаки південно-американським футболістам.

На футбольному небі за минулі чотири роки зійшла нова зірка — збірна Угорщини, що від 1950-го року не прогала жодних змагань і навіть в листопаді минулого року перемогла вперше в історії футболу збірну Англії, на англійській території. Про малярську збірну вся фахова світова преса писала захоплені репортажі та коментарі, запевняючи, що ще ніхто, ніде і ніколи не грав так божевільно прекрасно, як ці сини Пушти. На відміну від ритмічного віденського футболу, що грається немов би під три-четвертний ритм вальсу, і від акробатичного, індивідуального, південно-американського футболу-румби, малярі розпочинали свою гру дикою, захоплюючою динамікою чардаша, і проти чару їх гри не було жодної оборони. Іноді навіть футболісти переможеної команди не витримували і, після чергового гола, тиснули руки цим магікам м'яча, яких відомий журналіст порівняв з Дон Жуаном, бо в Дон Жуана, як і в малярів, переможені завжди лишались задоволеними. Тут мова, звичайно, про товариські змагання.

Такі речі чули південно-американські футболісти по дорозі до Європи. Вони були може ще й трохи непевні щодо

Австрії, але решта? — Навряд чи щось серйозне. Читач може дивується, що ми ще й досі не згадали жодної іншої європейської команди, як нпр. Югославії, чи Англії, чи Італії. Справа в тому, що перед змаганнями ми, як і південно-американські футболісти, приділяли збірним цих країн дуже мало уваги, а за таку команду, як збірну Зах. Німеччини, взагалі ніхто не згадував. Для всіх фахівців і простих смертних Угорщина була фаворитом ч. 1. Вважалося, що мадяри можуть мати труднощі хіба тільки з Австрією чи Бразилією і Уругваєм, а про решту скромно змовчувалося.

І дійсно, спочатку все йшло за планом. Фахівці на сторінках світової преси висловлювали критику щодо модусу проведення змагань, чи ще якісь свої невдоволення, як нпр. з приводу недостатньої кількості телефонних будок для безпосереднього надання репортажів до своїх країн, тощо. 16 дружин, що кваліфікувалися на участь в чемпіонаті, були розділені на 4 групи, з яких дві перші команди входили в чверть-рунду. В першій групі переможцями вийшли: Бразилія і Югославія; в другій: Угорщина і Зах. Німеччина; в третій: Уругвай і Австрія; в четвертій: Англія і Швейцарія. Як бачимо, всі фаворити на місці, а Зах. Німеччина, Англія (як це не іронічно) і Швейцарія тільки тимчасово, до слідуючої рунди. І ось, 26-го, і 27-го червня відбуваються чотири зустрічі, переможці з яких входять до пів-фіналу.

Угорщина зустрічається з Бразилією і виграв 4:2. Цей матч ще довго пам'ятимуть фанатики футболу, бо бразилійці не збирались аплодувати мадярам за кожний гол. Вони, натомість, підбили кількох угорців і за спиною судді (а потім і зовсім відкрито) відбувались кулачні бої, в яких найактивнішу участь брав член мадярського парламенту — Божик, якого, зрештою, разом з двома бразилійцями було викинуто з площі. Мобілізована національна гвардія охороняла стадіон і гравців після закінчення матчу, однак не могла зупинити 20-хвилинну бійку між мадярами і бразилійцями в кабінах. Запекла боротьба, що велась пляшками, буцями і стільцями, закінчилась, на відміну, перемогою бразилійців — 6 мадяр проти 2 бразилійців відправлено до шпиталю з легкими пораненнями. Уругвай легко виграв з Англією — 4:2. Австрія перемогла Швейцарію в драматично зіграній партії, що закінчилась з рахунком 7:5. Німеччина перемогла Югославію — 2:0. Цей результат уже творив свого роду сенсацію, але всі були певні, що далі Німеччина ніколи не підє.

30-го червня відбулися пів-фінальні змагання. В Бадені Німеччина зустрінулася з фаворизованою Австрією і створила першу дійсну несподіванку

змагань. Німці грали значно краще, ніж проти Югославії, і прочулені австріяки були змушені йти з площі переможеними — 6:1. Дуже, дуже давно вже Австрія не програвала з таким рахунком. Тим часом у Лозанні відбувалась ще одна футбольна "битва". Грали два "певні" кандидати на фінальні змагання: Мадярщина і Уругвай. Тяжко сказати, як склався б дальший перебіг змагань, якби мадяри грали з Австрією, а німці з Уругваєм, але подібне філософування не має жодної вартости. Угорщина виграла 4:2, після півгодинного продовження. Безперечно, змагання з Бразилією і Уругваєм коштували угорським футболістам багато фізичної сили, якої потім так бракувало їм у фінальних змаганнях проти Німеччини, що була в максимальній фізичній і технічній формі. Проте твердження, що Угорщина програла в фінальних змаганнях з Західною Німеччиною (3:2) тому, що вона мала в попередніх змаганнях сильніших противників, є, на нашу думку, ухиленням від реальности. Граючи в Європі, Бразилія навряд чи є сильнішою від Югославії (1:1), а Австрія не є слабшою за Уругвай, як показав матч за третє місце — Австрія виграла 3:1. На нашу думку, блискуча тренінгова діяльність німецького тренера Сена Гербергера уможливила ту неперевершену кондицію німецької збірної, яка, в парі з солідною технікою, прекрасною тактикою, і при наявності такого футболіста абсолютної світової класи, як Фріц Вальтер в найкращій формі, уможливила перемогу над мадярами, що під кінець вже не мали сили вирівняти рахунок, чи навіть виграти гру.

Почали мадяри, як завжди, блискавичними атаками через крила і на протязі перших десяти хвилин забили два голи. Здавалось, вони на цьому заспокоїлись, бо були надто певні себе. Німці ж не тільки не заломились морально, як загально очікувалось, а навіть вирівняли рахунок, ще в першій половині. В другій половині клясична гра німецької оборони не допустила більше ні одного гола, а правий криловий Рац (РВ Ессен) навіть забив третій м'яч у ворота мадярів. Таким чином, заскочивши всі прогнози і розрахунки фахівців, Німеччина стала чемпіоном світу з футболу на наступні 4 роки. Відомий радіореporter Г. Майзл, з Відня, що передавав другу половину цього матчу, після закінчення гри тільки й міг вигукнути: "Jessas, ham die g'spuelt!"

Не можна переоцінювати цього чемпіонату. Всі фахівці і надалі вважають Угорщину найкращою командою світу, але не можна заперечити, що своєю перемогою Німеччина остаточно поставила себе в ряд найкращих світових футбольних команд.

В ніч з 4-го на 5-те липня у всій Німеччині відбувались масові гуляння. Пиво текло ріками і проявлений назагал стриманими німцями ентузіазм був винятковий. Повна протилежність, звичайно, в Угорщині, де особливо недобрим словом згадувано футбольного Наполеона — Ференса Пушкаша — ідеал кожного мадярського хлопчача і найпопулярнішу в Угорщині людину. Тактику футбольної гри, по підручнику, написаному Пушкашом, було введено як обов'язковий предмет в мадярських середніх школах. Навіть біографія "великого отця народів" була відсунена на задній план. Невідомо, чи зникне тепер ця книжка з мадярських шкіл, чи ні, але футбольний майор мабуть надовго втратив свою популярність.

Така іронія долі! Непереможна на протязі 4-ох років, угорська збірна програла невідомій до того часу збірній Західної Німеччини. Ол. С.

СПОРТОВА ХРОНІКА

■ В тренінгових змаганнях перед світовим чемпіонатом з футболу збірна Угорщини досягла сенсаційних результатів з відношенням воріт: 54:4! З Англією — 7:1; з Люксембургом — 10:0; з збіркою швейцарських міст — 17:1; з Янг Бойс, Берн — 9:0; з Сервет, Женева — 8:2.

■ Англійська королева Елізабет II перша привітала цьогорічного переможця найпопулярнішого в світі тенісового турніру, що відбувається щорічно у Вімблдоні, Англія. Цього року переможцем вийшов Ярослав Дробний, чехословацький політичний емігрант, що тепер живе в Єгипті. Його фінальний матч з 19-тилітнім Кеном Розволом (Австралія) вважається багатьма експертами найкращим матчем післявоєнного періоду.

Серед жінок перше місце зайняла, вже втретє (!), 19-літня "Літл Мо" Конолі (США).

■ В програмі зустрічей з сильними чужинецькими футбольними командами, що, очевидно, має на меті вдосконалити тактику і техніку советських спортсменів, московське "Динамо" виграло 12-го червня з "Жірондін", Бордо — 6:1. В середині липня "Динамо" виступало в Відні і прогало "Рапідові" — 1:0; заграло 1:1 з Австрією і виграло з "АСК"-Лінц — 5:3. Марку гравців абсолютної світової класу здобули собі лише брамкар Яшін та середній помічник — Кришевський.

■ Люїзон Бобе (Франція) вдруге виграв найтяжчі велосипедні перегони світу — Тур де Франс, що триває понад оди місяць і переходить через надзвичайно тяжкий терен, як гірські етапи Альп і Піренеїв. Загальна довжина туру — 4855 км. Друге місце зайняв

Клюблер (Швейцарія). Цікаво зазначити, що відомі велозмагуни — італійці, цього року участі в Тур де Франс не брали.

■ Наступні футбольні змагання за першість світу відбудуться в Швеції, в 1958-му році.

■ В авто-змаганнях за Велику Премію Європи в Нюрнберґрінг (Німеччина) перше місце зайняв Фанґіо (Аргентина) на німецькому Мерседесі, що покритв віддаль в 502 км. за 3 год. 45 сек. Пересічна швидкість 133 км. на год.

■ П'яті легкоатлетичні змагання на першість Європи відбулись в кінці серпня в Берні (Швейцарія). СССР здобув 17 золотих медалей; Чехословаччина й Угорщина по 4; Англія — 3; Німеччина і Фінляндія — 2; Польща, Швеція, Франція, Італія — по 1-й. Подаємо окремі висліди, що заслуговують особливої уваги: світовий рекорд, встановлений советським спортсменом Кузем в бігу на 5.000 м — 13.56,4 хв. та світовий рекорд у штовху молотом, встановлений також советським спортсменом Кривосовим — 63.34 м.

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

Шановний Пане Редакторе!

Стаття п. Віт. Бендера "Відхід актора" ("М. У." ч. 17) дуже вдало насвітлює феноменальні мистецькі здібності Чарльза Чапліна. При читанні її мимоволі насувається думка: чому славетні західні письменники (калібру Сартра), науковці (калібру др. Роберта Опенгаймера) та мистці (калібру Чарльза Чапліна) через свої непродумані, а частіше дивно продумані політичні потягнення стають в очах демократії "непевними", чи в американській термінології — "ризиковними для безпеки країни"?

Переконливістю советської пропаганди, яка вміє використовувати, чесні гуманні й соціальні почування визначних людей Заходу, не можна вповні пояснити це явище. Не можна пояснити його цілковито й браком привабливої антикомуністичної ідеології, чи хаотично-панічною атмосферою, яку плекають урядові чинники США. Це тільки одна сторінка медалі. Друга — це характер самих "непевних" інтелектуалістів. Від поведінки кожного з них залежить, наскільки слушно чи неслухно зачисляють його до групи "непевних". Не завжди і не всі вони "непевні", однак завжди і всім їм бракує твердого реалізму й не бракує майже дитячої наївності.

Чарльз Чаплін — "непевний". Як відомо, він постійно брав участь у червоно забарвленій "Світовій Раді Миру". Були також серйозні закиди, що він замішаний в домашній американський комуністичний фронт. І чим більше попа-

дав Чаплін під вогонь американської публічної критики, тим більше — ставав "помаранчевим". В 1953 році він виїхав з родиною до Швейцарії на т. зв. "добровільне вигнання", знаючи добре, що за новими американськими законами, як непевний натуралізований громадянин (народився в Англії), не зможе до США вернутися. Перебуває, отже, в багатих "неутральних" оточеннях Швейцарії, продовжуючи "мирову кампанію".

Явним підтвердженням цього факту було призначення Чаплінові в червні ц. р. "Нагороди миру" вартістю 14.000 дол., яку він дістав від керованої Кремлем "Світової Ради Миру". Другим нагородженим був радянський композитор Шостаковіч. Чаплін висловився, що нагородою "дуже задоволений". З цього приводу коментатор московського радіо висловився так: "Чаплін відзеркалював (у своїй творчості) нещасливу людину, жертву капіталістичного світу... Малий чоловічок, волоцюга, жебрак, завжди голодний, одягнений в лахміття, покритий пилом пройдених доріг, змагався самотійно проти жорстокого й немилосердного світу... поліції /і бездушних багатих людей..."

Московське радіо забуло додати, що "жебрак" Чаплін, потішаючи американських "жебраків", доробився на цьому до майна, оцінюваного тепер в двадцять мільйонів доларів...

Річ зрозуміла, що "політична" діяльність Чапліна не зменшує й не повинна зменшувати його слави кіно-артиста. Однак, виправдувати його, або порівнювати з іншими "непевними" інтелектуалістами було б зайвим і несправедливим. Чарльз Чаплін, здається, свідомо став "помаранчевим", і хто знає, чи його кіно-продукція не творилася під впливом певної "генеральної лінії".

З одумівським привітом —

Б. Осипович, Торонто

Вельмишановний Пане Редакторе!

Прочитавши у 18-ому числі "М. У." розділ з книжки Дені де Ружмона — "Думати руками", я не зрозумів, чому редакція з багатющою творчістю цього цікавого автора вибрала найтяжчий і може найблідший уривок... Зрозуміло, що наша молодь повинна цікавитися осягами сучасної філософсько-політичної думки Заходу. Але ж не можна вбивати в молоді це зацікавлення недоречними перекладами. Знаю, що не раз для зискання якогось співробітника (чи хоч би перекладача) редакції змушені друкувати все, що такі співробітники надішлють. Але чи варі для окремих співробітників жертвувати десятками читачів? Коли думати не "руками", а таки головою, то відповідь на це питання ясна...

З пошаною —

Ваш К. Коліенко, Нью Йорк

Шановна Редакціє!

Дякую Вам сердечно за прислані мені комплекти ознакових журналів. Після ознайомлення зі змістом журналів, я передав їх своїм приятелям для дальшого поширення і серед нашої молоді, і серед старшого громадянства... Ваша праця корисна. Вам, як репрезентантам української демократичної молоді, пересилаю мій сердечний привіт за Вашу працю, яку Ви провадите для об'єднання нашої молоді, що стоїть на засаді підтримки нашого єдиного Державного Центру — УНРади...

При цьому посилаю Вам п'ять доларів, з них 4 дол. на передплату, починаючи від ч. 16, а один долар на пресовий фонд.

Щасти Вам, Боже, на все добре.

З правдивою пошаною —

Ваш А. Берегулько, США

ДО ЧЛЕНІВ І ПРИХИЛЬНИКІВ

СОЮЗУ-УКРАЇНЦІВ ЖЕРТВ РОСІЙСЬКО-КОМУНІСТИЧНОГО ТЕРОРУ

Головна управа СУЖЕРО просить всіх членів і прихильників СУЖЕРО з повною увагою поставитись до заклику КОМІТЕТУ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ про потребу в найкоротшому часі скласти персональні свідчення про большевицько-російські злочини, вчинені супроти українського народу.

Кожен член і прихильник СУЖЕРО з патріотичного обов'язку повинен це зробити, коротко й річково описавши власні, своїх рідних, знайомих чи друзів нещастя, що спіткали їх під советами.

Свідчення і фото документів просимо робити в кількох копіях, з тим, щоб одна копія була подана до Комісії КУК-у, а друга до Головної Управи СУЖЕРО для використання в наступних виданнях Білої Книги.

Головна Управа СУЖЕРО

Вш. Пане Редакторе!

В останньому числі "М. У." п. І-шин в листі до редакції зволив закинути мені, що я знову зловживаю своїм великим Батьком й пишу "недопустиму річ", ніби М. Драгоманов зрікався своєї батьківщини-України і став інтернаціональним безбатченком і т. п.

Пан І-шин явно не зрозумів думки М. Драгоманова і **надто поспішив з висновками**. Інтимні листи М. Драгоманова до сестри Олени Пчілки були також опубліковані в органі Української Академії Наук в Києві, що виходив під редакцією академіка Михайла Грушевського п. н. "За сто літ". Наведена мною в ч. 16 "М. У." думка М. Драгоманова свідчить не про те, що він став інтернаціональним безбатченком, а якраз протилежне, — що люблячи гаряче свою Батьківщину, він тішився тим, що й **поза нею** знаходив родичів, які теж любили культуру і цивілізацію України. Якщо робити кому закиди, то на основі фактів, а не уяви. Це, зрештою, розповсюджене серед емігрантів явище, а маємо й таке явище, що ті, що називаються прихильниками М. Драгоманова, зрікаються тепер на еміграції видавати його твори, мовляв, — "не своєчасно".

З правдивою пошаною

С. Драгоманов, США.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

В. К., І. Б., Філядельфія. Запитуєте, хто видає, редагує і фінансує т. зв. "Одумівця". Не знаємо. Запитайте редакцію "Нового Русского Слова" або "Східняка". Вони в цій справі мабуть краще поінформовані.

Я. Б-ський, Принстон. Ваш лист буде вміщений в черговому числі "Молодої України". Ми хотіли б бачити Вас серед постійних співробітників нашого журналу. Пишіть.

М. М-енко, Детройт. Ваш репортаж тематично цікавий, на жаль, помістити його в такій формі не можемо, не ризикуючи образити деяких наших читачів та прихильників.

ПРЕСОВИЙ ФОНД "МОЛОДОЇ УКРАЇНИ"

На пресовий фонд "Молодої України" надіслано такі пожертви від філій і окремих читачів:

Детройт, США: Леонід Клаченко — 10 дол., В'ячеслав Дусс — 5 дол., Василь Кучинський — 5 дол., Петро Китастий — 3 дол., Люба Худяк, П. Пальчик, В. Цимбал, Г. Надретний, Лідія Король, В. Бондар, О. Біланюк, Ніна Адамчик, Григорій Васильченко — по 2 дол. В. К., Я. Колосюк, Я. Костюк, І. Китастий, Ю. Розгін, М. Петруша, Борис Е., М. Кохній, Б. Масик, М. Дякун, Я. Діхтяр, П. Кошовський, Іван Ка., А. Черняк, Попов, Королишин, М. Претм'яченко, І. Миколенко, В. Кицун, І. Розгін,

В. Приходько, Надя Случак, І. Михайлюк, М. Кулаківський — по 1 дол.

Г. Турунчук, Ковальський, Г. Палій, Г. Коновченко — по 0.50 дол. **О. О.** — 0.35 дол., **О. Клішук** — 0.25 дол., **В. Мельник** — 0.75 дол. **Разом** — 68.35 дол.

Філядельфія, США: Філія ОДУМ-у — 15 дол., Оля Кутепа, Микола Ваць, Олексій Дерев'яно — по 1 дол. Оля Криворучко, Наталія Русанівська, Борис Макаренко, Іван Литвиненко — по 0.50 дол. **Р. Шрапляник** — 0.25 дол. **Разом** — 20.25 дол.

Лондон, Канада: Зі збірки на весіллі Віктора Тищенка й Ольги Чайківської — 20.40 дол. (з того 10.20 дол. призначено для "Українського Прометей" й 10.20 дол. для "Молодої України").

Торонто, Канада: З одумівської забави — 8.20.

Всім жертводавцям висловлює щирю подяку Редакція і Адміністрація.

Яр Славутич, Філядельфія. Вірш "Ходжі Дмитро" піде в черговому числі. Привіт.

ЧИТАЙТЕ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЧАСОПИС ПУ-ГУ!

ПУ-ГУ — містить, як і раніше, новелі й гуморески, актуальні статті й цікаві новини з усіх галузей українського і світового життя, фото-репортажі, ілюстрації, розваги й інше.

ПУ-ГУ — подає матеріали своїх льокальних редакцій з усіх країн українського поселення у вільному світі.

ПУ-ГУ — єдиний загально-національний ілюстрований український магазин, який суворо дотримується засад апартиї-ности й толеранції та подає на своїх сторінках все, що є видатного, актуального й цікавого в українському житті і в цілому світі.

Передплата ПУ-ГУ у США й Канаді — 2,50 дол. на півріччя і 4,50 дол. на рік.

Передплату приймає представництво ПУ-ГУ на Американський континент:

Victor Carynnyk,
3604 N. Lawrence St.,
Philadelphia 40, Pa., USA.

З Канади і США передплату можна пересилати моней-ордером або поштовим переказом безпосередньо видавництву ПУ-ГУ:

THE MAGAZINE PU-HU,
Gabelsbergerstr. 3, Augsburg,
West Germany.

Передплачуйте ПУ-ГУ!

Зголошуйтесь до кольпортажу!

ДРУЗІ ОДУМІВЦІ!

ПАМ'ЯТАЙТЕ, ЩО ВАШОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕНОЮ УСТАНОВОЮ В СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ І КАНАДІ Є

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ

ТВЕРДИНЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ В АМЕРИЦІ

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ — це народня-братська запомогово-асекураційна установа, побудована на щиро демократичних основах, з різними родами забезпечень.

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ за 43 роки свого існування виплатив по смертних забезпечень спадкоємцям (жінкам, чоловікам, дітям, іншим своякам) та допоміг бідним понад 3,000,000 дол.

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ виплатив на різні народні цілі в Україні (давніше), США і Канаді понад 200,000 дол.

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЮЗ має тепер 21,000 членів та 5,250,000 доларів майна.

ЗАБЕЗПЕЧУЙТЕ СЕБЕ Й СВОЮ РОДИНУ В УКРАЇНСЬКОМУ РОБІТНИЧОМУ СОЮЗІ!

**ВАША ПРИНАЛЕЖНІСТЬ ДО УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО СОЮЗУ —
НАДІЯ НА ВАШЕ КРАЩЕ МАЙБУТНЄ!**

**ВАШІ ВКЛАДКИ ЦЕ НАЙПЕВНІША ОЩАДНІСТЬ, ЩО ПРИНОСИТЬ ВАМ
ЩОРІЧНУ ВИСОКУ ДИВІДЕНДУ!
ПОМАГАЙМО СОБІ ГУРТОМ!**

За інформаціями пишть:

UKRAINIAN WORKINGMEN'S ASSOCIATION
524 Olive St. Scranton, Pa., U.S.A.

Або (в Канаді):

H. MAZURYK

516 Bathurst St., Toronto, Ont., Canada